

หนังสือเรียนการศึกษานอกระบบ

สาระทักษะการเรียนรู้ รายวิชาทักษะการเรียนรู้ ทร 11001

หลักสูตรการศึกษานอกระบบ
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551
ระดับประถมศึกษา

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้
รายวิชา ทักษะการเรียนรู้ (ทร 11001)
ระดับประถมศึกษา

ISBN

พิมพ์ครั้งที่ 1/2553

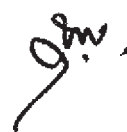
เอกสารวิชาการลำดับที่ 38/2553

คำนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนชุดใหม่นี้ขึ้นเพื่อสำหรับใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญาและศักยภาพในการประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุข โดยผู้เรียนสามารถนำหนังสือเรียนไปใช้ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมรวมทั้งแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในสาระเนื้อหา โดยเมื่อศึกษาแล้วยังไม่เข้าใจสามารถกลับไปศึกษาใหม่ได้ ผู้เรียนอาจจะสามารถเพิ่มพูนความรู้หลังจากศึกษาหนังสือเรียนนี้ โดยนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากแหล่งเรียนรู้ และจากสื่ออื่นๆ

ในการดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้รับความร่วมมือที่ดีจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องหลายท่านที่ค้นคว้า และเรียบเรียงเนื้อหาสาระจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ได้สื่อที่สอดคล้องกับหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่อยู่นอกระบบอย่างแท้จริง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา คณะผู้เรียบเรียง ตลอดจนคณะผู้จัดทำทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดี ไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขออ้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

(นายอภิชาติ จีระวุฒิ)

เลขาธิการ กศน

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

คำแนะนำการใช้แบบเรียน

โครงสร้างรายวิชาทักษะการเรียนรู้ ระดับประถมศึกษา

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง	9
เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง	10
เรื่องที่ 2 ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	17
บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้	28
เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ	29
เรื่องที่ 2 ประวัติความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้	31
เรื่องที่ 3 แหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ	34
เรื่องที่ 4 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ	35
เรื่องที่ 5 การเขียนรายงานการค้นคว้า	44
บทที่ 3 การจัดการความรู้	46
เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้	48
เรื่องที่ 2 รูปแบบและกระบวนการในการจัดการความรู้	53
เรื่องที่ 3 กระบวนการจัดการความรู้ด้วยตนเอง	60
เรื่องที่ 4 กระบวนการจัดการความรู้ด้วยการปฏิบัติการกลุ่ม	67
เรื่องที่ 5 การสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดและการเผยแพร่องค์ความรู้	75
บทที่ 4 การคิดเป็น	83
เรื่องที่ 1 ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ ปฐมบทของปรัชญาคิดเป็น	84
เรื่องที่ 2 ปรัชญาคิดเป็น	98

เรื่องที่ 3 กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างคนคิดเป็น	101
เรื่องที่ 4 ฝึกทักษะการคิดเป็น	104
บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย	112
เรื่องที่ 1 วิจัยคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร	113
เรื่องที่ 2 ทำวิจัยอย่างไร	115
เรื่องที่ 3 เขียนรายงานการวิจัยอย่างไร	117

คำแนะนำการใช้แบบเรียน

หนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้ ระดับประถมศึกษา เป็นหนังสือเรียนที่จัดทำขึ้น
สำหรับผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกระบบ

ในการศึกษาหนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้ ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในหัวข้อสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่าย
เนื้อหา

2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด แล้วตรวจสอบ
กับแนวตอบกิจกรรมที่กำหนด ถ้าผู้เรียนตอบผิดควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจในเนื้อหานั้นใหม่
ให้เข้าใจก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อไป

3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นการสรุปความรู้ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่อง
นั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหาแต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครู
และเพื่อนๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้

4. หนังสือเรียนเล่มนี้มี 5 บท คือ

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

บทที่ 3 การจัดการความรู้

บทที่ 4 การคิดเป็น

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

โครงสร้างรายวิชาทักษะการเรียนรู้ ระดับประถมศึกษา

สาระสำคัญ

รายวิชาทักษะการเรียนรู้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็นและการวิจัยอย่างง่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าถึงและเลือกใช้แหล่งเรียนรู้จัดการความรู้ กระบวนการแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ที่จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือชี้นำตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. อธิบายความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเองและวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
2. ปฏิบัติตนตามขั้นตอนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. เห็นคุณค่าของกิจกรรมการแสวงหาความรู้

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

1. บอกประเภทคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม
2. ใช้แหล่งเรียนรู้อย่างเห็นคุณค่า
3. ทำตามกฎ กติกา และขั้นตอนการใช้แหล่งเรียนรู้

บทที่ 3 การจัดการความรู้

1. อธิบายความหมาย กระบวนการชุมชนปฏิบัติการ กำหนดขอบเขตความรู้จากความสามารถหลักของชุมชน และวิธีการยกระดับขอบเขตความรู้ให้สูงขึ้น
2. ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปผลการเรียนรู้ที่บ่งชี้ถึงคุณค่าของกระบวนการจัดการความรู้
3. สามารถสังเกต และทำตามกระบวนการการจัดการความรู้ชุมชน

บทที่ 4 การคิดเป็น

1. อธิบายและเชื่อมโยงความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่/การศึกษานอกระบบสู่ปรัชญาคิดเป็น
2. เข้าใจความหมายและความสำคัญของปรัชญาคิดเป็น สามารถอธิบายถึงขั้นตอนและกระบวนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น
3. เข้าใจลักษณะของข้อมูลด้านวิชาการ ตนเอง และสังคม สิ่งแวดล้อม และสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลทั้งสามด้าน

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนในการทำวิจัยอย่างง่าย ค้นหาความรู้ ความจริง
2. เห็นความสำคัญของการค้นหาความรู้ ความจริง
3. ปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการหาความรู้ ความจริง

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

- เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- เรื่องที่ 2 ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้

- เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ
- เรื่องที่ 2 ประวัติความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้
- เรื่องที่ 3 แหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ
- เรื่องที่ 4 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ
- เรื่องที่ 5 การเขียนรายงานการค้นคว้า

บทที่ 3 การจัดการความรู้

- เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
- เรื่องที่ 2 รูปแบบและกระบวนการในการจัดการความรู้
- เรื่องที่ 3 กระบวนการจัดการความรู้ด้วยตัวเอง
- เรื่องที่ 4 กระบวนการจัดการความรู้ด้วยการปฏิบัติการกลุ่ม
- เรื่องที่ 5 การสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดและเผยแพร่องค์ความรู้

บทที่ 4 การคิดเป็น

- เรื่องที่ 1 ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ จากการสรุปจากกรณีตัวอย่าง
- เรื่องที่ 2 ปรัชญาคิดเป็น
- เรื่องที่ 3 กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างคนคิดเป็น
- เรื่องที่ 4 ฝึกทักษะการคิดเป็น

บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

- เรื่องที่ 1 วิจัยคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร
- เรื่องที่ 2 ทำวิจัยอย่างไร
- เรื่องที่ 3 เขียนรายงานการวิจัยอย่างไร

สื่อการเรียนรู้

1. ใบงาน
2. หนังสือเรียน

บทที่ 1

การเรียนรู้ด้วยตนเอง

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพด้วยความตั้งใจของผู้เรียน ซึ่งมีความปรารถนาจะเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมีแรงจูงใจสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นมากขึ้น มีการปรับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ ปรับและประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาของตนเอง จัดการกับปัญหาได้ดีขึ้น และสามารถนำประโยชน์ของการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีและยาวนานขึ้น ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

ผลการเรียนที่คาดหวัง

1. ประมวลความรู้และสรุปเป็นสารสนเทศ
2. ทำงานบนฐานข้อมูลด้วยการแสวงหาความรู้ จนเป็นลักษณะนิสัย
3. มีความชำนาญในทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง และทักษะการจดบันทึกอย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง
เรื่องที่ 2 ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

สื่อการเรียนรู้

1. แบบวัดระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ใบงาน

การเรียนรู้ด้วยตนเอง

เรื่องที่ 1

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ทำไม? ต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning)

คำตอบ คือ ในปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นเป็นอันมาก การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาไม่อาจทำให้บุคคลศึกษาความรู้ได้ครบทั้งหมด การไขว่คว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสนองความต้องการของบุคคลได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าสิ่งที่คุณต้องการจะรู้ บุคคลนั้นก็จะดำเนินการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีใครต้องบอก ประกอบกับระบบการศึกษาและปรัชญาการศึกษาเพื่อเตรียมคนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่หาความรู้ รู้แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ รู้วิธีการหาความรู้ มีความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยในการทำงานและการดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของตนเอง โดยการค้นพบความสามารถและสิ่งที่มีคุณค่าในตนเองที่เคยมองข้ามไป

(“...it is possible to help learners expand their potential by discovered that which is yet untapped...”) (Brockett & Hiemstra, 1991)

ความหมายและความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

“เด็กตามธรรมชาติต้องฟังฟังผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็พัฒนาความอิสระ ฟังฟังจากภายนอกลดลงและเป็นตัวเอง จนมีคุณลักษณะการชี้นำตนเองในการเรียนรู้”

การเรียนรู้เป็นเรื่องของทุกคน ศักดิ์ศรีของผู้เรียนจะมีได้เมื่อมีโอกาสในการเลือกเรียนในเรื่องที่หลากหลายและมีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 2 ด้าน คือ องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อม โรงเรียน สถานศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก และครู องค์ประกอบภายใน ได้แก่ คิดเป็น ฟังตนเองได้ มีอิสรภาพ ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ มีความคิดเชิงเหตุผล มีจิตสำนึกในการเรียนรู้ มีเจตคติเชิงบวก

ต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการฟังคำบรรยายหรือทำตามที่ครูผู้สอนบอก แต่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การเรียนรู้โดยบังเอิญ การเรียนรู้แบบนี้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ มิได้เกิดจากความตั้งใจ
2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจของผู้เรียน ซึ่งมีความปรารถนาจะรู้ในเรื่องนั้น ผู้เรียนจึงคิดหาวิธีการเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ หลังจากนั้นจะมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทวีความสำคัญในโลกยุคโลกาภิวัตน์ บุคคลซึ่งสามารถปรับตนเองให้ตามทันความก้าวหน้าของโลกโดยใช้สื่ออุปกรณ์ยุคใหม่ได้จะทำให้เป็นคนที่มีคุณค่าและประสบความสำเร็จได้อย่างดี
3. การเรียนรู้โดยกลุ่ม การเรียนรู้แบบนี้เกิดจากการที่ผู้เรียนรวมกลุ่มกันแล้วเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้กับสมาชิกทำให้สมาชิกมีความรู้เรื่องที่วิทยากรพูด
4. การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา เป็นการเรียนแบบเป็นทางการ มีหลักสูตร การประเมินผล มีระเบียบการเข้าศึกษาที่ชัดเจน ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด เมื่อปฏิบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดก็จะได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตร

จากสถานการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้อาจเกิดได้หลายวิธี และการเรียนรู้นั้นไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาเสมอไป การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนโดยกลุ่มก็ได้ และการที่บุคคลมีความตระหนักเรียนรู้ที่อยู่ในจิตสำนึกของบุคคลนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและสนับสนุนสภาพ “สังคมแห่งการเรียนรู้” ได้เป็นอย่างดี

“การเรียนรู้เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของมนุษย์” ...ยัง...

(LEARNING makes a man fit company for himself) ...(Young)...

การเรียนรู้ด้วยตนเองคืออะไร

เมื่อก้าวถึง การเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว บุคคลโดยทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นการเรียนที่ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามลำพังโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้สอน แต่แท้ที่จริงแล้วการเรียนด้วยตนเองที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ควบคุมการเรียนของตนเอง

ทั้งนี้การเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นมีแนวคิดพื้นฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยมที่มีความเชื่อในเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อการเรียน โดยจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีการใช้วิธีการเรียนที่หลากหลาย การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นมาตรฐานการศึกษาที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าจากความต้องการของตนเอง ผู้เรียนก็จะมีการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องต่อไปโดยไม่ต้องมีใครบอกรหรือบังคับ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตตามเป้าหมายของการศึกษาต่อไป

การเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีจุดเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนโดยเป็นผู้รับผิดชอบและควบคุมการเรียนของตนเองโดยการวางแผน ปฏิบัติการเรียนรู้อ และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเรียนด้วยตนเองเพียงคนเดียวตามลำพัง และผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้และทักษะที่ได้จากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งได้ ในอีกลักษณะหนึ่ง เป็นลักษณะทางบุคลิกภาพที่มีอยู่ในตัวผู้ที่เรียนด้วยตนเองทุกคน ซึ่งมีอยู่ในระดับที่ไม่เท่ากันในแต่ละสถานการณ์การเรียน โดยเป็นลักษณะที่สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้และจะพัฒนาได้สูงสุดเมื่อมีการจัดสภาพการเรียนรู้ที่เอื้อกัน

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด มีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกรูปวิธีการเรียนรู้ จนถึงประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบและเป็นผู้ควบคุมการเรียนของตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญอย่างไร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นแนวทางการเรียนรู้หนึ่งที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน และเป็นแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสมาชิกในสังคมสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แน่นอน มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเอง ไม่พึ่งคนอื่น มีแรงจูงใจทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้วิธีเรียน สามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้มากกว่าการเรียนที่มีครูป้อนความรู้ให้เพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ด้วยตนเองได้นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีที่สุดซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ผู้เรียนควรจะมีคุณลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ด้วยตนเองจัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่ตนเองสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญดังนี้

1. บุคคลที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่า มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย และมีแรงจูงใจสูงกว่า สามารถนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าคนที่เรียนโดยเป็นเพียงผู้รับหรือรอการถ่ายทอดจากครู

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติ ทำให้บุคคลมีทิศทางของการบรรลุวุฒิภาวะจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง คือ เมื่อตอนเด็ก ๆ เป็นธรรมชาติที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ พัฒนาการตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง

3. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับพัฒนาการใหม่ ๆ ทางการศึกษา เช่น หลักสูตร ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ มหาวิทยาลัยเปิดล้วนเน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้เอง

4. การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้มนุษย์อยู่รอด การมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีความตั้งใจและมีแรงจูงใจสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นมากขึ้น มีการปรับพฤติกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ ปรับและประยุกต์ใช้วิธีการแก้ปัญหาของตนเอง จัดการกับปัญหาได้ดีขึ้น และสามารถนำประโยชน์ของการเรียนรู้ไปใช้ได้ดีและยาวนานขึ้น ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะอย่างไร

การเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดเป็นองค์ประกอบภายในที่จะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจอยากเรียนต่อไป โดยผู้เรียนที่มีคุณลักษณะในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีความรับผิดชอบต่อความคิดและการกระทำเกี่ยวกับการเรียน รวมทั้งรับผิดชอบในการบริหารจัดการตนเอง ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้สูงสุดเมื่อมีการจัดสภาพการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกัน

2. ลักษณะที่เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผน การเรียน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการเรียน จัดเป็นองค์ประกอบภายนอกที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนมากที่สุด การเรียนรู้ด้วยตนเองในลักษณะนี้ โนลส์ (Knowles, 1975) เสนอให้ใช้สัญญาการเรียน (Learning Contracts) เป็นการมอบหมายภาระงานให้แก่ผู้เรียนว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์ และผู้เรียนจะปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเองมีอะไรบ้าง

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง จะเริ่มจากให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกความต้องการและความสนใจของตนในการเรียนกับเพื่อนอีกคน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แนะนำ และเพื่อนอีกคนทำหน้าที่จดบันทึก และให้กระทำเช่นนี้หมุนเวียนทั้ง 3 คน แสดงบทบาทครบทั้ง 3 ด้าน คือ ผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้คอยจดบันทึก การสังเกตการณ์ เพื่อประโยชน์ในการเรียนร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้าน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยเริ่มจากบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนควรศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชา แล้วเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนของตนให้ชัดเจน เน้นพฤติกรรมที่คาดหวัง วัดได้ มีความแตกต่างของจุดมุ่งหมายในแต่ละระดับ

3. การวางแผนการเรียน ให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความสนใจของตน ระบุการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคล

4.1 แหล่งวิทยาการที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4.2 ทักษะต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการแสวงหาแหล่งวิทยาการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เช่น ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน เป็นต้น

5. การประเมินผล ควรประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองตามที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้ และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม มีขั้นตอนในการประเมินคือ

5.1 กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

5.2 ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ

5.3 รวบรวมหลักฐานจากผลการประเมินเพื่อตัดสินใจซึ่งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้

5.4 เปรียบเทียบข้อมูลก่อนเรียนกับหลังเรียนเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าเพียงใด

5.5 ใช้แหล่งข้อมูลจากครูและผู้เรียนเป็นหลักในการประเมิน

องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนควรมีการวิเคราะห์ความต้องการ วิเคราะห์เนื้อหา กำหนดจุดมุ่งหมายและการวางแผนในการเรียน มีความสามารถในการแสวงหาแหล่งวิทยาการ และมีวิธีในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีเพื่อนเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกัน และมีครูเป็นผู้ชี้แนะ อำนวยความสะดวก และให้คำปรึกษา ทั้งนี้ครูอาจต้องมีการวิเคราะห์ความพร้อมหรือทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในการก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองได้

รายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1. ให้อธิบายความหมายของคำว่า “การเรียนรู้ด้วยตนเอง”
โดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2. ให้อธิบาย “ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง”
โดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3. ให้สรุปสาระสำคัญของ “ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง”
มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ให้จับคู่คำตอบทางขวามือให้สัมพันธ์กับโจทย์ที่กำหนดให้

☐ 1. การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน	ก. ศึกษาค่านิยมในห้องสมุด พิพิธภัณฑ์
☐ 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน	ข. ผู้เรียนบอกความต้องการและความสนใจของตนในการเรียน
☐ 3. การวางแผนการเรียน	ค. ผู้เรียนศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชาแล้วเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนของตนให้ชัดเจน
☐ 4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ	ง. ผู้เรียนกำหนดแนวทางการเรียน

แนวคำตอบ

1. ค 2. ข 3. ง 4. ก

เรื่องที่ 2

ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นการแสดงออกของผู้เรียนในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถสร้างความรู้ใหม่เพิ่มเติม จากการศึกษา ทดลอง ค้นคว้า และปฏิบัติด้วยตนเอง และเชื่อมสัมพันธ์กับความรู้เดิมที่มีอยู่ ทำการศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน ตามความสนใจหรือความต้องการของตนเองโดยมีวิธีการค้นคว้าหาความรู้จากการกำหนดปัญหาในการสืบค้นความรู้ การวางแผนในการสืบค้นความรู้ การดำเนินการสืบค้นความรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสืบค้นความรู้ การบันทึกจัดเก็บและสรุปผลจากการสืบค้นความรู้ โดยอาจปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากครูผู้สอนหรือบุคคลอื่น

การส่งเสริมทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผู้เรียนควรฝึกตนเอง ดังนี้

1. ฝึกมีนิสัยรักการอ่าน ช่างจด - จำ และบันทึกกิจกรรมการอ่านซึ่งสามารถจัดทำได้ในหลาย ๆ กลุ่มสาระวิชา
2. เป็นคนช่างสังเกต เพราะถือว่าการสังเกตช่วยให้ผู้เรียนรอบรู้ และเข้าใจได้ดีพอ ๆ กับการเรียนรู้โดยวิธีอื่น
3. ฝึกให้รู้จักการค้นคว้าหาความรู้ โดยดำเนินกิจกรรมการค้นคว้ามามาก ๆ หนังสือจะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะช่วยให้การฝึกวิธีนี้ได้ผล
4. ฝึกค้นคว้าจากปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจ และเกี่ยวข้องกับตน
5. ฝึกหาคำตอบจากคำถามต่าง ๆ
6. ศึกษาข้อความหรือบทความที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแสวงหาความรู้ให้ตนเองได้อ่านอย่างสม่ำเสมอ

การส่งเสริมให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนให้มีนิสัยรักการอ่าน ช่างสังเกต ศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย รู้จักตั้งคำถาม และฝึกการหาคำตอบ จากคำถามต่าง ๆ อย่างมีระบบ

กิจกรรมที่ 1 ✍

"คุณค่าแห่งตน"

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง และสร้างความภูมิใจในตนเอง
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถระบุปัจจัยที่มีผลทำให้ตนได้รับความสำเร็จ และความต้องการความสำเร็จรวมทั้งความคาดหวังที่จะ ได้รับความสำเร็จอีกในอนาคต

แนวคิด

ทุกคนย่อมมีความสามารถอยู่ในตนเอง การมองเห็นถึงความสำคัญของตนจะนำไปสู่ การรู้จักคุณค่าแห่งตน และถ้ามีโอกาสนำเสนอถึงความสามารถและผลสำเร็จในชีวิตให้ผู้อื่น ได้รับทราบในโอกาสที่เหมาะสม จะทำให้คนเราเกิดความภาคภูมิใจยิ่งขึ้น การทบทวนความสำเร็จ ในอดีตจะช่วยสร้างเสริม ความภูมิใจ กำลังใจเจตคติที่ดี เกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองจะ เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และความต้องการประสบความสำเร็จต่อไปอีกใน อนาคต ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอย่างแท้จริงเป็นการเห็นคุณค่าคุณประโยชน์ในตนเอง เข้าใจตนเอง รับผิดชอบต่อทุกสิ่งที่คุณเป็นเจ้าของยอมรับความแตกต่างของบุคคล เห็นคุณค่า การยอมรับของผู้อื่น สามารถพัฒนาตนเองทั้งในด้านส่วนตัว ยอมรับ ยกย่อง ศรัทธาในตัวเองและ ผู้อื่นทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเป็นความรู้สึกไว้วางใจตนเองสามารถยอมรับในจุด บกพร่อง จุดอ่อนแอของตนและพยายามแก้ไขรวมทั้งยอมรับความสามารถของตนเอง ในบางครั้ง และพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยไป เมื่อทำอะไรผิดแล้วก็สามารถยอมรับได้อย่างแท้จริง และแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนเขียนความสำเร็จที่ภาคภูมิใจในชีวิตในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1 เรื่องและตอบคำถามในประเด็น
 - 1) ความรู้สึกเมื่อประสบความสำเร็จ
 - 2) ปัจจัยที่มีผลทำให้ตน ได้รับความสำเร็จ
2. ให้ผู้เรียนเขียนเรื่องที่มีความมุ่งหวังที่จะให้สำเร็จในอนาคตและซึ่งคาดว่าจะทำได้จริง จำนวน 1 เรื่อง และตอบคำถามในประเด็น "ปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้ความคาดหวัง ได้รับความสำเร็จในอนาคต"

บทสรุปของกิจกรรม

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองของบุคคลที่มีต่อตนเองว่ามีคุณค่ามีความสามารถ ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ มีความเชื่อมั่นนับถือตัวเอง และการมีความมั่นใจ ในการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถจัดเวลาในการเรียนรู้ได้ มีระเบียบวินัยต่อตนเองมีความรู้ ในด้านความจำเป็นในการเรียนรู้และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้มีความคิดเห็นต่อตนเองว่าเป็น ผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น

กิจกรรมที่ 2 คุณเป็นผู้ฟังที่ดีหรือเปล่า

ให้ตอบแบบทดสอบต่อไปนี้ ด้วยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบทางด้านขวา เพื่อประเมินว่าคุณเป็นผู้ฟังได้ดีแค่ไหน

ลักษณะของการฟัง	ความบ่อยครั้ง				
	เสมอ	ส่วนใหญ่	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ปล่อยให้ผู้พูดแสดงความคิดของเขาจนจบโดยไม่ขัดจังหวะ					
2. ในการประชุมหรือระหว่างโทรศัพท์ มีการจดโน้ตสาระสำคัญของสิ่งที่ได้ยิน					
3. กล่าวทวนรายละเอียดที่สำคัญของการสนทนากับผู้พูด เพื่อให้แน่ใจว่าเราเข้าใจถูกต้อง					
4. พยายามตั้งใจฟัง ไม่ออกแวกไปคิดเรื่องอื่น					
5. พยายามแสดงท่าทีว่าสนใจในคำพูดของผู้อื่น					
6. รู้ดีว่าตนเองไม่ใช่นักสื่อสารที่ดี ถ้าผูกขาดการพูดแต่ผู้เดียว					
7. แม้ที่กำลังฟังก็แสดงอาการต่าง ๆ เช่น ถาม จดสรุปสิ่งที่ได้ฟัง กล่าวทวนประเด็นสำคัญ ฯลฯ					
8. ทำท่าต่าง ๆ เหมือนกำลังฟังอยู่ในที่ประชุม เช่น ผงกศีรษะเห็นด้วย มองตามผู้พูด ฯลฯ					
9. จดโน้ตเกี่ยวกับรูปแบบของการสื่อสารที่ไม่ใช่คำพูดของผู้สนทนา เช่น ภาษากาย น้ำเสียง เป็นต้น					
10. พยายามที่จะไม่แสดงอาการก้าวร้าวหรือตื่นเต้นเกินไป ถ้ามีความคิดเห็นไม่ตรงกับผู้พูด					

คำตอบทั้ง 5 คำตอบ (ในแต่ละช่อง) มีคะแนนดังนี้

เสมอ = 5 คะแนน นาน ๆ ครั้ง = 2 คะแนน

ส่วนใหญ่ = 4 คะแนน ไม่เคย = 1 คะแนน

บางครั้ง = 3 คะแนน

นำคะแนนจากทั้ง 10 ข้อมารวมกัน เพื่อดูว่าคุณจัดอยู่ในกลุ่มนักฟังประเภทไหนใน 3 กลุ่มต่อไปนี้

40 คะแนนขึ้นไป จัดว่าคุณเป็นนักฟังชั้นยอด

25-39 คะแนน คุณเป็นนักฟังที่ดีกว่าผู้ฟังทั่ว ๆ ไป

ต่ำกว่า 25 คะแนน คุณเป็นผู้ฟังที่ต้องพัฒนาทักษะการฟังเป็นพิเศษ

แต่ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มไหนก็ตาม คุณก็ควรที่จะพัฒนาทักษะในการฟังของคุณอยู่เสมอ เพราะว่าผู้ส่งสาร (ทั้งคนและอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ) นั้นมีการเปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา

กิจกรรมที่ 4 ✍️ “นักจดบันทึก”

วัตถุประสงค์

เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยในการจดบันทึกข้อมูล

แนวคิด

การจดบันทึกข้อมูลเป็นวิธีการที่ทำให้บุคคล สามารถจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี

คำชี้แจง

1. ให้ท่านเลือกประเภทของชื่อต่างๆ ที่ท่านจะเขียนมาให้ได้มากที่สุด

ตัวอย่าง ประเภทของชื่อที่ข้าพเจ้าเลือกคือ ชื่อสัตว์

1. หมู
2. สุนัข
3. แมว
4.

ประเภทของชื่อที่ข้าพเจ้าเลือกคือ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้ท่านอธิบายสรุป ความสำคัญของการจดบันทึก ว่าการจดบันทึกมีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 5 ✍ “ ถ้า.... คุณ...”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะในการคิดและการให้เหตุผล

แนวคิด

ทักษะการคิดด้วยวิธีการที่มีเหตุผลรองรับ มีความสำคัญในการใช้ประกอบการแสวงหาความรู้หรือแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนตอบคำถามต่อไปนี้
 1. ถ้าท่าน มีโอกาสในการเลือกที่จะประกอบอาชีพได้ท่านปรารถนาจะประกอบอาชีพอะไร เพราะอะไร
 2. ถ้าท่าน ขออะไร ได้หนึ่งอย่าง ท่านปรารถนาจะขออะไร
 3. ถ้าท่าน ต้องการบอกเกี่ยวกับตัวท่านด้วยคำเพียงคำเดียวท่านจะเลือกคำว่าอะไร เพราะอะไร
 4. ถ้ามีอะไรในตัวท่านที่อยากจะเปลี่ยนแปลงสิ่งนั้นคืออะไร เพราะอะไร
 5. ท่านได้ประโยชน์อะไรจากการใช้เหตุผล

กิจกรรมที่ 6 ✍ “ นักแสวงหา ”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนรู้วิธีการแสวงหาข้อมูล โดยวิธีการที่หลากหลาย

แนวคิด

การที่ผู้เรียนจะเป็นคนที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงกับสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งที่เชื่อถือได้ และเชื่อถือไม่ได้ การพิจารณาข้อมูลจากหลายแหล่ง และเลือกใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันจึงมีความสำคัญ

คำชี้แจง

1. ให้ผู้เรียนอธิบายประเด็นต่อไปนี้
 1. ถ้าผู้เรียนต้องการทราบข่าวสารต่างๆ ผู้เรียนจะหาข้อมูลข่าวสารได้จากที่ใดบ้าง
 2. ให้ผู้เรียนมีวิธีการที่จะแสวงหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างไร
 3. ให้ผู้เรียนบอกแหล่งแสวงหาข้อมูลภายในชุมชน
 4. ท่านได้ประโยชน์การแสวงหาข้อมูลอย่างไรบ้าง

แบบประเมินตนเองหลังเรียน

บทสะท้อนที่ได้จากการเรียนรู้

1. สิ่งที่ท่านประทับใจในการเรียนรู้สาระที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ปัญหา/อุปสรรคที่พบในการเรียนรู้สาระที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบวัดระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

คำชี้แจง แบบวัดนี้เป็นแบบวัดระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีจำนวน 7 ข้อ

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง □ ที่ตรงกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความเป็นจริงของท่าน

1. การวินิจฉัยความต้องการเนื้อหาในการเรียน

- ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาเท่านั้น
- ครูนำเสนอเนื้อหาอื่น นอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชา แล้วให้ผู้เรียนเลือกเรียนเพิ่มเติม
- ผู้เรียนได้เสนอเนื้อหาอื่นเพื่อเรียนเพิ่มเติม นอกเหนือจากคำอธิบายรายวิชาด้วย
- ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาในการเรียนเอง

2. การวินิจฉัยความต้องการวิธีการเรียน

- ครูเป็นผู้กำหนดว่าจะจัดการเรียนการสอนวิธีใด
- ครูนำเสนอวิธีการเรียนการสอนแล้วให้ผู้เรียนเลือก
- ผู้เรียนร่วมกับครูกำหนดวิธีการเรียนรู้
- ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้เอง

3. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน

- ครูเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
- ครูนำเสนอจุดมุ่งหมายในการเรียนแล้วให้ผู้เรียนเลือก
- ผู้เรียนร่วมกับครูกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
- ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนเอง

4. การวางแผนการเรียน

- ผู้เรียนไม่ได้เขียนแผนการเรียน
- ครูนำเสนอแผนการเรียนแล้วให้ผู้เรียนนำไปปรับแก้
- ผู้เรียนร่วมกับครูวางแผนการเรียน
- ผู้เรียนวางแผนการเรียนเอง โดยการเขียนสัญญาการเรียนที่ระบุจุดมุ่งหมายการเรียน วิธีการเรียน แหล่งทรัพยากรการเรียน วิธีการประเมินการเรียน และวันที่จะทำงานเสร็จ

5. การดำเนินการเรียน

- ผู้เรียนดำเนินการเรียนตามแนวทางที่ครูกำหนด
- ผู้เรียนดำเนินการเรียนตามแนวทางที่ครูนำเสนอแล้วให้ผู้เรียนปรับ
- ผู้เรียนดำเนินการเรียนตามแนวทางที่ผู้เรียนร่วมกันกำหนดกับครู
- ผู้เรียนดำเนินการเรียนตามการกำหนดของตนเอง

6. การแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียน

- ครูเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนให้ผู้เรียน
- ครูเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนแล้วให้ผู้เรียนเลือก
- ผู้เรียนร่วมกับครูหาแหล่งทรัพยากรการเรียนร่วมกัน
- ผู้เรียนเป็นผู้จัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนเอง

7. การประเมินการเรียน

- ครูเป็นผู้ประเมินการเรียนของผู้เรียน
- ครูเป็นผู้ประเมินการเรียนของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ประเมินการเรียนของตนเองด้วย
- มีการประเมินการเรียนโดยครู ตัวผู้เรียนเอง และเพื่อนผู้เรียน
- ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินการเรียนของตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยทักษะและความรู้บางอย่าง ผู้เรียนควรได้มีการตรวจสอบพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

- คณาพร คมสัน. 2540. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2541. รายงานการวิจัย เรื่อง ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ของผู้เรียนผู้ใหญ่ของกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่บางประเภท. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. 2544. การศึกษาผู้ใหญ่ : ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นัตตา อังสุวาทย์. 2550. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาเคมีที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ แบบนำตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา วิทยาศาสตร์ศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญศิริ อนันตเศรษฐ. 2544. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุชาน, โทนี. ใช้หัวคิด, 2541. (ธัญญา ผลอนันต์ ผู้แปล). กรุงเทพฯ : ขวัญข้าว '95.
- ฝ่ายวิชาการบิสิต. 2550. ฟัง คิด อ่าน เขียน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บิสิต.
- ยุดา รักไทย และปานจิตต์ โกญจนาวรรณ. 2550. พูดอย่างฉลาด. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รุ่งอรุณ ไสยโสภณ. 2550. การจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง และความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วนิษา เรช. 2551. อัจฉริยะ...เรียนสนุก. กรุงเทพฯ : อัจฉริยะสร้างได้ จำกัด.
- วิกิร ตัณฑุทโธ. 2536. หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2542. “ยกเครื่องเรื่องเรียนรู้ : การเรียนรู้คือส่วนหนึ่งของชีวิต ทุกลมหายใจคือการเรียนรู้” สานปฏิรูป. 20 (พฤศจิกายน 2542) : 55-61.
- วิภาดา วัฒนนามกุล. 2544. การพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาชีพสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศรัณย์ ขจรไชยกูล. 2542. การใช้โปรแกรมการแนะแนวกลุ่มต่อการเพิ่มความพร้อมของการเรียนรู้ โดยการชี้แนะตนเองของนักศึกษารอพินิจชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ต้นศันย์ ฉัตรคุปต์. 2545. รายงานการวิจัย เรื่อง การเรียนรู้รูปแบบใหม่ : ยุทธศาสตร์ด้านนโยบาย และการใช้ทรัพยากร. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- สมคิด อิศระวัฒน์. 2538. รายงานการวิจัย เรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตัวเองของคนไทย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. 2541. รายงานการวิจัย เรื่อง ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของคนไทยในชนบทซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. 2541. เทคนิคการสอนแนวใหม่สำหรับการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- _____. ม.ป.ป. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2549. แนวคิดสู่การปฏิบัติ : การเรียนรู้โดยการชี้แนะตนเอง สำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สุนทร โต้บัว. 2546. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544. จิตวิทยาการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2544. จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : ธีระป้อมวรรณกรรม.
- _____. 2546. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนการศึกษาต่อเนื่องสายอาชีพ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชีพศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัญชลีชาติกิตติสาร. 2542. การพัฒนาคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง, มหาวิทยาลัยมหิดล.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Brockett, R. G. and R. Hiemstra. 1991. **Self-direction in Adult Learning : Perspectives in theory, research and practice.** London : Routledge.
- _____. 1993. **Self-Direction in Adult Learning.** (2nd ed.). San Francisco : Chapman and Hall, Inc.
- Brookfield, S.D. 1984. “**Self-Directed Adult Learning : A Critical Paradigm**” **Adult Education Quarterly.** 35(2) : 59-71.
- Caffarella, R.S. 1983. “**Fostering Self-Directed Learning in Post-secondary Education**” **An Omnibus of Practice and Research.** (November 1983) : 7-26.
- Candy, P.C. 1991. **Self-Direction for Lifelong Learning.** San Francisco : Jossey-Bass Publishers.
- Good, C. V. 1973. **Dictionary of Education.** (3rd ed.). New York : McGraw-Hill Book.
- Griffin, C. 1983. **Curriculum Theory in Adult Lifelong Education.** London : Crom Helm.
- Guglielmino, L. M. 1977. **Development of the Self-directed Learning Readiness Scale.** Georgia : Unpublished Doctoral Dissertation, University of Georgia.
- Knowles, M.S. 1975. **Self-Directed Learning : A Guide for Learner and Teacher.** New York : Association Press.
- Oddi, L.F. 1987. “**Perspectives on Self-Directed Learning**” **Adult Education Quarterly.** 38 (1987) : 97-107.
- Skager, R. 1977. **Curriculum Evaluation for Lifelong Education.** Toronto : Pergamon Press.
- _____. 1978. **Lifelong Education and Evaluation Practice.** Hamburg : Pergamon Press and the UNESCO Institution for Education.
- Tough, A. 1979. **The Adult’s Learning Projects.** Toronto, Ontario Institute for Studies in Education.

บทที่ 2

การใช้แหล่งเรียนรู้

สาระสำคัญ

การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีองค์ความรู้ที่เรียกว่าแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้ถึงการสังสมความรู้ ประสบการณ์ที่ผ่านมาจากแหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ เรียนรู้ได้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดโลกทัศน์กว้างขวางมากยิ่งขึ้นกว่าการเรียนรู้จากการพบกลุ่มในห้องหรือการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. ผู้เรียนสามารถบอกประเภทคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้และเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม
2. ผู้เรียนเห็นคุณค่าแหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ
3. ผู้เรียนสามารถสังเกต ทำตาม กฎ กติกา การใช้แหล่งเรียนรู้

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญ
- เรื่องที่ 2 ประวัติความเป็นมาของแหล่งเรียนรู้
- เรื่องที่ 3 แหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ
- เรื่องที่ 4 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ
- เรื่องที่ 5 การเขียนรายงานการค้นคว้า

ความรู้ในยุคปัจจุบันมีการเกิดขึ้นใหม่และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งในประเทศและทั่วโลกประกอบเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถเผยแพร่สื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วต่อเนื่องและตลอดเวลา ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้กับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นกับความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกลมกลืนกับสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างไรก็ตามการเรียนรู้ในห้องเรียนย่อมไม่ทันเหตุการณ์และเพียงพอต้องมีการเรียนรู้ทุกรูปแบบให้ดำเนินไปพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีสาระเนื้อหาที่เป็นข้อมูลความรู้หรือองค์ความรู้เป็นแหล่งให้ความรู้ ประสบการณ์ สิ่งแปลกใหม่ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ประสาทสัมผัสทั้ง ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ จึงจะทำให้เรียนรู้ได้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แหล่งสถานที่ บริเวณ ที่อยู่ ที่มีองค์ความรู้ที่มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้เรียกว่า "แหล่งเรียนรู้"

ความหมายของ "แหล่งเรียนรู้"

คำว่า "แหล่ง" เป็นคำนาม หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง ที่ ส่วนคำว่า "เรียนรู้" เป็นคำกริยา หมายถึง เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์ ดังนั้น เมื่อนำคำว่า "แหล่งและความรู้" มารวมกันจึงหมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง ที่เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยประสบการณ์ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

"แหล่งเรียนรู้" หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ศูนย์รวม บ่อเกิด แห่ง ที่ที่มีสาระเนื้อหาที่เป็นข้อมูลความรู้หรือองค์ความรู้ที่ปรากฏอยู่รอบตัวของมนุษย์ เมื่อได้ปฏิสัมพันธ์ด้วย ไม่ว่าจะทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แล้วทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความเท่าทันความเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งต่างๆ ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุขตามสมควรแก่ศักยภาพ

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนไปหาความหมายของ "แหล่งเรียนรู้" จากหนังสือในห้องสมุดและอินเทอร์เน็ตคนละ 1 ความหมาย แล้วนำมาแบ่งกลุ่มๆ ละ 5-6 คน อภิปรายและสรุปความหมายเป็นของกลุ่มแล้วรายงานหน้าชั้นเรียน

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ในยุคความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังต่อไปนี้

1. เป็นแหล่งที่มีสาระเนื้อหา ที่เป็นข้อมูลความรู้ให้มนุษย์เกิดโลกทัศน์ที่กว้างไกลกว่าเดิม ช่วยให้เกิดความสนใจในเรื่องสำคัญ ช่วยยกระดับความทะเยอทะยานของผู้ศึกษาจากการนำเสนอสาระความรู้ หรือภาพในอุดมคติ หรือเสนอผลสำเร็จและความก้าวหน้าของงานหรือชิ้นงาน หรือเทคโนโลยีหรือบุคคลต่างๆของแหล่งเรียนรู้

2. เป็นสื่อการเรียนรู้ การเรียนรู้สมัยใหม่ที่ทำให้ทั้งสาระ ความรู้ ก่อให้เกิดทักษะและช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มากยิ่งขึ้น

3. เป็นแหล่งช่วยเสริมการเรียนรู้ของการศึกษาประเภทต่างๆ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มนุษย์สามารถที่จะมีปฏิสัมพันธ์ในการหาความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาโดยไม่จำกัด เพศ วัย ระดับความรู้ ความสามารถ

5. เป็นแหล่งที่มนุษย์สามารถเข้าไปปฏิสัมพันธ์ในการหาความรู้จากแหล่งกำเนิด หรือแหล่งต้นตอของความรู้ เช่น จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสัตว์ เป็นต้น

6. เป็นแหล่งที่มนุษย์สามารถเข้าไปปฏิสัมพันธ์ให้เกิดประสบการณ์ตรง หรือ ลงมือปฏิบัติได้จริง เช่น การประดิษฐ์เครื่องใช้ต่างๆ การซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ความใฝ่รู้

7. เป็นแหล่งที่มนุษย์สามารถเข้าไปปฏิสัมพันธ์ให้เกิดความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ ที่ได้รับการคิดค้นขึ้น และยังไม่มีการจริงใจให้เห็น เช่น การดูภาพยนตร์ วิดิทัศน์ หรือสื่ออื่นๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ ขึ้นมาใหม่

8. เป็นแหล่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในท้องถิ่นกับผู้เข้าศึกษาในการทำกิจกรรมร่วมกันช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วม เกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้

9. เป็นสิ่งที่ช่วยเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ แนวความคิดใหม่ เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์กับผู้เรียน

10. เป็นการประหยัดเงินของผู้เรียนในการใช้แหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กิจกรรม ✍

ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มๆ ละ 5-10 คน อภิปรายถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ และรายงานเป็นกลุ่มหน้าชั้นและส่งรายงานครู

นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีแหล่งเรียนรู้ได้แก่ บ้าน วัด และวัง สำหรับบ้านมีพ่อแม่ และผู้ใหญ่ในบ้านเป็นต้น แบบถ่ายทอดความรู้ ในวัดจะมีพระ และในวังจะมีผู้รู้ นักปราชญ์ ราชบัณฑิตในด้านต่างๆ

สมัยพ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงสร้างพระแท่นมนังคศิลาไว้ในดงตาล เพื่อให้เป็นสถานที่สอนหนังสือ และธรรมะแก่ข้าราชการและประชาชนทั่วไป นับเป็นที่นัดพบระหว่างผู้รู้และผู้ไม่รู้ซึ่งนับเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยมีสื่อความรู้ที่ใช้กัน ได้แก่ใบลาน สมุดไทยและหลักศิลาจารึก

สมัยกรุงศรีอยุธยา แหล่งความรู้ในชุมชนได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว นอกจากมีบ้านและวัดและวังแล้ว ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีการสร้างโบสถ์ฝรั่งหลายแห่ง มีการตั้งโรงเรียนมิชชันนารี มีการตั้งโรงเรียนสอนสามเณร ในการเรียนรู้ นอกจากมีครูเป็นผู้สอนแล้ว ยังมีการเล่านิทานและวรรณกรรมเป็นสื่อในการเรียนรู้อย่างแพร่หลาย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แหล่งความรู้ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว มีการตั้งโรงพิมพ์ขึ้นมาหลายแห่ง มีการพิมพ์หนังสือพิมพ์ฉบับแรกของไทย มีการตั้งโรงงานขึ้นในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเพื่อจัดอาหารเลี้ยงพระสงฆ์ สามเณร และข้าราชการพร้อมทั้งการบริจาคพระราชทรัพย์ให้แก่คนชรา คนพิการและมีพระบรมมหาราชวังพร้อมทั้งสอนหนังสือวิชาการต่างๆ แก่ประชาชนทั้งหลาย มีการพัฒนาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) ให้เป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของประเทศไทยโดยการจารึกวิชาหนังสือ วิชาแพทย์วิชาต่างๆ ดาราศาสตร์ และวิชาทั่วไปลงบนแผ่นศิลาประดับไว้ตามกำแพง และบริเวณวัด มีทั้งภาพเขียน รูปปั้นและพืชสมุนไพรต่างๆ ประกอบคำอธิบาย ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาด้วยตนเอง แหล่งความรู้ได้พัฒนาอย่างรวดเร็วมีการตั้งโรงพิมพ์ขึ้นมาหลายแห่ง มีการพิมพ์หนังสือพิมพ์ฉบับแรกของไทย

สมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีการปฏิรูปการจัดกิจกรรมการศึกษาครั้งยิ่งใหญ่ แหล่งความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบอรรถศาสตร์หรือแบบไม่เป็นทางการนั้นไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับระบบจักรวรรดินิยมตะวันตก จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนแบบตะวันตกขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศ และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีบทบาทหลักในการให้การศึกษาแก่คนไทย ส่วนแหล่งความรู้ประเภทสื่อได้มีการพัฒนาหนังสือแบบเรียน หนังสือพิมพ์รายวันจำนวนเกือบ 30 ฉบับ มีหนังสือนิตยสาร วารสารต่างๆ มีภาพยนตร์ และมีห้องสมุด นอกจากนี้ยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเผยแพร่ความรู้อีกด้วยแหล่งความรู้เหล่านี้ได้รับการพัฒนาเรื่อยๆ

ปัจจุบันมีสื่อหลากหลายประเภทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เคลื่อนที่ที่เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกสถานที่ได้ทั่วโลกเพราะมีการพัฒนาระบบดาวเทียม มีการพัฒนาระบบโทรทัศน์ วิทยุ กระจายเสียง วิทยุทัศน์ ซีดี ต่างๆ อย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน

กิจกรรม

ใบงานการสำรวจแหล่งเรียนรู้

1. ชื่อแหล่งเรียนรู้.....
2. ที่ตั้ง/ที่อยู่ เลขที่.....เลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
โทรศัพท์บ้าน.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....โทรสาร.....
เว็บไซต์ (ถ้ามี).....

3. เจ้าของ/ผู้ครอบครอง/ผู้จัดการแหล่งเรียนรู้
 ส่วนราชการ วัด โบสถ์ มัสยิด เอกชน ชุมชน
 องค์กรชุมชน อื่นๆ.....(ระบุ)

4. ชื่อบุคคลของแหล่งเรียนรู้สำหรับติดต่อ.....
สถานที่ติดต่อ.....โทรศัพท์.....

5. ประเภทของแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน
 อนุสาวรีย์ หอศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น แหล่งหัตถกรรม
 แหล่งเรียนรู้ศิลปะ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แหล่งฝึกอาชีพ อุทยานประวัติศาสตร์
 อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์ศึกษาตามแนวพระราชดำริฯ หมู่บ้าน/ชุมชนโบราณ
 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสาธารณะ สวนเกษตร
 สวนสนุก สวนสมุนไพร อุทยาน สวนอุทยาน แหล่งท่องเที่ยว สื่อสารมวลชน
 สื่อพื้นบ้าน โรงละคร ศูนย์กีฬา แหล่งนันทนาการ ศูนย์การค้า/ตลาด
 สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา ศูนย์ข้อมูล อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. องค์กรความรู้ในแหล่งเรียนรู้
สาระเด่น.....จุดเด่น.....
มีเนื้อหาสอดคล้องกับการศึกษา กศน. กลุ่ม กศ. พฐ. หมวด.....
 กลุ่มวิชาชีพ กลุ่ม กศ. ต่อเนื่อง

7. ภาพ

(ติดภาพแหล่งเรียนรู้ที่ไปสำรวจ)

(บรรยายภาพ)

.....
.....
.....
.....
.....

8. ความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ (เรียงตามลำดับความสำคัญและความโดดเด่น 3 ลำดับ)

1.2.3.

ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา วัฒนธรรม/ประเพณี กีฬา สุขศึกษา สมุนไพร
หัตถกรรมศิลปะ/จิตรกรรม ศิลปะ/ประติมากรรม ศิลปะ/ขับร้อง ศิลปะ/ฟ้อนรำ ศิลปะ/ดนตรี
เกษตรกรรม/เพาะปลูกการเพาะเลี้ยงสัตว์ การประมง คณิตศาสตร์ พิธีกรรมชีวิต การแพทย์/
การรักษาพยาบาล การค้าขาย ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ภาษาไทย ทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน
การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต การพัฒนาชุมชน/สังคม ฯลฯ

ผู้บันทึก.....ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

การแบ่งประเภทของแหล่งความรู้มีผู้รู้หลากหลายคน ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง อาทิ แหล่งกำเนิด ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์การจัดตั้ง และกลุ่มเป้าหมายของแหล่งเรียนรู้

ประเภทของแหล่งเรียนรู้แบ่งตามสาระลักษณะกายภาพและวัตถุประสงค์แบ่งได้เป็น 5 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กลุ่มบริการข้อมูล ได้แก่ ห้องสมุด อุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์การเรียนรู้ สถานประกอบการ
2. กลุ่มงานศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถาน อนุสาวรีย์ศูนย์วัฒนธรรม หอศิลป์ ศาสนสถาน เป็นต้น
3. กลุ่มข้อมูลท้องถิ่น ได้แก่ ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน สื่อพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว
4. กลุ่มสื่อ ได้แก่ วิทยุ วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว โทรทัศน์ เคเบิลทีวี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book)
5. กลุ่มสหประชาการ ได้แก่ ศูนย์กีฬา สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ ศูนย์นันทนาการ เป็นต้น

ประเภทของแหล่งเรียนรู้ จำแนกตามลักษณะ มี 6 ประเภทดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ให้ผู้สนใจหรือผู้ต้องการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีทักษะความสามารถในสาขาวิชาชีพต่างๆ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ ผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์มาก เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ประเภทนี้เป็นแหล่งเรียนรู้นิยมใช้มากที่สุดเพราะอยู่ใกล้ตัวและเป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถแบ่งย่อยออกไปเป็นบุคคลที่เป็นโดยความสามารถเฉพาะตัวและบุคคลที่ตั้งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. แหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์เช่น ดิน น้ำ อากาศ พืช สัตว์ ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติแหล่งเรียนรู้ประเภทธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น อุทยาน วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ

3. แหล่งเรียนรู้ประเภทวัตถุและสถานที่ หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งต่างๆ ที่ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือสิ่งที่ต้องการทั้งจากการเห็น การได้ยิน การสัมผัสสิ่งที่ยากรู้ เช่น ห้องสมุด ศาสนสถาน ศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ตลาด นิทรรศการ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4. แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด เนื้อหา ความรู้ ทักษะและเจตคติด้วยการส่งผ่านประสาททั้ง 5 ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กายและใจ แหล่งความรู้ไปสู่ทุกพื้นที่ของโลกอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทั้งสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่อาศัยเทคนิคด้านอิเล็กทรอนิกส์สร้างสรรค์ในรูปแบบของสื่อที่ให้เสียง ภาพ หรือทั้งเสียงและภาพ

5. แหล่งเรียนรู้ประเภทเทคนิคสิ่งประดิษฐ์คิดค้น หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นหรือทำการพัฒนาปรับปรุง ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ถึงความก้าวหน้าทำให้ผู้ศึกษาเกิดจินตนาการแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ทั้งความคิด และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ

6. แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติการด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ การปฏิบัติงานของหน่วยราชการ ตลอดจนความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงพัฒนาสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม อาทิ ประเพณีงานทอดกฐิน งานบุญ การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การส่งเสริมการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย การรณรงค์ความปลอดภัยของเด็กและสตรีในท้องถิ่น

ให้นักศึกษาสำรวจแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ตำบล อำเภอ และจัดแบ่งประเภทตามลักษณะ 6 ประเภท จัดทำเป็นรายงานส่งครู

เรื่องที่ 4

การใช้แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ

แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล

ภูมิปัญญาไทยเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับธรรมชาติ คนกับบุคคลอื่น และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้ในวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมา คนไทยควรคำนึงถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ยกย่องส่งเสริมผู้ทรงภูมิปัญญาให้นาน สามารถเผยแพร่ความรู้ และดำรงรักษาเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีของชาติไทยไว้

ประเทศไทยได้ประกาศยกย่องผู้ทรงภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง เช่น ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม และคนดีศรีสังคม เป็นต้น นักปราชญ์ไทยที่มีผลงานเด่นทางวัฒนธรรม ได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ยูเนสโก ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสุนทรภู่ เป็นต้น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย มีความเชื่อสืบทอดต่อกันมาเป็นพื้นฐาน ประชาชนชาวไทยจึงควรสนใจศึกษาองค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ทรงคุณค่านี้ และดำรงรักษาไว้ให้คงอยู่คู่ชาติไทย

ความหมาย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสืบสม ประสพการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้จากปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้าน ในท้องถิ่นต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร เป็นต้น

ครุภูมิปัญญา หมายถึง ผู้ที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านเป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวบางอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และได้มีการยกย่องให้เป็น “ครุภูมิปัญญาไทย” เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ความสำคัญ

ภูมิปัญญาถือเป็นฐานรากสำคัญ และเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาคน พัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม คติและความสำคัญของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรักและความภาคภูมิใจที่จะส่งแรงร่วมใจสืบสานต่อไปในอนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประเพณีไทย การมีน้ำใจ ศักยภาพในการประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทย จึงมีคุณค่าและความสำคัญ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น

พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยพระเมตตาแบบพ่อปกครองลูก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถีจนชนะข้าศึกศัตรู และทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและพสกนิกรมากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ของบ้านเมืองให้รอดพ้นจากภัยพิบัติหลายครั้ง แม้แต่ด้านการเกษตร พระองค์ได้พระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่ประชาชน ทั้งด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำความสงบร่มเย็นมาสู่พสกนิกร

2. ภูมิปัญญาไทยสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย คนไทยในอดีตมีความสามารถเป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ เช่น นายขนมต้ม เป็นนักมวยที่มีฝีมือถือว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยมเป็นที่นิยมในหมู่คนไทยและชาวต่างชาติ ปัจจุบันมีค่ายมวยไทยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 30,000 แห่ง ไซ้กติกาของมวยไทย การไหว้ครูก่อนชกถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่น นอกจากนี้ยังมีมรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรมที่มีความไพเราะจนได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายเรื่อง มรดกภูมิปัญญาด้านอาหารไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกเช่นเดียวกัน

3. ภูมิปัญญาไทยสามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนามาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยอ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม รักสงบ ใจเย็น มีความอดทน ให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ ทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และค่านิยมกุศลบายด้านต่างประเทศจนทำให้ชาวพุทธทั่วโลกยกย่องให้ประเทศไทยเป็นผู้นำทางศาสนาและเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก(พสล.) อยู่เยื้องกับอุทยานเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร

4. ภูมิปัญญาไทยสร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในเรื่องการยอมรับนับถือและการให้ความสำคัญแก่คน สังคมและธรรมชาติอย่างยิ่ง สิ่งที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนมีมากมาย เช่น ประเพณีไทยซึ่งมีตลอดปีทั้ง 12 เดือน ล้วนเคารพคุณค่าของธรรมชาติ เช่น ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ทำในฤดูร้อน ซึ่งมีอากาศร้อน ภูมิปัญญาไทยจึงมีวิธีคลายร้อนโดยการรดน้ำคำหัว ส่วนประเพณีลอยกระทง มีคุณค่าอยู่ที่การบูชาระลึกถึงบุญคุณของน้ำที่มีความสำคัญในการหล่อเลี้ยงชีวิตของคน พืชและสัตว์ ให้ได้ใช้ทั้งอุปโภคและบริโภคจากตัวอย่างดังกล่าวล้วนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติ

5. ภูมิปัญญาไทย เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามากมาย แต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การรู้จักทำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือ ไล่ใบพัดเป็นหางเสือ การรู้จักการทำเกษตรแบบผสมผสาน พลิกฟื้นธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ การรู้จักสร้างปะการังเพื่อให้ปลาอาศัยวางไข่และแพร่พันธุ์ เป็นต้น ถือเป็นการใช้ภูมิปัญญามาปรับปรุงประยุกต์ใช้ได้ตามยุคสมัย

ประเภทของภูมิปัญญา

การจัดแบ่งประเภท/สาขาของภูมิปัญญาไทยจากการศึกษาพบว่า ได้มีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านได้กำหนดไว้ในหนังสือสารานุกรมไทย โดยได้แบ่งภูมิปัญญาไทยได้เป็น 10 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งความสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ ไร่นาสวนผสมและสวนผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขปัญหาโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าสู่ตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคน

ในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น การวางแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นฐาน การดูแลและรักษาสุขภาพแผนโบราณไทย เป็นต้น

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดการเรื่องกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์และธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน การจัดระบบสวัสดิการบริการในชุมชน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทักษะศิลป์ ศิลปมวยไทย เป็นต้น

8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทและหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว เป็นต้น

การศึกษาเรียนรู้จากภูมิปัญญา

1. เรียนรู้จากการบอกเล่าเรื่องราว การเทศน์
2. เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
3. เรียนรู้จากการทำตาม เลียนแบบ
4. เรียนรู้จากการทดลอง ลองผิด ลองถูก
5. เรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
6. เรียนรู้จากการต่อวิชา
7. เรียนรู้จากการสอนแบบกลุ่ม

วิธีการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญา อาจมีลักษณะแตกต่างกันตามเอกลักษณ์เฉพาะตัว การศึกษาเรียนรู้จากครูภูมิปัญญา จะช่วยทำให้ภูมิปัญญาความรู้หรือคุณค่าของท้องถิ่นได้รับการสืบทอดและพัฒนาต่อไป นับเป็นการส่งเสริมให้ครูภูมิปัญญามีโอกาสเผยแพร่ความรู้ และมีความภาคภูมิใจได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญา และถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นต่อไป ส่วนผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนก็จะเห็นคุณค่าของสิ่งที่ดีงามในท้องถิ่นของตน ด้วยความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ภูมิปัญญาไทยจึงถือเป็นแหล่งข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของท้องถิ่น

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงาน กศน.

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงาน กศน. เป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญแห่งหนึ่ง ที่สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ระดับตำบลทั่วประเทศ และเป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัวนักศึกษาเพื่อให้เป็นแหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้างโอกาสและให้บริการการเรียนรู้อย่าง หลากหลายวิธีสนองความต้องการและเสนอทางเลือกในการพัฒนาตนเอง นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยยึดหลักการชุมชนเป็นฐานของการพัฒนา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ สถานที่ ถ่ายทอดความรู้ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน

2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภายในตำบลที่ได้รับคัดเลือกให้ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและหน่วยงาน หรือองค์กร หรือกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในตำบลอีกหน้าที่หนึ่ง นอกเหนือจาก บทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

อาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชนอาจตั้งอยู่ในอาคารสถานที่เอกชน หรือในสถานประกอบการ ศาสนสถาน หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน ตลอดจนบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสื่อวัสดุครุภัณฑ์ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1) เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยเพื่อให้ประชาชนได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

(2) เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

(3) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน

(4) เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดการศึกษาให้กับชุมชนเอง

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1) ส่งเสริมและจัดการศึกษาพื้นฐาน ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษา ตอนปลาย

(2) ส่งเสริมและจัดการศึกษาต่อเนื่องทั้งการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อ พัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

(3) ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

(4) ส่งเสริมกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหนึ่งๆ จะมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นบุคลากรสังกัด กศน. อำเภอ และสำนักงาน กศน. จังหวัด ที่สำนักงาน กศน. จัดไว้ให้มีหน้าที่จัดการความรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีหน้าที่ให้บริการแก่ผู้เรียนในพื้นที่ความรับผิดชอบ ความรู้ด้านข้อมูลการให้บริการการศึกษาต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเน้นการบริการการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ผู้เรียนในพื้นที่ความรับผิดชอบ จัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และจัดทำฐานข้อมูลศูนย์บริการ ประสานงานกับ กศน. อำเภอ ในการจัดบริการทำเอกสาร และหลักฐานทางวิชาการศึกษาแก่ผู้เรียน

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มๆละประมาณ 5-10 คน อภิปราย หาข้อสรุปว่า ผู้เรียนจะค้นคว้าเรียนรู้อะไรได้ในศรช. ของตนเอง และจัดทำเป็นสรุปรายงานของกลุ่ม รายงานหน้าชั้นและส่งครู

ห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพราะเป็นแหล่งจัดหา รวบรวมสรรพความรู้ต่างๆ ที่มีและเกิดขึ้นในโลกมาจัดระบบในการอำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการได้เข้าถึงสารสนเทศที่ตนเองต้องการ และสนใจได้สะดวกรวดเร็วที่สุด และจัดบริการอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนจัดกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมการอ่าน การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้เกิดการใช้บริการให้มากที่สุด

ความหมายของห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชน หมายถึง สถานที่จัดหาสถานที่จัดหารวบรวมทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการอ่านการศึกษาค้นคว้าทุกชนิด มีการจัดระบบหมวดหมู่ตามหลักสากลเพื่อการบริหาร และจัดบริการอย่างกว้างขวางแก่ประชาชนในชุมชน สังคม ในประเทศและต่างประเทศ โดยไม่จำกัดเพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การศึกษาค้นคว้าโดยไม่คิดมูลค่า โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางการเงิน และมีบุคลากรที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ

ประเภทของห้องสมุดประชาชน แบ่งเป็น 3 ประเภท

1. ห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัด หอสมุดศรีชมังคลาภิเษก

พระราชวังไกลกังวลหัวหิน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ

2. ห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง เช่นห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี"
3. ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก เช่นห้องสมุดประชาชนอำเภอทั่วไป

การบริการของห้องสมุดประชาชน

การบริการของห้องสมุดประชาชนโดยทั่วไป จะจัดทั้งภายในห้องสมุดและบริการชุมชนภายนอกห้องสมุดดังนี้

1.1 ให้บริการการอ่าน การศึกษาค้นคว้าจากหนังสือพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสืออ้างอิง สารคดี ชุดวิชา แบบเรียน จุลสาร ซีดี ด้านข้อมูลต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ เป็นต้น โดยจัดสื่อความรู้ไว้ตามพื้นที่ต่างๆ อย่างเป็นสัดส่วน พร้อมจัดตั้งเก้าอี้สำหรับการอ่านศึกษา

1.2 ให้บริการสืบค้นข้อมูลข่าวสารความรู้ด้วยคอมพิวเตอร์และหรือตู้บัตรรายการ

1) การสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์ ห้องสมุดประชาชนจะจัดเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้บริการสืบค้นหาข้อมูลสารสนเทศที่ต้องการและสนใจ โดยใช้โปรแกรม PLS (Public Service) ที่สามารถค้นหาได้ทั้งจากชื่อหนังสือ หรือชื่อสื่อ ชื่อผู้แต่งหรือผู้จัดทำ และหัวเรื่องหรือคำสำคัญที่เป็นสาระหลักของสื่อ

2) การสืบค้นด้วยตู้บัตรรายการ โดยห้องสมุดประชาชนจะจัดทำบัตรรายการของสื่อความรู้ทุกประเภท ทุกชนิด ลงในบัตรรายการใส่ไว้ในลิ้นชักของตู้บัตรรายการ และแยกประเภทของบัตรรายการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการใน 3 ชนิดของบัตร ได้แก่

(2.1) บัตรชื่อเรื่อง หรือบัตรชื่อหนังสือ ได้แก่ บัตรที่มีชื่อเรื่องของสื่ออยู่บรรทัดแรกของบัตร จะจัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อเรื่อง ตามลำดับแบบพจนานุกรมไทย ใช้สำหรับผู้ที่ค้นหาสื่อความรู้จากชื่อของหนังสือ หรือสื่ออื่นๆ

(2.2) บัตรชื่อผู้แต่ง ได้แก่ บัตรที่มีชื่อผู้แต่งหรือผู้เขียน อยู่บรรทัดแรกของบัตรจะจัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง ตามลำดับแบบพจนานุกรมไทย ใช้สำหรับผู้ที่ค้นหาสื่อความรู้จากชื่อผู้แต่ง

(2.3) บัตรเรื่อง หรือหัวเรื่อง ได้แก่ บัตรที่มีชื่อเป็นคำหรือกลุ่มคำหรือคำสำคัญที่บ่งบอกถึงสาระเนื้อหาหลักของสื่ออื่นๆ

ในปัจจุบันห้องสมุดประชาชนจะจัดให้บริการสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์เป็นส่วนใหญ่

1.3 ให้บริการยืม - คืน หนังสือ สื่อความรู้ต่างๆ สำหรับผู้ใช้บริการที่จะยืมไปอ่านศึกษาค้นคว้านอกห้องสมุดประชาชน โดยห้องสมุดแต่ละแห่งจะมีการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ การยืม - คืน ฯลฯ ที่เหมาะสมกับแต่ละห้องสมุด โดยมีการใช้คอมพิวเตอร์ในการบริการ

1.4 ให้บริการช่วยการค้นคว้า ตอบคำถาม ตลอดจนการแนะแนวการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และในระบบโรงเรียน

1.5 ให้บริการเอกสารและข้อมูลข่าวสารของสถาบันอุดมศึกษาอื่น เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัย

ธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยจัดมุมไว้บริการ โดยเฉพาะและส่วนใหญ่อยู่ในห้องสมุดประชาชนจังหวัด

- 1.6 ให้บริการข้อมูลและเอกสารงานวิจัยต่างๆ
 - 1.7 ให้บริการหนังสืออ้างอิง
 - 1.8 ให้บริการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยทุกห้องสมุดจะมีโทรทัศน์และชุดอุปกรณ์สำหรับรับสัญญาณการศึกษาทางไกล
 - 1.9 ให้บริการการเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมต่างๆ
 - 1.10 ให้บริการอินเทอร์เน็ต
 - 1.11 ให้บริการข้อมูลชุมชนของท้องถิ่นที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่
 - 1.12 ให้บริการบรรณานุกรม ประกอบหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานการศึกษาอาชีพ และการศึกษาอื่นๆ
 - 1.13 ให้บริการสถานที่เพื่อจัดกิจกรรมเสริมความรู้ พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชน
 - 1.14 ให้บริการความรู้เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดประชาชน แก่นักเรียนนักศึกษาของสถานศึกษา และหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น
 - 1.15 ให้คำแนะนำทางบรรณารักษศาสตร์แก่บุคลากรเครือข่ายในการจัดปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 - 1.16 ให้บริการฝึกประสบการณ์ การปฏิบัติงานเกี่ยวกับห้องสมุดแก่นักเรียน นักศึกษาสถาบันต่างๆ
 - 1.17 ให้ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆ ในการให้บริการสื่อการศึกษา
 - 1.18 ให้บริการประสานงานการเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายต่างๆ
- 2. การบริการชุมชนภายนอกห้องสมุดประชาชน**
- 2.1 ให้บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น
 - 2.2 ให้บริการหมุนเวียนสื่อความรู้ไปยังครอบครัว ศูนย์การเรียนรู้และแหล่งความรู้ต่างๆ ในรูปแบบยาม / กระเป๋า / หีบ / หนังสือ ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่ห่างไกลห้องสมุด
 - 2.3 ให้บริการความรู้ทางสถานีวิทยุ หอกระจายข่าวเสียงตามสาย แผ่นพับ ใบปลิว ฯลฯ แก่ประชาชน
 - 2.4 ให้บริการแบบเรียน ชุดวิชา สื่ออื่นๆ ประกอบการกิจกรรมการเรียนรู้ แก่ครู กศน. วิทยากร นักศึกษา ตามศรช. กลุ่มการเรียนรู้ต่างๆ ตลอดภาคเรียน

กิจกรรม ✍

ให้นักศึกษาไปศึกษาการบริการของสมุดประชาชนอำเภอของสถานศึกษาที่ตนสังกัด เขียนรายงานเรื่องการบริการของห้องสมุดประชาชนอำเภอ และจัดทำแผนผังสถานที่ภายในห้องสมุดว่ามีบริการอะไรบ้าง อยู่บริเวณใด ส่งครูผู้สอน

กฎ ข้อกำหนด ข้อบังคับ ระเบียบ เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดประชาชนห้องสมุด

ห้องสมุดเป็นสถานที่บริการสาธารณะที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าใช้บริการ ดังนั้นห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งจะมี กฎ / ข้อกำหนด/ ข้อบังคับ / ข้อปฏิบัติ / ระเบียบ เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดประชาชนในการเข้ารับบริการสาธารณะร่วมกันของคนเป็นจำนวนมาก ซึ่งผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการห้องสมุดและหรือคณะกรรมการสถานศึกษา โดยทั่วไปจะประกอบด้วยข้อต่างๆ จำนวนมาก หรือน้อย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละห้องสมุด ดังนี้

1. เวลาทำการ วันเปิด-ปิด บริการ เช่น เปิดบริการทุก วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 07.30 - 21.00 น.วันเสาร์-วันอาทิตย์ เปิดเวลา 09.00-21.00 น. หยุดวันนักขัตฤกษ์ เป็นต้น

2. การใช้บริการห้องสมุด

2.1 การทำบัตรเพื่อการยืม-คืน ทรัพยากรสารสนเทศให้นำรูปถ่ายขนาด 1-2 นิ้ว จำนวน 2 รูป และสำเนาบัตรประชาชนหรือสำเนาทะเบียนบ้านมาประกอบการขอทำบัตร พร้อมเงินค่าสมาชิกห้องสมุด

2.2 สิทธิในการยืม-คืน ทรัพยากรสารสนเทศ

- 1) บัตรห้องสมุดใช้สำหรับเจ้าของบัตรเท่านั้น
- 2) กรุณานำบัตรมาแสดงทุกครั้งที่ใช้บริการ
- 3) หนังสือยืมออกนอกห้องสมุดไม่เกิน 3 เล่ม นาน 7 วัน
- 4) CD, VCD, ยืมได้ครั้งละ 1 แผ่น นาน 3 วัน
- 5) อินเทอร์เน็ต

2.3 การใช้บริการอินเทอร์เน็ต

- 1) แสดงบัตรสมาชิกห้องสมุดต่อเจ้าหน้าที่
- 2) กรอกแบบฟอร์มขออนุมัติก่อนใช้ทุกครั้ง โดยระบุวัตถุประสงค์การใช้ให้ชัดเจน
- 3) ห้ามใช้ในการ ดูหนัง ฟังเพลง และเล่นเกม

3. มารยาทการใช้บริการ

- 3.1 ไม่ควรส่งเสียงดังรบกวนผู้ใช้บริการอื่นในห้องสมุด
- 3.2 แต่งกายเหมาะสม / เรียบร้อย ในการใช้บริการ
- 3.3 กระเป๋า/ เอกสาร / สัมภาระให้จัดเก็บตามที่ห้องสมุดจัดไว้
- 3.4 ไม่มีขีดทำลายวัสดุทรัพยากรห้องสมุด
- 3.5 ใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดด้วยความระมัดระวัง และถนอมรักษาเพื่อการใช้ประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการอื่นๆ
- 3.6 ไม่นอนหลับในห้องสมุด
- 3.7 ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อกำหนด ข้อปฏิบัติของห้องสมุดโดยเคร่งครัด
- 3.8 รับประทานอาหาร เครื่องดื่มในในสถานที่ห้องสมุดจัดไว้

กิจกรรม

ให้นักศึกษาแต่ละคนเข้าไปศึกษา กฎ/ข้อกำหนด ข้อบังคับ/ระเบียบ ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในอำเภอที่ตนเป็นนักศึกษาอยู่ ทำความเข้าใจและเขียนรายงานนำเสนอครู

เรื่องที่ 5

การเขียนรายงานการค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งมากกว่าการได้ฟังจากครูเพียงอย่างเดียวนอกจากนั้น ยังเป็นการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน เป็นการสร้างทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต พัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคม

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจะปรากฏผลสมบูรณ์เมื่อมีการนำเอาความรู้มารวบรวม เรียบเรียง จัดลำดับอย่างมีระเบียบและเหตุผลและต้องใช้ความสามารถทางภาษาในการเรียบเรียง เพื่อให้การเสนอรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรที่สมบูรณ์ ตามแบบแผนและลักษณะรายงานที่ดี ที่เป็นสากลนิยม

รายงาน (Report) เป็นผลจากการค้นคว้า รวบรวม และเรียบเรียงข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มานำเสนออย่างมีแบบแผน ถือเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลนักศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้หมวดวิชาใดวิชาหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการทำรายงาน เพื่อขยายความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งจากการศึกษาด้วยตนเอง ฝึกทักษะในการอ่าน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำมาเรียบเรียงรายงานด้วยสำนวนตนเองตามแบบแผน ลักษณะของรายงานที่ดี

1. เนื้อหาตรงกับหัวข้อเรื่องหรือชื่อรายงาน
2. สารระเนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำรายงานและผู้อ่าน
3. เนื้อหาสาระถูกต้องเที่ยงตรง โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่เชื่อถือได้
4. การใช้ภาษาที่ถูกต้อง สละสลวย เนื้อหาสัมพันธ์กัน กระชับ รัดกุม อ่านแล้วเข้าใจง่าย
5. มีรูปภาพ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ ประกอบเนื้อหา
6. มีรูปแบบการเขียนที่ถูกต้องทั้งปกนอก หน้าปกใน คำนำ สารบัญ บท/ตอน ของเนื้อหาสาระ การอ้างอิง การลงบรรณานุกรม ฯลฯ
7. มีความสะอาด ไม่สกปรกเลอะเทอะ

ขั้นตอนของการเขียนรายงาน

1. การเลือกเรื่องรายงาน
2. การสำรวจแหล่งความรู้สารสนเทศเกี่ยวกับเรื่องรายงาน
3. การรวบรวมบรรณานุกรมเบื้องต้น
4. การอ่านจับใจความและบันทึกข้อมูล

5. การวางโครงเรื่องรายงาน
6. การเรียบเรียงเนื้อหารายงาน
7. การรวบรวมบรรณานุกรมท้ายบท
8. การเข้ารูปเล่มรายงาน
1. การเลือกเรื่องรายงาน

การเลือกเรื่องรายงาน อาจมีทั้งครูเป็นผู้กำหนดให้ในหลายหัวข้อเรื่อง หรือผู้ศึกษาอาจกำหนดหัวข้อขึ้นเองที่เกี่ยวข้องกับสาระวิชาที่ศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากครู อย่างไรก็ตาม การเลือกเรื่องควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1.1 เรื่องที่เลือกต้องน่าสนใจสำหรับผู้ศึกษาค้นคว้า และมีส่วนส่งเสริมความรู้ทางวิชาการและเกิดความรู้ใหม่
- 1.2 เรื่องที่เลือก มีแหล่งเรียนรู้และสื่อมาประกอบการอ้างอิงเพียงพอหรือมีแหล่งเรียนรู้หรือผู้รู้ที่จะสอบถามได้ เพราะถ้าแหล่งอ้างอิงมีน้อย จะทำให้รายงานนั้นไม่น่าเชื่อถือ
- 1.3 ขอบเขตของเนื้อหาให้สัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้ศึกษา ค้นคว้า กล่าวคือ ถ้าระยะเวลาสั้นเรื่องควรมีขอบเขตของเรื่องนั้นแคบ ถ้าระยะเวลานาน เรื่องควรมีขอบเขตเนื้อเรื่องกว้างและลึกซึ้ง

2. การสำรวจแหล่งความรู้สารสนเทศเกี่ยวกับเรื่องรายงาน

เมื่อเลือกเรื่องที่จะทำรายงานการศึกษาค้นคว้าได้แล้ว ผู้ศึกษาจะต้องสำรวจดูว่ามีหนังสือสิ่งพิมพ์วัสดุอ้างอิง เว็บไซต์ใดบ้างที่จะใช้ศึกษาค้นคว้าและจะหาได้จากที่ใด แหล่งวัสดุที่จะทำการศึกษาค้นคว้ามี่ดังนี้

- 2.1 โปรแกรม PLS จากคอมพิวเตอร์ ดู เรื่อง หรือหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรายงาน หรือชื่อหนังสือในฐานข้อมูลของห้องสมุด เป็นต้น
- 2.2 บัตรรายการ สำรวจดูบัตรเรื่อง หรือหัวเรื่อง หรือเรื่องที่สัมพันธ์กัน
- 2.3 บัตรบรรณานุกรม วารสาร ซึ่งเป็นบัตรรายการของบทความจากวารสารต่างๆ
- 2.4 หนังสืออ้างอิงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าเป็นความหมายของคำค้นหาจากพจนานุกรม ถ้าเป็นความรู้พื้นฐานของเรื่องต่างๆ ค้นหาจากสารานุกรม
- 2.5 หนังสืออ้างอิงเฉพาะวิชาที่สัมพันธ์กับเรื่องที่เขียนรายงาน เช่น ถ้าเป็นเรื่องทางภูมิศาสตร์ สามารถค้นหาได้จากหนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ พจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์ ถ้าเป็นเรื่องทางการแพทย์ค้นหาได้จากพจนานุกรมทางการแพทย์ เป็นต้น
- 2.6 ค้นหาจากโสตทัศนวัสดุต่างๆ
- 2.7 ค้นหาจากเว็บไซต์ต่างๆ ของอินเทอร์เน็ต
- 2.8 สอบถามจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ

บทที่ 3

การจัดการความรู้

สาระสำคัญ

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคุณภาพงาน หรือสร้างนวัตกรรมในการทำงาน การจัดการความรู้จึงเป็นการจัดการกับความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคน และความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร ด้วยการผสมผสานความสามารถของคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นของขอบข่ายความรู้ ตัดสินคุณค่า กำหนดแนวทางพัฒนา
2. เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดการความรู้กับการนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
3. ปฏิบัติตามกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
- เรื่องที่ 2 รูปแบบและกระบวนการในการจัดการความรู้
- เรื่องที่ 3 กระบวนการจัดการความรู้ด้วยตนเอง
- เรื่องที่ 4 กระบวนการจัดการความรู้ด้วยการปฏิบัติการกลุ่ม
- เรื่องที่ 5 การสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดและการเผยแพร่องค์ความรู้

แบบทดสอบเรื่องการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

คำชี้แจง จงเลือกข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้อง ✍

1. การจัดการความรู้เรียกสั้น ๆ ว่าอะไร
ก. MK
ข. KM
ค. LO
ง. QA
2. เป้าหมายของการจัดการความรู้ คืออะไร
ก. พัฒนาคน
ข. พัฒนางาน
ค. พัฒนาองค์กร
ง. ถูกทุกข้อ
3. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
ก. การจัดการความรู้ "ไม่ทำ-ไม่รู้"
ข. การจัดการความรู้จำเป็นต้องให้คนที่มีความรู้คล้าย ๆ กัน มาร่วมกันคิดเป็นกลุ่ม
ค. การจัดการความรู้เป็นเป้าหมายของการทำงาน
ง. การจัดการความรู้ไม่มีการลองผิดลองถูก
4. ชั้นสูงสุดของการเรียนรู้คืออะไร
ก. ปัญญา
ข. สารสนเทศ
ค. ข้อมูล
ง. ความรู้
5. ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) คืออะไร
ก. การจัดการความรู้
ข. เป้าหมายของการจัดการความรู้
ค. วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้
ง. แนวปฏิบัติของการจัดการความรู้

เฉลย 1) ข 2) ข 3) ก 4) ค

เรื่องที่ 1

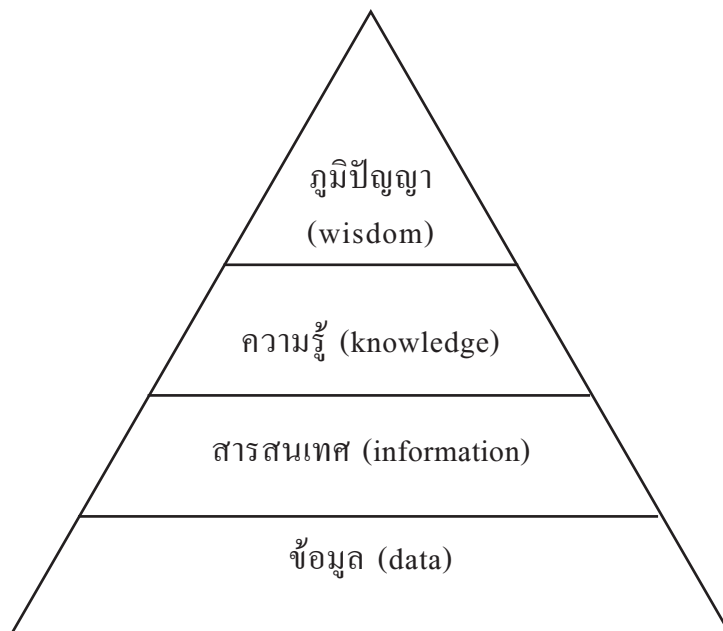
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการ หมายถึง กระบวนการในการสั่งงานควบคุมงานและดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเข้าถึงความรู้ ถ่ายทอดความรู้ที่ต้องดำเนินการร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานซึ่งอาจเริ่มต้นจากการบ่งชี้ความรู้ที่ต้องการใช้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การประมวลเพื่อกลั่นกรองความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การสร้างช่องทางเพื่อการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการสมัยใหม่ใช้กระบวนการทางปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการคิด ตัดสินใจ และส่งผลให้เกิดการกระทำ การจัดการจึงเน้นไปที่การปฏิบัติ

ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ควบคู่กับการปฏิบัติ ซึ่งในการปฏิบัติจำเป็นต้องใช้ความรู้ที่หลากหลายสาขาวิชามาเชื่อมโยงบูรณาการเพื่อการคิดและตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ จุดกำเนิดของความรู้คือสมองคน เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในสมองซึ่งแจงออกมาเป็นถ้อยคำหรือตัวอักษรได้

ในยุคแรกๆ มองว่า ความรู้ หรือทุนทางปัญญา มาจาก การจัดระบบและการตีความสารสนเทศซึ่งสารสนเทศก็มาจากการประมวลข้อมูล ขั้นตอนของการเรียนรู้ เปรียบดังปิระมิดตามรูปแบบนี้

การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง การจัดการกับความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวคน และความรู้เด่นชัด นำมาแบ่งปันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร ด้วยการผสมผสานความสามารถของคนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ในปัจจุบันและในอนาคต โลกจะปรับตัวเข้าสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งความรู้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคน ทำให้คนจำเป็นต้องสามารถแสวงหาความรู้ พัฒนาและสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำพาตนเองสู่ความสำเร็จ และนำพาประเทศชาติไปสู่การพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้า และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

คนทุกคนมีการจัดการความรู้ในตนเอง แต่ยังไม่เป็นระบบ การจัดการความรู้เกิดขึ้นได้ในครอบครัวที่มีการเรียนรู้ตามอชยาศัย พ่อแม่สอนลูก ปู่ย่า ตายาย ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาให้แก่ลูกหลานในครอบครัว ทำกันมาหลายชั่วอายุคน โดยใช้วิถีธรรมชาติ เช่น พุดคุย สั่งสอน จดจำ ไม่มีกระบวนการที่เป็นระบบแต่อย่างใด วิธีการดังกล่าวถือเป็นการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามโลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ การใช้วิธีการจัดการความรู้แบบธรรมชาติอาจก้าวตามโลกไม่ทัน จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถทำให้นักคนได้ใช้ความรู้ตามที่ต้องการ ได้ทันเวลา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ โดยการสร้างและใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นกว่าเดิม การจัดการความรู้หากไม่ปฏิบัติจะไม่เข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ นั่นคือ “ไม่ทำ ไม่รู้” การจัดการความรู้จึงเป็นกิจกรรมของนักปฏิบัติกระบวนการจัดการความรู้จึงมีลักษณะเป็นวงจรเรียนรู้ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป้าหมายคือ การพัฒนาคนและพัฒนาคน

การจัดการความรู้ที่แท้จริง เป็นการจัดการความรู้โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในกลุ่มผู้ทำงาน เพื่อช่วยกันดึง “ความรู้ในคน” และคว้าความรู้ภายนอกมาใช้ในการทำงาน ทำให้ได้รับความรู้มากขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับความรู้และนำความรู้ที่ได้รับการยกระดับไปใช้ในการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องไม่จบสิ้น การจัดการความรู้จึงต้องร่วมมือกันทำหลายคน ความคิดเห็นที่แตกต่างในแต่ละบุคคลจะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ด้วยการใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปณิธานมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อดำเนินการจัดการความรู้แล้วจะเกิดนวัตกรรมในการทำงาน นั่นคือเกิดการต่อยอดความรู้ และมีองค์ความรู้เฉพาะเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของตนเอง การจัดการความรู้มิใช่การเอาความรู้ที่มีอยู่ในตำราหรือจากผู้เชี่ยวชาญมากองรวมกัน และจัดหมวดหมู่ เผยแพร่ แต่เป็นการดึงเอาความรู้เฉพาะส่วนที่ใช้งานมาจัดการให้เกิดประโยชน์กับตนเอง กลุ่ม หรือชุมชน

การจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ นำผลจากการปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเสริมพลังของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการชื่นชม ทำให้เป็นกระบวนการแห่งความสุข ความภูมิใจและการเคารพเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ทักษะเหล่านี้นำไปสู่การสร้างนิสัย คิดบวกทำบวกมองโลกในแง่ดี และสร้างวัฒนธรรมในองค์กรที่ผู้คนสัมพันธ์กันด้วยเรื่องราวดีๆ ด้วยการแบ่งปันความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้จากประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยที่กิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องแทรกอยู่ในการทำงานประจำทุกเรื่อง ทุกเวลา.....

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

หัวใจของการจัดการความรู้คือ การจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง คนกับคน หรือกลุ่มกับกลุ่ม จะก่อให้เกิดการยกระดับความรู้ที่ส่งผลกระทบต่อเป้าหมายของการทำงานนั่นคือเกิดการ พัฒนาประสิทธิภาพของงาน คนเกิดการพัฒนา และส่งผลกระทบต่อไปถึงองค์กร เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้นกับการจัดการความรู้จึงถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ของงาน หากมีการจัดการความรู้ในตนเอง หรือในหน่วยงาน องค์กร จะเกิดผลสำเร็จที่รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากความรู้เพื่อใช้ในการพัฒนางานนั้นเป็นความรู้ที่ได้จากผู้ที่ผ่านการปฏิบัติโดยตรง จึงสามารถนำมาใช้ในการพัฒนางานได้ทันทีและเกิดนวัตกรรมใหม่ในการทำงานทั้งผลงานที่เกิดขึ้นใหม่ และวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของคนในองค์กรที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน

2. บุคลากร การจัดการความรู้ในตนเองจะส่งผลให้คนในองค์กรเกิดการพัฒนาตนเอง และส่งผลรวมถึงองค์กร กระบวนการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จะทำให้บุคลากรเกิดความมั่นใจในตนเอง เกิดความเป็นชุมชนในหมู่เพื่อนร่วมงาน บุคลากรเป็นบุคคลเรียนรู้และส่งผลให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อีกด้วย

3. ยกระดับความรู้ของบุคลากรและองค์กร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้บุคลากรมีความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม เห็นแนวทางในการพัฒนางานที่ชัดเจนมากขึ้น และเมื่อนำไปปฏิบัติจะทำให้บุคคลและองค์กรมีองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในเรื่องที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ มีองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการใช้งาน และจัดระบบให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้

การที่เราจัดการความรู้ในตัวเอง จะพบว่าความรู้ในตัวเราที่คิดว่าเรามีเยอะแล้วนั้นจริงๆแล้วยังน้อยมากเมื่อเทียบกับคนอื่น และหากเรามีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่น จะพบว่า มีความรู้บางอย่างเกิดขึ้น โดยที่เราคาดไม่ถึง และหากเราเห็นแนวทางมีความรู้แล้วไม่นำไปปฏิบัติ ความรู้นั้นก็จะไม่มีคุณค่าอะไรเลย หากนำความรู้นั้นไปแลกเปลี่ยนและนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นวงจรต่อเนื่องไม่รู้จบ จะเกิดความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมาก หรือที่เรียกว่า “ยิ่งให้ ยิ่งได้รับ”

หลักการของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ไม่มีสูตรสำเร็จในวิธีการของการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับปณิธานความมุ่งมั่นที่จะทำงานของตนหรือกิจกรรมของกลุ่มตนให้ดีขึ้นกว่าเดิมแล้วใช้วิธีการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนางานหรือสร้างนวัตกรรมในงาน มีหลักการสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ให้คนหลากหลายทักษะ หลากหลายวิธีคิด ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การจัดการความรู้ที่มีพลังต้องทำโดยคนที่มีความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน มีความเชื่อหรือวิธีคิดแตกต่างกัน (แต่มีจุดรวมพลังคือ มีเป้าหมายอยู่ที่งานด้วยกัน) ถ้ากลุ่มที่ดำเนินการจัดการความรู้ประกอบด้วยคนที่คิดเหมือนๆ กัน การจัดการความรู้จะไม่มีพลังในการจัดการความรู้ ความแตกต่างหลากหลาย มีคุณค่ามากกว่าความเหมือน

2. ร่วมกันพัฒนาวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อบรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่กำหนดไว้ ประสิทธิภาพประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ

2.1 การตอบสนองความต้องการ ซึ่งอาจเป็นความต้องการของตนเอง ผู้รับบริการ ความต้องการของสังคม หรือความต้องการที่กำหนดโดยผู้บังคับการ

2.2 นวัตกรรม ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ ก็ได้

2.3 จิตความสามารถของบุคคล และขององค์กร

2.4 ประสิทธิภาพในการทำงาน

3. ทดลองและการเรียนรู้ เนื่องจากกิจกรรมการจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ จึงต้องทดลองทำเพียงน้อยๆ ซึ่งถ้าล้มเหลวก็ก่อผลเสียหายไม่มากนัก ถ้าได้ผลไม่ดีก็ยกเลิกความคิคนั้น ถ้าได้ผลดีจึงขยายการทดลองคือปฏิบัติมากขึ้น จนในที่สุดขยายเป็นวิธีทำงานแบบใหม่ หรือที่เรียกว่า ได้วิธีการปฏิบัติที่ส่งผลเป็นเลิศ (best practice) โหมั่นนั่นเอง

4. นำเข้าความรู้จากภายนอกอย่างเหมาะสม โดยต้องถือว่าความรู้จากภายนอกยังเป็นความรู้ที่ "ดิบ" อยู่ต้องเอามาทำให้ "สุก" ให้พร้อมใช้ตามสภาพของเรา โดยการเติมความรู้ที่มีตามสภาพของเราลงไป จึงจะเกิดความรู้ที่เหมาะสมกับที่เราต้องการใช้

หลักการของการจัดการความรู้ จึงมุ่งเน้นไปที่การจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือระดมความรู้ในคน และความรู้ในกระดาษทั้งที่เป็นความรู้จากภายนอก และความรู้ของกลุ่มผู้ร่วมงาน เอามาใช้และยกระดับความรู้ของบุคคล ของผู้ร่วมงานและขององค์กร

ทำให้งานมีคุณภาพสูงขึ้น คนเป็นบุคคลเรียนรู้และองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้จึงเป็นทักษะสืบส่วน เป็นความรู้เชิงทฤษฎีเพียงส่วนเดียว การจัดการความรู้จึงอยู่ในลักษณะ "ไม่ทำ-ไม่รู้"

กิจกรรม ๕

กิจกรรมที่ 1 ให้อธิบายความหมายของ "การจัดการความรู้" มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 ให้อธิบายความสำคัญของ "การจัดการความรู้" มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ให้อธิบายหลักการของ "การจัดการความรู้" มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

เรื่องที่ 2

รูปแบบและกระบวนการในการจัดการความรู้

รูปแบบการจัดการความรู้

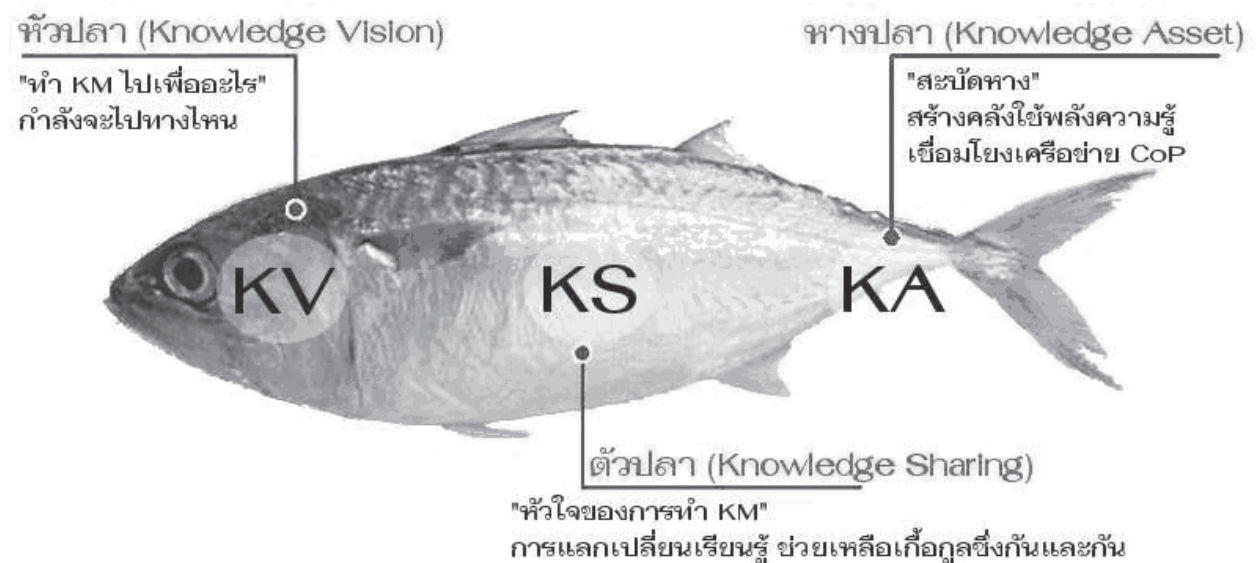
การจัดการความรู้นั้นมีหลายรูปแบบ หรือที่เรียกกันว่า "โมเดล" มีหลากหลายโมเดล หัวใจของการจัดการความรู้คือ การจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวคนในฐานะผู้ปฏิบัติและเป็นผู้มีความรู้ การจัดการความรู้ที่ทำให้คนเคารพในศักดิ์ศรีของคนอื่น การจัดการความรู้นอกจากการจัดการความรู้ในตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนางานและพัฒนาตนเองแล้ว ยังมองรวมถึงการจัดการความรู้ในกลุ่มหรือองค์กรด้วยรูปแบบการจัดการความรู้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีความรู้ ปฏิบัติในระดับความชำนาญที่ต่างกัน เคารพความรู้ที่อยู่ในตัวคน

ดร.ประพนธ์ ผาสุกขีต ได้คิดค้นรูปแบบการจัดการความรู้ไว้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบปลาทูหรือที่เรียกว่า "โมเดลปลาทู" และรูปแบบปลาตะเพียน หรือที่เรียกว่า "โมเดลปลาตะเพียน" แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการความรู้ในภาพรวมของการจัดการที่ครอบคลุมทั้งความรู้ที่ชัดเจนและความรู้ที่ฝังลึก ดังนี้

โมเดลปลาทู

เพื่อให้การจัดการความรู้ หรือ KM เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย จึงกำหนดให้การจัดการความรู้เปรียบเหมือนกับปลาทูตัวหนึ่ง มีสิ่งที่จะต้องดำเนินการจัดการความรู้อยู่ 3 ส่วน โดยกำหนดว่า ส่วนหัวคือการกำหนดเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ชัดเจน ส่วนตัวปลาคือการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และส่วนหางปลา คือ ความรู้ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

รูปแบบการจัดการความรู้ตาม "โมเดลปลาทู"

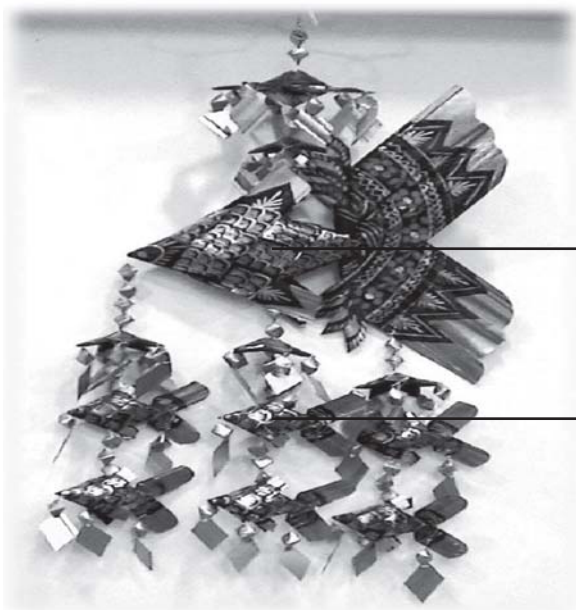
ส่วนที่ 1 "หัวปลา" หมายถึง "Knowledge Vision" หรือ KV คือ เป้าหมายของการจัดการความรู้ ผู้ใช้ต้องรู้ว่า จะจัดการความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายอะไร เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ขององค์กรอย่างไร เช่น จัดการความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงาน จัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านยาเสพติด จัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม จัดการความรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านชีวิตและทรัพย์สิน จัดการความรู้เพื่อฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของคนในชุมชน เป็นต้น

ส่วนที่ 2 "ตัวปลา" หมายถึง "Knowledge Sharing" หรือ KS เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการแบ่งปันความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนผู้ปฏิบัติ เน้นการแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานที่ประสบผลสำเร็จ ไม่เน้นที่ปัญหา เครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีหลากหลายแบบ อาทิ การเล่าเรื่อง การสนทนาเชิงลึก การชื่นชมหรือการสนทนาในเชิงบวก เพื่อนช่วยเพื่อน การทบทวนการปฏิบัติงาน การถอดบทเรียน การถอดองค์ความรู้

ส่วนที่ 3 "หางปลา" หมายถึง "Knowledge Assets" หรือ KA เป็นขุมความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ที่มีชีวิตไม่หยุดนิ่ง คือ นอกจากจัดเก็บความรู้แล้วยังง่ายในการนำความรู้ออกมาใช้จริง ง่ายในการนำความรู้ออกมาต่อยอด และง่ายในการปรับข้อมูลไม่ให้ล้าสมัย ส่วนนี้จึงไม่ใช่ส่วนที่มีหน้าที่เก็บข้อมูลไว้เฉยๆ ไม่ใช่ห้องสมุดสำหรับเก็บสะสมข้อมูลที่นำไปใช้จริงได้ยาก ดังนั้น เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือจัดเก็บความรู้อันทรงพลังยิ่งในกระบวนการจัดการความรู้

ตัวอย่างการจัดการความรู้เรื่อง “การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน” ในรูปแบบปลาทู

โมเดลปลาตะเพียน

แม่ปลา คือเป้าหมายใหญ่

ลูกปลา คือเป้าหมายย่อย
พัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน
กับเป้าหมายใหญ่

จากโมเดล "ปลาหู" ตัวเดียวมาสู่โมเดล "ปลาตะเพียน" ที่เป็นฝูง โดยเปรียบแม่ปลา "ปลาตัวใหญ่" ใต้กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ขององค์กรใหญ่ ในขณะที่ปลาตัวเล็กหลายๆ ตัว เปรียบได้กับเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ต้องไปตอบสนองเป้าหมายใหญ่ขององค์กร จึงเป็นปลาทั้งฝูงเหมือน "โมบายปลาตะเพียน" ของเล่นเด็กไทยสมัยโบราณที่ผู้ใหญ่सानเอาไว้แขวนเหนือเปลเด็ก เป็นฝูงปลาที่หันหน้าไปในทิศทางเดียวกัน และมีความเพียรพยายามที่จะว่ายไปในกระแสน้ำที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ปลาใหญ่อาจเปรียบเหมือนการพัฒนาอาชีพตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนซึ่งการพัฒนาอาชีพดังกล่าวต้องมีการแก้ปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน ไปทั้งระบบเกิดกลุ่มต่างๆ ขึ้นในชุมชน เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งการทำบัญชีครัวเรือน การทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมัก การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ในครอบครัวหรือจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ เป็นต้น เหล่านี้ถือเป็นปลาตัวเล็ก หากการแก้ปัญหาที่ปลาตัวเล็กประสบผลสำเร็จ จะส่งผลให้ปลาใหญ่หรือเป้าหมายในระดับชุมชนประสบผลสำเร็จด้วยเช่น นั่นคือปลาว่ายไปข้างหน้าอย่างพร้อมเพรียงกัน

ที่สำคัญปลาแต่ละตัวไม่จำเป็นต้องมีรูปร่างและขนาดเหมือนกัน เพราะการจัดการความรู้ของแต่ละเรื่อง มีสภาพของความยากง่ายในการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน รูปแบบของการจัดการความรู้ของแต่ละหน่วยย่อยจึงสามารถสร้างสรรค์ ปรับให้เข้ากับแต่ละที่ได้เหมาะสม ปลาบางตัวอาจจะท้องใหญ่ เพราะอาจมีส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาก บางตัวอาจเป็นปลาที่หางใหญ่เด่นในเรื่องของการจัดระบบคลังความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติมาก แต่ทุกตัวต้องมีหัวและตาที่มองเห็นเป้าหมายที่จะไปอย่างชัดเจน

- วิสาหกิจชุมชน บ้านทุ่งรวงทอง
- กลุ่มเกษตรอินทรีย์
- กลุ่มเลี้ยงหมูหลุม
- กลุ่มเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ
- กลุ่มสังฆะออมทรัพย์
- กลุ่มร้านค้าชุมชน

การจัดการความรู้ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของการทำงาน เช่น ก่อนเริ่มงานจะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในสิ่งที่กำลังจะทำ จะเป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองหรืออาศัยความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน มีการศึกษาวิธีการและเทคนิคต่างๆ ที่ใช้ได้ผล พร้อมทั้งค้นหาเหตุผลด้วยว่าเป็นเพราะอะไร และจะสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นมาใช้ในงานที่กำลังจะทำนี้ได้อย่างไร ในระหว่างที่ทำงานอยู่เช่นกัน จะต้องมีการทบทวนการทำงานอยู่ตลอดเวลาเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการทบทวนกิจกรรมย่อยในทุกๆ ขั้นตอน หมั่นตรวจสอบอยู่เสมอว่าจุดมุ่งหมายของงานที่ทำอยู่นี้คืออะไร กำลังเดิน ไปถูกทางหรือไม่เพราะเหตุใด ปัญหาคืออะไร จะต้องทำอะไรให้แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ และนอกจากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นการทำงานหรือเมื่อจบโครงการก็จะต้องมีการทบทวนสิ่งต่างๆ ที่ได้มาแล้วว่ามีอะไรบ้างที่ทำได้ดี มีอะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือรับไว้เป็นบทเรียน ซึ่งการเรียนรู้ตามรูปแบบปลาทูนี่ ถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นวงจรอยู่ส่วนกลางของรูปแบบการจัดการความรู้นั้นเอง

กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ เป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่า เป้าหมายการทำงานของเราคืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเราจำเป็นต้องรู้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไร อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ เป็นการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานของคนในองค์กรเพื่อเอื้อให้คนมีความกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา
3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการจัดทำสารบัญชและจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวมและการค้นหาความรู้ นำมาใช้ได้ง่ายและรวดเร็ว
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปเอกสารหรือรูปแบบอื่นๆ ที่มีมาตรฐาน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่าย
5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ เข้าถึงความรู้ได้ง่ายและสะดวก เช่น ใช้เทคโนโลยี เว็บบอร์ด หรือบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำได้หลายวิธีการ หากเป็นความรู้เด่นชัด อาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หากเป็นความรู้ที่ฝังลึกที่อยู่ในตัวคน อาจจัดทำเป็นระบบแลกเปลี่ยนความรู้เป็นทีมข้ามสายงาน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ พี่เลี้ยงสอนงาน การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น
7. การเรียนรู้ การเรียนรู้ของบุคคลจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งจะไปเพิ่มพูน

องค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้เหล่านี้จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ๆ เป็นวงจรที่ไม่สิ้นสุด เรียกว่าเป็น "วงจรแห่งการเรียนรู้"

ตัวอย่างของกระบวนการจัดการความรู้ "วิสาหกิจชุมชน" บ้านทุ่งรวงทอง

1. การบ่งชี้ความรู้

หมู่บ้านทุ่งรวงทองเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในอำเภอดงหลวง จังหวัดพะเยา จากการที่หน่วยงานต่างๆ ได้ไปส่งเสริมให้เกิดกลุ่มต่างๆ ขึ้นในชุมชน และเห็นความสำคัญของการรวมตัวกันเพื่อเกื้อกูลกันในชุมชน ให้มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงมีเป้าหมายจะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน จึงต้องมีการบ่งชี้ความรู้ที่จำเป็นที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน นั่นคือหาข้อมูลชุมชนในประเทศไทย มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน และเมื่อศึกษาข้อมูลแล้วทำให้รู้ว่าความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนอยู่ที่ไหน นั่นคืออยู่ที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่มาส่งเสริม และอยู่ในชุมชนที่มีการทำวิสาหกิจชุมชนแล้วประสบผลสำเร็จ

2. การสร้างและแสวงหาความรู้

จากการศึกษาหาข้อมูลแล้วว่า หมู่บ้านที่ทำเรื่องวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จอยู่ที่ไหน ได้ประสานหน่วยงานราชการ และจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเตรียมการในการไปศึกษาดูงาน เมื่อไปศึกษาดูงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น เข้าใจรูปแบบ กระบวนการของการทำวิสาหกิจชุมชน และแยกกันเรียนรู้เฉพาะกลุ่มเพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในการทำวิสาหกิจชุมชนในหมู่บ้านของตนเอง เมื่อกลับมาแล้ว มีการทำเวทีหลายครั้ง ทั้งเวทีใหญ่ที่คนทั้งหมู่บ้านและหน่วยงานหลายหน่วยงานมาให้คำปรึกษา ชุมชนร่วมกันคิด วางแผน และตัดสินใจ รวมทั้งมีเวทีย่อยเฉพาะกลุ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีชาวบ้านหลายครั้ง ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาในหลายด้าน เช่น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ

การทำหมู่บ้านให้เป็นวิสาหกิจชุมชน เป็นความรู้ใหม่ของคนในชุมชน ชาวบ้านได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีส่วนราชการและองค์กรเอกชนต่างๆ ร่วมกันหนุนเสริมการทำงานอย่างบูรณาการ และจากการถอดบทเรียนหลายครั้ง ชาวบ้านมีความรู้เพิ่มมากขึ้นและบันทึกความรู้อย่างเป็นระบบนั่นคือ มีความรู้เฉพาะกลุ่มส่วนใหญ่จะบันทึกในรูปเอกสาร และมีการทำวิจัยจากบุคคลภายนอก

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้

มีการจัดทำข้อมูล ซึ่งมาจากการถอดบทเรียน และการจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่เฉพาะกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษา กศน. และนักเรียนในระบบโรงเรียน รวมทั้งมีนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของ กศน. อำเภอจุนด้วย

5. การเข้าถึงความรู้

นอกจากการมีข้อมูลในชุมชนแล้ว หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ได้จัดทำข้อมูลเพื่อให้คนเข้าถึงความรู้ได้ง่าย ได้นำข้อมูลใส่ไว้อินเทอร์เน็ต และในแต่ละตำบลจะมีอินเทอร์เน็ตตำบลให้บริการ ทำให้คนภายนอกเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และมีการเข้าถึงความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากการมาศึกษาดูงานของคนภายนอก

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

ในการดำเนินงานกลุ่ม ชุมชน ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในหลายรูปแบบ ทั้งการไปศึกษาดูงาน การศึกษาเป็นการส่วนตัว การรวมกลุ่มในลักษณะชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้กลุ่มได้รับความรู้มากขึ้น และบางกลุ่มเจอปัญหาอุปสรรคโดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้กลุ่มต้องมาทบทวนร่วมกันใหม่ สร้างความเข้าใจร่วมกัน และเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการจากกลุ่มอื่นเพิ่มเติม ทำให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ล่มสลาย

7. การเรียนรู้

กลุ่มได้เรียนรู้หลายอย่างจากการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน การที่กลุ่มมีการพัฒนาขึ้น นั้นแสดงว่ากลุ่มมีความรู้มากขึ้นจากการลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนานอกจากความรู้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นยกระดับความรู้ของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาความคิดของคนในชุมชนด้วย ชุมชนมีความคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้ร่วมกันบ่อยขึ้น มีความคิดในการพึ่งพาตนเอง และเกิดกลุ่มต่างๆ ขึ้นในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

กิจกรรม ๕

กิจกรรมที่ 1 รูปแบบของการจัดการความรู้มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2 กระบวนการจัดการความรู้มีกี่ขั้นตอน อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3 ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างกลุ่ม หรือชุมชนที่มีการจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ และอธิบายด้วยว่า สำเร็จอย่างไร เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การจัดการความรู้เป็นเรื่องที่เริ่มต้นที่คน เพราะความรู้เป็นสิ่งที่เกิดมาจากคน มาจากกระบวนการเรียนรู้การคิดของคน คนจึงมีบทบาททั้งในแง่ของผู้สร้างความรู้ และเป็นผู้ที่ใช้ความรู้ ซึ่งถ้าจะมองภาพกว้างออกไปเป็นครอบครัว ชุมชน หรือแม้แต่ในหน่วยงาน ก็จะเห็นได้ว่าทั้งครอบครัว ชุมชน หน่วยงานล้วนประกอบขึ้นมาจากคนหลายๆ คน ดังนั้นหากระดับปัจเจกบุคคลมีความสามารถในการจัดการความรู้ ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการจัดการความรู้ของกลุ่มด้วย

วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการจัดการความรู้ด้วยตนเอง คือ ให้ผู้เรียนได้เริ่มกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่การเริ่มคิด คิดแล้วลงมือปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วจะเกิดความรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งผู้ปฏิบัติจะจดจำทั้งส่วนที่เป็นความรู้ฝังลึกและความรู้ที่เปิดเผย มีการบันทึกความรู้ในระหว่างเรียนรู้ กิจกรรมหรือโครงการลงในสมุดบันทึก ความรู้ปฏิบัติที่บันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ จะเป็นประโยชน์สำหรับตนเองและผู้อื่นในการนำไปปฏิบัติแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ให้บรรลุเป้าหมาย และขั้นสุดท้ายคือ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาปรับปรุงสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ย้อนดูว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น มีความบกพร่องในขั้นตอนใด ก็ลงมือพัฒนาตรงจุดนั้นให้ดีขึ้น

การจะเรียนรู้ได้ดั่งนั้น ผู้เรียนจะต้องพัฒนาตนเอง ให้มีความสามารถและมีทักษะในการจัดการความรู้ด้วยตนเองให้มีความรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งสามารถฝึกทักษะเพื่อการเรียนรู้ได้ดังนี้

ฝึกสังเกต ใช้สายตาและหูเป็นเครื่องมือ การสังเกตจะช่วยให้เข้าใจในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์นั้นๆ

ฝึกตั้งคำถาม คำถามจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเข้าถึงความรู้ได้ เป็นการตั้งคำถามให้ตนเองตอบ หรือจะให้ใครตอบก็ได้ ทำให้ได้ขยายขอบข่ายความคิด ความรู้ ทำให้รู้สึก และรู้กว้างยิ่งขึ้นไปอีก อันเนื่องมาจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าในคำถามที่สงสัยนั้น คำถามควรจะถามว่า ทำไม่อย่างไร ซึ่งเป็นคำถามระดับสูง

ฝึกแสวงหาคำตอบ ต้องรู้ว่าความรู้ หรือคำตอบที่ต้องการนั้นมีแหล่งข้อมูลให้ค้นคว้าได้จากที่ไหนบ้าง เป็นความรู้ที่อยู่ในห้องสมุด ในอินเทอร์เน็ต หรือเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวคน ที่ต้องไปสัมภาษณ์ไปสกัดความรู้ออกมา เป็นต้น

ฝึกบันทึก จะบันทึกแบบจดลงสมุด หรือเป็นภาพ หรือใช้เครื่องมือบันทึกใดๆ ก็ได้ ต้องบันทึกไว้บันทึกให้ปรากฏร่องรอยหลักฐานของการคิดการปฏิบัติ เพื่อการเข้าถึงและการเรียนรู้ของบุคคลอื่นด้วย

ฝึกการเขียน เขียนงานของตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเองและผู้อื่น งานเขียนหรือข้อเขียนดังกล่าวจะกระจายไปเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นในสังคมที่มาอ่านงานเขียน

ตัวอย่างการจัดการความรู้ด้วยตนเอง

"เกษตรประณีต" ทางเลือกที่ถูกต้องของคุณพ่อจันทร์ที

เมื่อก่อนทำเกษตรเชิงเดี่ยว ทำนาอย่างเดียว พอฝนแล้ง นาไม่มีข้าว ก็ไม่มีรายได้ จะซื้อข้าวปลาอาหารก็ต้องติดหนี้เขา เคยเป็นหนี้พวกนายทุนถึง 2 แสนกว่าบาท จ่ายดอกเบี้ยวันละ 114 บาท กลุ้มใจมากไม่มีทางออก ต้องจากครอบครัวไปขายแรงงานที่มาเลเซีย ได้เงินกลับมาแสนกว่าบาท เอาไปไถ่ที่นาคืนแต่เครื่องมือทำนาไม่มีแล้ว ต้องกู้เงินมาซื้อเครื่องมือ แล้วก็ขาดทุนเหมือนเดิม เลยมานั่งคิดกันในครอบครัวว่า สิ่งที่กำลังทำมันไม่ใช่ มองดูคนที่เขาไม่เป็นหนี้ คนที่เขามีความสุขเขาทำยังไงกัน ไปดูงานที่ไร่ ดูการใช้ชีวิตของพ่อผาย สร้อยสระกลาง ที่จังหวัดบุรีรัมย์ก็เห็นว่าเขามีกิน มีเก็บ เพราะทำเกษตรแบบผสมผสาน

คุณพ่อจันทร์ที จึงเริ่มต้นด้วยการสร้างแหล่งน้ำบนที่ดินของตนเอง ซึ่งตอนนั้นไม่มีเงินจ้างรถขุดดิน ต้องใช้สองมือของคนทั้งครอบครัวช่วยกันขุด

"ช่วยกันขุดทั้งบ้าน ขุดตอนกลางวัน ถ้าคืนไหนเดือนหงาย ก็ขุดตอนกลางคืนด้วย เราไม่มีเงินแต่มีแรง มีความตั้งใจอยากให้ครอบครัวอยู่รอด พอ 3 เดือน ก็ได้บ่อน้ำสำหรับเริ่มต้นทำเกษตรประณีตหรือเกษตรแบบผสมผสาน เริ่มจากที่ดินแค่ 2 งาน ขุดบ่อเลี้ยงปลา ปลูกผักสวนครัว ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักสวนครัว ผลไม้และปลาพอกินทั้งบ้าน แล้วยังเหลือพอแจกจ่ายพี่น้อง สร้างความรักใคร่กลมเกลียวในชุมชน"

คุณพ่อจันทร์ที บอกว่า "ตอนทำเกษตรเชิงเดี่ยว ใช้ปุ๋ยเคมี ดินเลวลงทุกวัน ค่าใช้จ่ายสูง ราคาผลผลิตก็ผันผวนตามตลาด แต่ตอนทำเกษตรประณีตไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ใช้ปุ๋ยคอก ราคาถูก แลมหดินยังดีขึ้นด้วย ทำมา 4 ปีแล้ว จาก 2 งานกลายเป็นทำเต็มพื้นที่ 22 ไร่ แบ่งเป็นปลูกข้าว 10 ไร่ ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักสวนครัว 5 ไร่ แหล่งน้ำ 5 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย ห้องน้ำ และทำศูนย์อบรมปราชญ์ชาวบ้านอีก 2 ไร่"

นอกจากผลตอบแทนที่เป็นพืชผลและรายได้แล้ว เกษตรประณีตยังให้ผลตอบแทน เป็นความอบอุ่นของครอบครัวอีกด้วย เมื่อก่อนลูกหลานเรียนจบก็ไปทำงานที่กรุงเทพฯ ได้เงินเดือนหมื่นกว่าบาทแต่ไม่มีเหลือ ก็เริ่มหันกลับมามองว่า พ่อจันทร์ทีใช้ชีวิตอย่างไร ทำอย่างไรจึงมีเงินเหลือเก็บปีละเป็นแสน ทั้งๆที่ไม่มีเงินเดือน เลยพากันกลับบ้านแล้วช่วยกันทำงานในไร่

"เกษตรประณีตทำให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน มีอยู่ มีกิน มีเก็บ และมีสุขภาพดี ถ้าเกษตรกรทำได้อย่างนี้ทุกคน หายจนแน่นอน ผมลองมาแล้ว ขุดบ่อมาเองกับมือ รู้ดีว่าทำได้ ขอแค่ใจสู้และตั้งใจจริง คนที่ล้มเหลวก็เพราะไม่สู้ หยุคก่อนสำเร็จ ใจร้อนอยากเห็นผลเร็วๆ หลักของเกษตรประณีตคือ ทำแบบค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังของตน อย่าคิดใหญ่เกินตัว เน้นเก็บเล็กผสมน้อยทำแบบน้ำซึมบ่อทราย ที่สำคัญทำงานแบบยึดความสุขและความพอเพียงเป็นที่ตั้ง อย่ายึดที่ตัวเงิน แล้วจะพบกับความสุขที่ยั่งยืน"

การจัดการความรู้ด้วยตนเอง ของคุณพ่อจันทร์ที ประทุมภา วัย 69 ปี ปราชญ์ชาวบ้าน แห่งตำบลตลาดไทร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

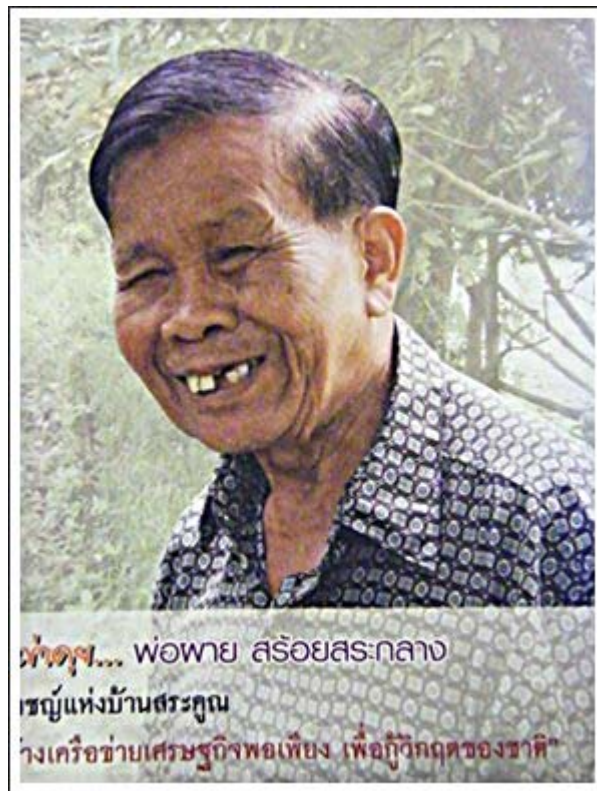
การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็น หรือสำคัญต่องานและกิจกรรม

การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็น คือการค้นหาความรู้เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองดังเช่น พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา มีปัญหาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว อาศัยฝนอย่างเดียวในการทำงาน เมื่อฝนแล้ง ไม่มีน้ำ ทำให้ทำนาไม่ได้ ไม่มีรายได้ และเป็นหนี้สินายทุน จึงหาแนวทางใหม่ในการทำเกษตร ความรู้หลักที่จำเป็นของพ่อจันทร์ที่ คือ การทำเกษตรประณีต หรือทำเกษตรผสมผสาน

การเสาะแสวงหาความรู้

เมื่อได้ระบุความรู้ที่ต้องการแล้ว ก็ดำเนินการเสาะแสวงหาความรู้โดยจำเพาะเจาะจง ใช้วิธีการหาความรู้ให้ลึกซึ้งจากผู้มีประสบการณ์ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเอง เกิดเป็นความรู้ใหม่ หรือความรู้เดิมเพิ่มขึ้น

พ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ได้เสาะแสวงหาความรู้เรื่องการทำเกษตรประณีต หรือเกษตรผสมผสาน จากพ่อผาย สร้อยสระกลาง ปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดบุรีรัมย์ เพราะเห็นว่าพ่อผาย มีกิน มีเก็บ เพราะทำการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นการเสาะแสวงหาความรู้โดยจำเพาะเจาะจง

พ่อผายสร้อยสระกลาง
ปราชญ์ชาวบ้าน นักจัดการ จ.บุรีรัมย์

การประยุกต์ใช้ความรู้

เมื่อเสาะแสวงหาความรู้ และรู้ว่าความรู้ที่ต้องการนั้นอยู่ที่ไหน พ่อจันทร์ที ประทุมภา ได้ไปศึกษาหาความรู้จากพ่อผาย สร้อยสระกลาง เมื่อเข้าใจในหลักการจัดการพื้นที่เพื่อทำการเกษตรแบบผสมผสานแล้ว ได้วางแผนเพื่อจัดการในพื้นที่ของตนเอง นั่นคือ เกิดความคิดในการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่หรือสิ่งแวดล้อมของตนเอง

ภาพจาก www.gotoknow.org

พ่อจันทร์ที ประทุมภา บนที่นาของตนเอง

การแลกเปลี่ยนความรู้

นอกจากแลกเปลี่ยนความรู้การทำนาแบบผสมผสานกับพ่อผายแล้ว พ่อจันทร์ที ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับเกษตรกรอื่นๆ ที่มีความสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน จัดพื้นที่สำหรับการอบรมให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ โดยการเป็นวิทยากรให้ความรู้

การพัฒนาความรู้ ยกระดับความรู้ และการต่อยอดความรู้

ในการจัดการความรู้ของพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำเกษตรประณีต หรือเกษตรผสมผสาน ทำให้พ่อจันทร์ที่ มีการพัฒนาความรู้ และยกระดับความรู้ นั่นคือมีความรู้เรื่อง การทำเกษตรประณีต และเมื่อนำความรู้จากการปฏิบัติไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรผู้อื่น ซึ่งเป็นเกษตรกรในหมู่บ้านที่ดี หรือเกษตรกรที่มาศึกษาคูงานที่ดี ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น เป็นการต่อยอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับความรู้ของพ่อจันทร์ที่ จึงมี 3 รูปแบบ คือ

1. การยกระดับความรู้โดยเคลื่อนความรู้ระหว่างคนกับความรู้ที่อยู่ในกระดาษ นั่นคือ พ่อจันทร์ที่เรียนรู้จากการอ่านหนังสือ บทความ บันทึกผ่านเรื่องราวที่ผู้ปฏิบัติงานได้บันทึกจากเรื่องเล่า แห่งความสำเร็จ การถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานบนกระดาษ เป็นการยกระดับความรู้ของบุคคล จากการศึกษาด้วยตนเองผ่านกระดาษหรือสื่ออื่นๆ

2. การยกระดับความรู้โดยเคลื่อนความรู้ระหว่างคนกับคน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยเฉพาะคนที่มีมุมมองหรือวิถีคิดที่แตกต่างกัน จะเป็นลักษณะของการเติมเต็มความรู้และต่อยอด ความรู้ให้แก่นั่นและกัน

ในการพัฒนาความรู้ ยกระดับความรู้เพื่อให้เกิดการต่อยอดความรู้นั้น ความรู้จะเปลี่ยนสถานภาพ สลับกันไปตลอดเวลา บางครั้งความรู้ที่ชัดเจนซึ่งอยู่ในกระดาษหรือสื่ออื่นๆ ก็แปรสภาพเป็นความรู้ฝังลึก ที่อยู่ในตัวบุคคล และบางครั้งความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวบุคคลก็แปรสภาพเป็นความรู้ชัดเจน นั่นคือมีการ ถ่ายทอดความรู้ออกมาและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้คนอื่นได้ศึกษา

การสรุปองค์ความรู้

เกษตรกรส่วนใหญ่ มักเริ่มต้นด้วยการทำเกษตรเชิงเดี่ยว แต่สุดท้ายก็พบว่า "เกษตรประณีต" คือทางเลือกที่ใช่และถูกต้องที่สุด เช่นเดียวกับ คุณพ่อจันทร์ที่ ประทุมภา ปราชญ์ชาวบ้านท่านหนึ่งแห่ง เมืองโคราช

การทำเกษตรประณีต หลักสำคัญคือ "การออม" แต่ไม่ใช่การออมที่ใช้เงินเป็นตัวตั้ง หากแต่เป็นการออมทรัพยากรธรรมชาติ เริ่มจาก ออมน้ำ ต้องขุดบ่อรอบพื้นที่หรือขุดสระบาดาล ต่อมาคือ ออมความ สมบูรณ์ของดิน ไม่เปิดหน้าดิน ไม่ทำลายไส้เดือนดิน ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงหรือปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักชีวภาพ นอกจากนั้นก็ต้อง ออมสัตว์เลี้ยงกึ่ง หอย ปู ปลา ไว้ในสระที่ขุดเลี้ยงเป็ด ไก่ โค กระบือ และสุดท้าย ออมต้นไม้ ต้องปลูกพืชให้หลากหลายแบ่งพื้นที่นาข้าว ทำโรงเพาะเห็ด ปลูกพืชสวนครัวไว้บริโภค แจกจ่าย และไว้ขาย โดยพืชที่ปลูกไว้ขาย ต้องมีมากกว่า 10 ชนิด และปลูกไม้ดอกเพื่อความสดชื่น ปลูกพืช สมุนไพรไว้รักษาโรค

การทำเกษตรประณีตมีความแตกต่างจากเกษตรเชิงเดี่ยวดังนี้

ความหมาย

เกษตรเชิงเดี่ยว: ปลูกพืชชนิดเดียวกันทั้งหมดเต็มพื้นที่

เกษตรประณีต: ปลูกพืชหลากหลายชนิด และแบ่งพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์และสร้างแหล่งน้ำ

รายได้

เกษตรกรเชิงเดี่ยว: มีรายได้ทางเดียวจากพืชชนิดเดียวที่ปลูก

เกษตรกรประณีต: มีรายได้หลายทางและมีรายได้ทุกวัน

ความเสี่ยง

เกษตรกรเชิงเดี่ยว: มีความเสี่ยงสูง ราคาพืชผลผันแปรตามตลาด

เกษตรกรประณีต: มีความเสี่ยงเป็นศูนย์ เพราะถ้าผลผลิตชนิดใดราคาตกก็ยังมีพืชผลชนิดอื่นแทน และยังงอกก็ไม่อดตายเพราะมีพืชผักสวนครัวและปลาไว้กินทุกวัน

ความสุข

เกษตรกรเชิงเดี่ยว: ถ้าปลูกมัน แล้วมันได้ราคาก็มีความสุข ถ้ามันราคาตก ก็ไม่มีความสุข สรุปคือถ้ากำไร ถึงจะมีความสุข เมื่อไหร่ที่ขาดทุนก็ทุกข์ทันที

เกษตรกรประณีต: มีความสุขอย่างยั่งยืน มีกิน มีเก็บ ชื่นใจเมื่อเห็นพืชผลงอกงาม ได้กินอาหารปลอดภัยได้ ออกกำลังกาย ร่างกายแข็งแรง

การจัดทำสารสนเทศองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง

สารสนเทศ

คือ ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านการกลั่นกรองและประมวลผลแล้ว บวกกับประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญที่สะสมมาแรมปี มีการจัดเก็บหรือบันทึกไว้พร้อมในการนำมาใช้งาน

การจัดทำสารสนเทศองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง

ในการจัดการความรู้ จะมีการรวบรวมและสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติขึ้นมา การจัดทำสารสนเทศจึงเป็นการสร้างช่องทางให้คนที่ต้องการใช้ความรู้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้และก่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้กันอย่างเป็นระบบ ในการจัดเก็บเพื่อให้ค้นหาความรู้คือ ได้ง่ายนั้น ต้องกำหนดสิ่งสำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้และต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามต้องการ

การจัดทำสารสนเทศเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดบันทึกเป็นตัวอักษร การจัดทำเป็นใบความรู้ การบันทึกเสียง การบันทึกวิดีโอ เป็นต้น

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง และเขียนแผนการพัฒนาตนเอง ส่งครูผู้สอน ดังนี้

1. ปัญหาของผู้เรียนคืออะไร ทำไมถึงเกิดปัญหานั้น

.....

.....

.....

.....

.....

2. ความรู้หลักที่จำเป็นของผู้เรียน คืออะไร ใช้แก้ปัญหของผู้เรียนได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ผู้เรียนมีวิธีแสวงหาความรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้อื่นที่ไหน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปแก้ปัญหหรือประยุกต์ใช้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ในชุมชนมีปัญหาซับซ้อน ที่คนในชุมชนต้องร่วมกันแก้ไข การจัดการความรู้จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้ความร่วมมือ และให้ข้อเสนอแนะในเชิงสร้างสรรค์ การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาหรือร่วมมือกันพัฒนา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เรียกว่า "กลุ่มปฏิบัติการ" บุคคลในกลุ่มจึงต้องมีเจตคติที่ดีในการแบ่งปันความรู้ นำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาจากลงมือปฏิบัติ และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

กระบวนการจัดการความรู้ด้วยการปฏิบัติการกลุ่ม จะทำให้บุคคลในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานร่วมกัน เป็นความรู้ที่บุคคลเคยประสบผลสำเร็จมาแล้ว และเมื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จะเป็นการยกระดับความรู้ให้กับคนที่ไม่รู้และคนที่รู้บางส่วนแล้วจะเกิดการต่อยอดความรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

บุคคลและเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

ในการจัดการความรู้ด้วยวิธีการรวมกลุ่มปฏิบัติการเพื่อต่อยอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อดึงความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคลออกมาแล้วสกัดเป็นชุมชนความรู้ หรือองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานนั้น จะต้องมีบุคคลที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในบรรยากาศของการมีใจในการแบ่งปันความรู้ รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้คนอยากที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บุคคลที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ มีดังต่อไปนี้

"คุณเอื้อ" ชื่อเต็มคือ "คุณเอื้อระบบ" เป็นผู้นำระดับสูงขององค์กร ทำหน้าที่สำคัญคือ

- 1) ทำให้ การจัดการความรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานตามปกติขององค์กร
- 2) เปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรเป็น "ผู้นำ" ในการพัฒนาวิธีการทำงานที่ตนรับผิดชอบ และนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน สร้างวัฒนธรรมการเอื้ออาทรและแบ่งปันความรู้
- 3) หากศัลบายทำให้ความสำเร็จของการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้มีการนำไปใช้มากขึ้น

"คุณอำนวย" หรือ ผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้ เป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำคนมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานร่วมกัน ช่วยให้คนเหล่านั้นสื่อสารกันให้เกิดความเข้าใจ เห็นความสามารถของกันและกัน เป็นผู้เชื่อมโยงคนหรือหน่วยงานเข้าหากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อมระหว่างคนที่มีความรู้หรือประสบการณ์กับผู้ต้องการเรียนรู้ และนำความรู้นั้น ไปใช้ประโยชน์ คุณอำนวยต้องมีทักษะที่สำคัญคือ ทักษะการสื่อสารกับคนที่แตกต่างหลากหลาย รวมทั้งต้องเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลาย และรู้จักประสานความแตกต่างเหล่านั้นให้เป็นคุณค่าในทางปฏิบัติ ผลักดันให้เกิดการพัฒนา และติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ค้นหาความสำเร็จหรือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

"คุณกิจ" คือ เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน คนทำงานที่รับผิดชอบงานตามหน้าที่ของตนในองค์กร

ถือเป็นผู้จัดการความรู้ตัวจริงเพราะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ที่มีประมาทย้อยละ 90 ของทั้งหมด เป็นผู้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการใช้การจัดการความรู้ของกลุ่มตน เป็นผู้ค้นหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม และดำเนินการเสาะหาและดูดซับความรู้จากภายนอกเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้บรรลุเป้าหมายร่วมที่กำหนดไว้ เป็นผู้ดำเนินการจัดบันทึกและจัดเก็บความรู้ให้หมุนเวียนต่อยอดความรู้ไปไม่รู้จบ

"คุณลิขิต" คือ คนที่ทำหน้าที่จัดบันทึกกิจกรรมจัดการความรู้ ต่างๆ เพื่อจัดทำเป็นคลังความรู้ขององค์กร

ชุมชนนักปฏิบัติหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ (CoP)

ในชุมชนมีปัญหาซับซ้อน ที่คนในชุมชนต้องร่วมกันแก้ไขการจัดการความรู้จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้ความร่วมมือ และให้ข้อเสนอแนะในเชิงสร้างสรรค์ การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมมือกันพัฒนา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เรียกว่า "ชุมชนนักปฏิบัติ" บุคคลในกลุ่มจึงต้องมีเจตคติที่ดีในการแบ่งปันความรู้ นำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาพัฒนาจากการลงมือปฏิบัติ และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

ชุมชนนักปฏิบัติคืออะไร

ชุมชนนักปฏิบัติ คือ คนกลุ่มเล็กๆ ซึ่งทำงานด้วยกันมาระยะหนึ่ง มีเป้าหมายร่วมกัน และต้องการที่จะแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน กลุ่มดังกล่าวมักจะไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยองค์กรหรือชุมชน เป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง เป็นความพยายามที่จะทำให้ความฝันของตนเองบรรลุผลสำเร็จ กลุ่มที่เกิดขึ้นไม่มีอำนาจใดๆ ไม่มีการกำหนดไว้ในแผนภูมิโครงสร้างองค์กร ชุมชน เป้าหมายของการเรียนรู้ของคนไม่มีอำนาจใดๆ ไม่มีการกำหนดไว้ใน

แผนภูมิโครงสร้างองค์กร ชุมชน เป้าหมายของการเรียนรู้ของคนมีหลายอย่าง ดังนั้นชุมชนนักปฏิบัติจึงมิได้มีเพียงกลุ่มเดียว แต่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อยู่ที่ประเด็นเนื้อหาที่ต้องการจะเรียนรู้ร่วมกันนั่นเอง และคนคนหนึ่งจะเป็นสมาชิกในหลายชุมชนก็ได้

ชุมชนนักปฏิบัติมีความสำคัญอย่างไร

ชุมชนนักปฏิบัติเกิดจากกลุ่มคนที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการรวมตัวกัน เกิดจากความใกล้ชิด ความพอใจจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การรวมตัวกันในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ จะเอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างความรู้ใหม่ๆ มากกว่าการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ มีจุดเน้นคือต้องการเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์การทำงานเป็นหลัก การทำงานในเชิงปฏิบัติ หรือจากปัญหาในชีวิตประจำวัน หรือเรียนรู้เครื่องมือใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนางาน หรือวิธีการทำงานที่ได้ผลและไม่ได้ผล การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก สร้างความรู้และความเข้าใจได้มากกว่าการเรียนรู้ จากหนังสือ หรือการฝึกอบรมตามปกติ เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ

ในเวทีชุมชนนักปฏิบัติซึ่งมีสมาชิกจากต่างหน่วยงาน ต่างชุมชน จะช่วยให้องค์กรหรือชุมชนประสบความสำเร็จ ได้ดีกว่า การสื่อสารตามโครงสร้างที่เป็นทางการ

การเล่าเรื่อง

การถอดความรู้ฝังลึก ด้วยกิจกรรมเรื่องเล่าเร้าพลัง

การเล่าเรื่องเป็นเทคนิคของการใช้เรื่องเล่าในกลุ่มเพื่อนแบ่งปันความรู้ หรือสร้างแรงบันดาลใจ ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยใช้ภาษาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เล่าเฉพาะเหตุการณ์ บรรยากาศ ตัวละคร ที่เกี่ยวข้องกับผู้เล่าในขณะเกิดเหตุการณ์ตามจริง เล่าให้เห็นบุคคล พฤติกรรม การปฏิบัติ การคิด ความสัมพันธ์ ข้อสำคัญผู้เล่าต้องไม่ตีความระหว่างเล่า ไม่ใส่ความคิดเห็นของผู้เล่าในเรื่องขณะที่เล่า เมื่อเล่าจบแล้วผู้ฟังสามารถซักถามผู้เล่าได้ การเล่าเรื่องที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. เรื่องที่เล่าต้องเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น อย่าแต่งเรื่องขึ้นมาเอง
2. เรื่องเล่าสอดคล้องกับหัวปลาหรือประเด็นของกลุ่ม
3. มีชื่อเรื่องที่บอกถึงความสำเร็จ
4. ผู้เล่าเป็นเจ้าของเรื่อง
5. ลีลาการเล่า เร้าพลังผู้ฟังให้เกิดแนวคิดที่จะนำไปปฏิบัติหรือคิดต่อ
6. เรื่องที่เล่า ควรจบภายในเวลาไม่เกิน 5 นาที
7. ท่าทางขณะเล่า เล่าอย่างมีชีวิตชีวาจะทำให้เกิดพลังขับเคลื่อน
8. การเล่าเรื่อง ต้องให้ครบทั้ง 3 ส่วน คือ เป็นมาอย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร และได้ผลเป็นอย่างไร

กิจกรรมการเล่าเรื่อง

1. ให้คุณกิจ (สมาชิกทุกคน) เขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตนเอง เพื่อให้ความรู้ฝังลึกในตัว (Tacit Knowledge) ปรากฏออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Expicit Knowledge) ลงในกระดาษ A4 ส่งครูผู้สอนก่อนเล่าเรื่อง
2. เล่าเรื่องความสำเร็จของตนเอง ให้สมาชิกในกลุ่มย่อยฟัง
3. คุณกิจ (สมาชิก) ในกลุ่ม ช่วยกันสกัดขุมความรู้ จากเรื่องเล่า เขียนบนกระดาษฟลิปชาร์ต
4. ช่วยกันสรุปขุมความรู้ที่สกัดได้จากเรื่อง ซึ่งมีจำนวนหลายข้อ ให้กลายเป็นแก่นความรู้ ซึ่งเป็นหัวใจที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ
5. ให้แต่ละกลุ่ม คัดเลือกเรื่องเล่าที่ดีที่สุด เพื่อนำเสนอในที่ประชุมใหญ่
6. รวมเรื่องเล่าของทุกคน จัดทำเป็นเอกสารคลังความรู้ของกลุ่ม หรือเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน

การสกัดขุมความรู้และแก่นความรู้

1. **ขุมความรู้** ในการฟังเรื่องเล่านั้น ผู้ฟังจะต้องฟังอย่างตั้งใจ ฟังอย่างลึกซึ้ง หากไม่เข้าใจหรือได้ยินไม่ชัดเจน สามารถซักถามเมื่อผู้เล่า (คุณกิจ) เล่าจบแล้ว ในบางช่วง บางตอนที่ฟังไม่ชัดเจนได้ ซึ่งจะมีผู้บันทึก (คุณลิขิต) ช่วยบันทึกเรื่องเล่าและอ่านบันทึกให้ที่ประชุมฟังอีกครั้งหนึ่งเพื่อสอบถามการจดบันทึกกับการเล่าเรื่องของผู้เล่า (คุณกิจ) ให้สอดคล้องตรงกัน ผู้อำนวยการประชุม (คุณอำนวย) จะช่วยให้ผู้ฟังสกัดเอาวิธีการปฏิบัติของผู้เล่า (คุณกิจ) ที่ทำให้งานนั้นสำเร็จออกมา วิธีการกระทำที่สกัดออกมาได้เรียกว่า ขุมความรู้ ผู้ฟังแต่ละคนจะเขียนขุมความรู้ออกมาโดยใช้กระดาษแผ่นน้อย เขียน 1 ขุมความรู้ต่อกระดาษ 1 แผ่น ไม่จำกัดจำนวนว่าแต่ละคนจะเขียนได้กี่ขุม กี่แผ่น ขึ้นอยู่กับทักษะการฟังและความสามารถในการจับประเด็นของแต่ละคน ลักษณะของขุมความรู้ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นประโยค ที่ขึ้นต้นด้วยคำกริยา
- 2) เป็นวิธีการปฏิบัติ (How to)
- 3) เป็นประโยคหรือข้อความที่สื่อความเข้าใจได้โดยทั่วไป

2. **แก่นความรู้** แก่นความรู้จะมาจากขุมความรู้ที่สกัดได้จากเรื่องเล่า ซึ่งจะมีเป็นจำนวนมาก และเมื่อวิเคราะห์และพิจารณาอย่างจริงจังจะเห็นว่าขุมความรู้เหล่านั้นสามารถจัดกลุ่มได้ การจัดกลุ่มขุมความรู้ประเภทเดียวกันไว้ด้วยกันแล้วตั้งชื่อให้กับขุมความรู้ใหม่นั้น โดยให้ครอบคลุมขุมความรู้ทั้งหมดที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเรียกว่าเป็น

ตัวอย่างการเล่าเรื่องจากชุมชนนักปฏิบัติ

โลกใหม่ของเน็ด

เน็ด เป็นเด็กสาวในหมู่บ้านและเคยอยู่ที่กรุงเทพฯ พ่อแม่เสียชีวิตหมด อยู่กับยาย และยายก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว อยู่กรุงเทพฯ ได้ 6-7 ปี ได้กลับมาอยู่ในหมู่บ้าน กลับมาไม่มีใครรู้ว่าเน็ดติดเชื้อ HIV มาด้วย เมื่อมาอยู่ใหม่ๆ ทุกคนก็สงสัย ทำไมเก็บตัว ไม่ออกไปไหน บางครั้งก็ชอบเหม่อมองไปข้างนอกบ้าน โดยไม่มีจุดหมาย มีหนุ่มๆ แวะเวียนไปหาเน็ดก็ออกไปกับบางคน

มีครั้งหนึ่งกองผ้าป่าที่ตั้งไว้ที่หอประชุมหมู่บ้านก็หายไป มีชาวบ้านมาแจ้งว่า เห็นถังพลาสติกที่ตั้งกองผ้าป่าแอบอยู่ข้างหอประชุมหมู่บ้าน เงินหายไปหมดเหลือแต่ถังพลาสติกกับกิ่งไม้ที่ใช้แขวนเงิน ข้าพเจ้าและคนในหมู่บ้านลงความเห็นว่าคุณที่นำเงินไปน่าจะเป็นคนที่มี

บ้านอยู่ใกล้บริเวณนี้ เพราะตอนที่เงินหายไปคนดูแลเพียงแต่ไปเข้าห้องน้ำที่อยู่ด้านหลังหอประชุมเท่านั้น ต่อมามีคนไปพบเน็ดที่โรงพยาบาล เห็นพูดคุยกับหมอยุ่ยาวนาน และได้ยินมาว่าเน็ดติดเชื้อ HIV และต้องการเงินมาเป็นค่ายาเพื่อรักษาตนเอง เมื่อคนนั้นมาบอกข้าพเจ้าและข้าพเจ้าได้ปรึกษากับคณะกรรมการหมู่บ้าน ลงความเห็นเห็นว่า ต้องให้ความช่วยเหลือเน็ด เพราะหากเน็ดไม่ยอมรับความจริง และยังไม่ไปกับเด็กผู้ชายในหมู่บ้าน ก็จะเป็นการแพร่เชื้อให้กับคนในหมู่บ้านไปอีก และหากทุกคนรู้ว่าเน็ดติดเชื้อ จะพากันรังเกียจไม่ให้เข้าสังคมด้วย

ข้าพเจ้าได้พูดคุยกับเน็ดเป็นการส่วนตัว และแนะนำให้เน็ดเลิกเกี่ยวข้องกับเด็กผู้ชายในหมู่บ้าน และให้ไปพบกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิสุขใจ เพื่อร่วมกับกลุ่มผู้ติดเชื้อทำกิจกรรมร่วมกัน และเรียนรู้วิธีการดูแลตนเองที่ถูกต้อง ตอนแรกเน็ดไม่ยอมไป เพราะเมื่อไปแล้วคนในหมู่บ้านจะรู้ว่าเน็ดติดเชื้อ HIV ข้าพเจ้าจึงไปขอร้องภรรยาผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นญาติกับเน็ดให้ช่วยพูด เพื่อให้เน็ดยอมรับสภาพตัวเอง เน็ดร้องไห้อยู่นาน คร่ำครวญถึงชีวิตอันแสนรันทด และยอมไปที่มูลนิธิสุขใจ

การไปมูลนิธิสุขใจครั้งนี้ เน็ดได้รู้จักกับเพื่อนที่ติดเชื้อเหมือนกัน ได้พูดคุยกันรวมตัวกัน เป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันทุกวันศุกร์ เน็ดคลายกังวลใจและคิดว่าตัวเองมีเพื่อนหัวอกเดียวกัน ไม่โดดเดี่ยว แลกเปลี่ยนความรู้วิธีการดูแลตนเองกับเพื่อนๆ และหาอาชีพให้กับตนเอง ไม่แพร่เชื้อให้คนอื่น

ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมเยียนเน็ดที่มูลนิธิสุขใจ เห็นเน็ดหัวเราะกับเพื่อนๆ พุดคุยกับคนอื่นมากขึ้น และเน็ดบอกว่า "นี่เป็นโลกใหม่ของเน็ด โลกของคนหัวอกเดียวกัน"

ข้าพเจ้าสร้างความเข้าใจกับคนในหมู่บ้านไม่ให้แสดงอาการรังเกียจ โรคนี้ไม่ติดกันได้ง่ายๆ นี้ผ่านมา 4 ปีแล้ว เน็ดก็ยังใช้ชีวิตได้เหมือนปกติ และช่วยสังคมโดยการเป็นวิทยากร ให้ความรู้กับเยาวชนในหมู่บ้าน ในเรื่องการป้องกันโรคที่เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์

กิจกรรม ✍

1. การจัดการความรู้ในการปฏิบัติภารกิจอะไร มีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในการปฏิบัติภารกิจมีใครบ้างทำหน้าที่อะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ให้ผู้เรียนเขียนเรื่องเล่าแห่งความสำเร็จ และรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีเรื่องเล่าลักษณะคล้ายกัน ผลัดกันเล่าเรื่อง สักความรู้จากเรื่องเล่าของเพื่อน ตามแบบฟอร์มนี้

แบบฟอร์มการบันทึกขุมความรู้จากเรื่องเล่า

ชื่อเรื่อง

.....

ชื่อผู้เล่า

.....

1. เนื้อเรื่องย่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การบันทึกขุมความรู้จากเรื่องเล่า

2.1 ปัญหา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 วิธีแก้ปัญหา (ขุมความรู้)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 ผลที่เกิดขึ้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 ความรู้สึกของผู้เล่า / ผู้เล่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากการทำงานนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แก่นความรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้เป็นความรู้และปัญหาที่แตกต่างกันไปตามสภาพและบริบทของชุมชน การสร้างองค์ความรู้หรือชุดความรู้ของกลุ่ม จะทำให้สมาชิกกลุ่มมีองค์ความรู้หรือชุดความรู้ไว้เป็นเครื่องมือในการพัฒนางาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนอื่น หรือกลุ่มอื่นอย่างภาคภูมิใจ เป็นการต่อยอดความรู้และการทำงานของตนต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อย่างที่เรียกว่าเกิดการเรียนรู้และพัฒนา กลุ่มอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

บุคคลที่ทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า และปฏิบัติ บุคคลนั้นย่อมมีโอกาสได้สัมผัสกับองค์ความรู้นั้น โดยตรง และหากมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความรู้ขึ้นไปเรื่อยๆ

การสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดและยกระดับความรู้

ความรู้เป็นผลจากการเรียนรู้ เกิดจากความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล ซึ่งความรู้ที่ทุกคนมีน่าจะมาจากความรู้รอบตัว ความรู้ทางวิชาการหรือความรู้จากตำราที่ได้เรียนมาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมัธยม

มนุษย์แต่ละคนมีความรู้และปัญญาแตกต่างกันออกไป เนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์ พื้นฐานการศึกษา รวมทั้งความสามารถของสมองเองก็ทำให้มนุษย์คิดหรือมีความรู้ที่แตกต่างกัน

ความรู้จากการปฏิบัติเป็นความรู้ที่ทำให้มนุษย์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมา และการปฏิบัติก็ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้จนเกิดความชำนาญสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ ถือว่าเกิดปัญญาหรือสร้างองค์ความรู้ให้กับตัวเอง

ความรู้มีการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย การที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขจึงต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดให้กับตนเองนั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นเป็นการแสวงหาความรู้ที่ทันสมัยสอดคล้องกับสถานะปัจจุบัน หากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้ว ทำให้เรามีความรู้นั้นมากขึ้นถือว่ามีการยกระดับความรู้นั้นคือ รู้แล้วแต่ยังไม่ครอบคลุมและอาจไม่ทันสมัยเข้ากับสถานการณ์ การเรียนรู้เพิ่มเติมจึงถือว่าเป็นการยกระดับความรู้ให้กับตนเอง

หัวใจของการจัดการความรู้ คือการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ดังนั้นการดำเนินการจัดการองค์ความรู้ อาจต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องาน หรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร
2. การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ
3. การปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วนให้เหมาะต่อการใช้งานของตน
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจกรรมงานของตน
5. การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสกัดขุมความรู้ ออกมาบันทึกไว้

6. การจัดบันทึก "ขุมความรู้" และ "แก่นความรู้" สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุง เป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึก และเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากขึ้น

การจัดทำสารสนเทศเผยแพร่องค์ความรู้

สารสนเทศการจัดการความรู้ด้วยการรวมกลุ่มปฏิบัติการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนางาน พัฒนาคน หรือพัฒนากลุ่ม ซึ่งอาจจัดทำเป็นเอกสารคลังความรู้ของกลุ่ม หรือเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ เพื่อแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน

ตัวอย่างของสารสนเทศจากการรวมกลุ่มปฏิบัติการ ได้แก่

1. **บันทึกเรื่องเล่า** เป็นเอกสารที่รวบรวมเรื่องเล่า ที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงานให้ ประสบผลสำเร็จ อาจแยกเป็นเรื่องๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจเฉพาะเรื่องได้ศึกษา

2. **บันทึกการถอดบทเรียนหรือการถอดองค์ความรู้** เป็นการทบทวน สรุปผลการทำงาน หรือผลจากเรื่องเล่าในรูปแบบเอกสาร การถอดบทเรียนหรือถอดองค์ความรู้มีหลายลักษณะ เช่น การเขียน เป็นความเรียง เป็นตาราง แยกเป็นหัวข้อ เพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย

3. **วีซีดีเรื่องสั้น** เป็นการจัดทำฐานข้อมูลความรู้ที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ที่มีการใช้ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์กันอย่างแพร่หลาย การทำวีซีดีเป็นเรื่องสั้น เป็นการเผยแพร่ให้บุคคลได้เรียนรู้และนำ ไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานในโอกาสต่อไป

4. **คู่มือการปฏิบัติงาน** การจัดการความรู้ที่ประสบผลสำเร็จจะทำให้เห็นแนวทาง ของการทำงานที่ชัดเจน การจัดทำเป็นคู่มือเพื่อการปฏิบัติงาน จะทำให้งานมีมาตรฐาน และผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำไปพัฒนางานได้

5. **อินเทอร์เน็ต** ปัจจุบันมีการใช้อินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลายและมีการสื่อสารแลกเปลี่ยน ความรู้ผ่านทางอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ต่างๆ มีการบันทึกความรู้ทั้งในรูปแบบของเว็บเพจ เว็บไซต์ และรูปแบบอื่นๆ อินเทอร์เน็ตจึงเป็นแหล่งเก็บข้อมูลจำนวนมากในปัจจุบัน เพราะคนสามารถเข้าถึงข้อมูล ได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา

ตัวอย่างการถอดองค์ความรู้

ประเด็น	เรื่องเล่า	ผู้เล่า
<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความช่วยเหลือกับคนติดเชื้อ HIV 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเราต้องช่วยกันหาทางแก้ไข เพราะปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับทุกคน - การให้ความรู้ช่วยเหลือกับผู้ติดเชื้อ HIV เราอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นดี แต่เราก็สามารถประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือได้ - การติดตามให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่ผู้ติดเชื้อถือเป็นการสร้างกำลังใจให้กับเขาได้เป็นอย่างดี ทำให้เขาอยู่ในสังคมได้ และไม่สร้างปัญหาในสังคมให้กับสังคม - หากเรามองปัญหาที่เกิดขึ้นแง่บวก จะพบว่าเราสามารถทำวิกฤติให้เป็นโอกาสได้ นั่นคือการส่งเสริมให้คนที่เกิดปัญหา หรือผู้ติดเชื้อ HIV เป็นวิทยากรให้ความรู้กับบุคคลอื่นต่อไป 	ณัฐพร
<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความรู้ในการดูแลตนเองของผู้ติดเชื้อ HIV - สร้างทัศนคติให้กับผู้ที่ติดเชื้อ HIV 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ติดเชื้อ HIV ในปัจจุบัน หากมีการดูแลตนเองอย่างถูกต้องจะสามารถมีชีวิตรอยู่ได้ 10-20 ปี การดูแลตนเองจึงต้องดูแลทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ - การดูแลทางด้านร่างกาย ปัจจุบันมียาที่ใช้เพื่อเพิ่มปริมาณเม็ดเลือดขาว ทำให้ผู้มีภูมิคุ้มกันมาก การมาที่มูลนิธิก็เป็นการมาเช็คเม็ดเลือดขาวว่ามีจำนวนเท่าใด และเป็นการตรวจสอบตนเองว่า ทานยาตรงเวลาหรือไม่ มีอาการข้างเคียงอย่างไร ปฏิบัติตนอย่างไร - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ ทำให้มีความรู้เรื่องการดูแลตนเองมากขึ้น - การดูแลตนเองด้านจิตใจ บางคนมีครอบครัว มีลูก การโอบกอดใกล้ชิดลูกมากเกินไป อาจติดเชื้อจากผลที่มีในร่างกายได้ ครอบครัวต้องให้กำลังใจ ไม่แสดงอาการรังเกียจคนในครอบครัวที่ติดเชื้อ 	นานา
<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความช่วยเหลือและการให้กำลังใจจากชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผมเองเป็นผู้นำชุมชน ผมก็ต้องหาความรู้จากมูลนิธิเรื่องการดูแลคนติดเชื้อ HIV ทั้งการดูแลทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ในด้านร่างกายเป็นเรื่องของตัวเอง แต่ในด้านจิตใจ ผมจะบอกกับคนในชุมชนว่า ต้องให้กำลังใจกับเขาให้มาก เขายังมีภาระครอบครัวที่ต้องดูแล และต้องช่วยกันหาอาชีพให้เขา เพื่อให้เขามีรายได้เลี้ยงครอบครัวเขา และหากเขาพร้อมที่จะเป็นวิทยากรให้ความรู้กับคนอื่น โดยไม่เอาใคร ผมก็สนับสนุนเต็มที่เพราะเด็กและเยาวชนเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยระมัดระวัง เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้อง 	มงคล

กิจกรรม ๕

1. การสร้างองค์ความรู้จะก่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดและยกระดับความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ จากกิจกรรมท้ายบทที่ 4 "การเล่าเรื่อง" ตามแบบฟอร์มที่กำหนด ให้และให้ดำเนินการดังนี้

2.1 รวบรวมเรื่องเล่าทุกเรื่อง (จากบทที่ 4) ให้อยู่ในเล่มเดียวกัน

2.2 นำสรุปองค์ความรู้ใส่ไว้ในตอนท้ายเล่ม จัดทำปก คำนำ สารบัญ และเขียนเป็นรูปเล่ม

2.3 นำไปเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนของผู้เรียน

ประเด็น	เรื่องเล่า	ผู้เล่า
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบทดสอบเรื่องการจัดการความรู้
คำชี้แจง จงกาบาท X เลือกข้อที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุด

1. การจัดการความรู้เรียกสั้นๆ ว่าอะไร

- ก. MK
- ข. KM
- ค. LO
- ง. QA

2. เป้าหมายของการจัดการความรู้คืออะไร

- ก. พัฒนาคณ
- ข. พัฒนางาน
- ค. พัฒนาองค์กร
- ง. ถูกทุกข้อ

3. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด

- ก. การจัดการความรู้หากไม่ทำ จะไม่รู้
- ข. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ
- ค. การจัดการความรู้ถือเป็นเป้าหมายของการทำงาน
- ง. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ที่มีในเอกสาร ตำรา มาจัดให้เป็นระบบ

4. ชั้นสูงสุดของการเรียนรู้คืออะไร

- ก. ปัญญา
- ข. สารสนเทศ
- ค. ข้อมูล
- ง. ความรู้

5. ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) คืออะไร

- ก. การจัดการความรู้
- ข. เป้าหมายของการจัดการความรู้
- ค. วิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้
- ง. แนวปฏิบัติของการจัดการความรู้

เฉลย 1) ข 2) ง 3) ก 4) ค

แบบประเมินตนเองหลังเรียน

บทสะท้อนที่ได้จากการเรียนรู้

1. สิ่งที่ท่านประทับใจในการเรียนรู้รายวิชาการจัดการความรู้

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ปัญหา/อุปสรรคที่พบในการเรียนรู้รายวิชาการจัดการความรู้

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. บุคคลแห่งการเรียนรู้ <http://share.psu.ac.th/blog/thitima-psu/2700> วันที่ 18 มกราคม 2553.

เจษฎา แซ่มประเสริฐ. การจัดการความรู้สู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ. <http://www.superbk3.net>. วันที่ 14 มกราคม 2553.

เอกสารบรรยายในการประชุมวิชาการ พรพ.ครั้งที่ 5 เรื่องการจัดการความรู้เพื่อคุณภาพที่สมดุล วันที่ 17 มีนาคม 2547 ณ ศูนย์การประชุมอิมแพคเมืองทองธานี

เสื่อจันทบูร. <http://www.rbru.ac.th/org/mat/photo/khow.pdf> วันที่ 18 มกราคม 2553

วิจารณ์ พานิช. บทความการจัดการความรู้เพื่อเปลี่ยนผ่าน. <http://www.kmi.or.th>. วันที่ 15 มกราคม 2553.

สุดารัตน์ ครุฑทกะ. เทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดการความรู้. www.ru.ac.th/hu812/a3.doc วันที่ 19 มกราคม 2553.

สำนักงาน กพร. E-learning สำหรับพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดการความรู้ (KM) www.tor.gprocurement.go.th/06_tor/upload3/.../TOR-%20KM.doc วันที่ 19 มกราคม 2553.

เกวลินท์ สดับธรรม. สารสนเทศ ความรู้และการจัดการความรู้. www.images.it51.multiply.com วันที่ 10 มกราคม 2553.

ประเวศ วะสี. ระบบการเรียนรู้ใหม่'ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย. บทความในโอกาสเฉลิมอายุครบ 84 ปี ศาสตราจารย์ระพี สาคริก. วันที่ 4 ธันวาคม 2549.

กนกวรรณ ศรีพระลาน. เก็บเกี่ยวเรื่องราวบอกเล่า ปราชญ์นักร้องยาโม "จันทร์ที่ ประทุมภา" http://village.haii.or.th/vtl/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=0&Itemid=44 วันที่ 19 มกราคม 2553

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. การบริหารจัดการความรู้ http://elib.fba.moph.go.th/kmfda/_ImgUpload/Img_allpicture/DataL3_10.pdf วันที่ 22 มกราคม 2553.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. คัมภีร์ กศน. http://ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_ebook/19/13_30.pdf. วันที่ 24 กันยายน 2553.

ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 1. ชุมชนแห่งการเรียนรู้. เอกสารสรุปบทเรียนจากการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โครงการ "ตลาดนัดความรู้สู่ชุมชน"

http://ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_ebook/21/15_1_10.pdf วันที่ 25 มกราคม 2553.
บุรชัย สิริมหาสาคร. 2550. คนสำคัญใน CoP. เอกสารประกอบการอบรมการจัดการความรู้ครู กศน. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. จ.นครปฐม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

_____ . การจัดการความรู้คืออะไร (นิยามเพื่อปฏิบัติ).

แหล่งที่มา : http://www.kmi.or.th/5_Link/Articles/About_KM.htm

_____ . KM BASIC

แหล่งที่มา : http://www.kmi.or.th/5_Link/Articles/KmIn4Min/KM4min.html

สำนักงาน ก.พ.ร.และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2548 คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้. มปท.

แหล่งที่มา : http://www.person.ku.ac.th/training/kukm/article/handbook_2549.doc

Awad, Elias M. 2004. Knowledge management. Upper Saddle River, N.J. : Pearson/Prentice-Hall.

Dalkir, Kimiz, 2005. Knowledge management in theory and practice. Amsterdam:

Elsevier/Butterworth Heinemann.

บทที่ 4

คิดเป็น

สาระสำคัญ

ศึกษาทำความเข้าใจกับความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ ด้วยกระบวนการอภิปรายกลุ่ม และร่วมสรุปสาระสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่การคิดเป็น ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งด้านวิชาการ ตนเอง และสังคมสิ่งแวดล้อม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายเรื่องความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ
2. บอกความสัมพันธ์เชื่อมโยงของความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ การ "คิดเป็น" ได้

ข้อบ่งชี้เนื้อหา

1. ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ จากกรสรุปจากกรณีตัวอย่าง
2. ปรัชญาคิดเป็น
3. กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างคนคิดเป็น
4. ฝึกทักษะการคิดเป็น

ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่/การศึกษานอกโรงเรียน/ การศึกษานอกระบบปฐมบทของปรัชญาคิดเป็น

ครั้งหนึ่ง ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเคยเป็นอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนมาก่อนเคยเล่าให้ฟังว่ามีเพื่อนฝรั่งถามท่านว่า ทำไมคนไทยบางคนจนก็จน อยู่กระต๊อบเก่าๆ ทำงานก็หนัก หาเช้ากินค่ำแต่เมื่อกลับบ้านยังมีแก๊วแก๊วเป่าขลุ่ย ตั้งวงสนทนา สนุกสนาน เฮฮากับเพื่อนบ้าน หรือโขกหมากรูกกับเพื่อน ได้อย่างเบิกบานใจ ตกเย็นก็นั่งกินข้าวคลุกน้ำพริก คลุกน้ำปลากับลูกเหมียวอย่างมีความสุขได้ ท่านอาจารย์ตอบไปว่า เพราะเขาคิดเป็น เขาก็มีความสุข มีความพอใจ ไม่ทุกข์ ไม่เดือดร้อน ทुरนทुरายเหมือนคนอื่นๆ เท่านั้นแหละคำถามก็ตามมาเป็นหางว่าว เช่น ก็เจ้า "คิดเป็น" มันคืออะไร อยู่ที่ไหน หน้าตาเป็นอย่างไร หาได้อย่างไร หายากไหม ทำอย่างไรจึงจะคิดเป็น ต้องไปเรียนจากพระอาจารย์ ทิศปาโมกษ์หรือเปล่า ค่าเรียนแพงไหม มีค่ายกครูไหม ใครเป็นครูอาจารย์หรือศาสนา ฯลฯ ดูเหมือนว่า "คิดเป็น" ของท่านอาจารย์จะเป็นคำไทยง่ายๆ ธรรมดาๆ แต่ก็ออกจะลึกล้ำ ชวนให้ใฝ่หาคำตอบยิ่งนัก

"คิดเป็น" คืออะไรใครรู้บ้าง มีทิศทางมาจากไหน ใครเคยเห็น
จะเรียนร่ำทำอย่างไรให้ "คิดเป็น" ไม่ล้อเล่นใครตอบได้ ขอบใจเลย

ประมาณปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ท่านอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ และคณะได้นำแนวคิดเรื่อง "คิดเป็น" มาเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่หลายโครงการ เช่น โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โครงการรณรงค์เพื่อการเรียนรู้หนังสือแห่งชาติ โครงการการศึกษาประชาชนและการศึกษา เป็นต้น* เพื่อให้การทำความเข้าใจกับการคิดเป็นง่ายขึ้นพอที่จะให้คนที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนตามโครงการดังกล่าวเข้าใจและสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักการ "คิดเป็น" ได้ จึงมีการนำเสนอแนวคิดเรื่อง ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยใช้กระบวนการคิดเป็น ในการทำความเข้าใจกับความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ให้กับผู้ที่จัดกระบวนการเรียนการสอนตามโครงการดังกล่าวในรูปแบบของการฝึกอบรม** โดยการฝึกอบรมผู้ร่วมโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ และโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นต่อเนื่องระดับ 3-4-5 เป็นที่รู้จักชื่อฮากันมากในสมัยนั้นผู้เข้ารับการอบรมยังคงรำลึกถึงนำมาใช้ประโยชน์จนทุกวันนี้

เราจะมาทำความรู้จักกับความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ที่เป็น
ปฐมบทของการคิดเป็นกันบ้างดีไหม

* นับเป็นวิธีการทางการศึกษาที่สมัยใหม่มากยังไม่มียุทธศาสตร์หน่วยงานไหนเคยทำมาก่อน

** ที่ให้วิทยากรที่เป็นผู้จัดอบรมและผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย กระบวนการอภิปรายถกแถลงในรูปแบบการกลุ่มมีการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างหลายเรื่อง ที่กำหนดขึ้น นำเหตุผล และข้อคิดเห็นของกลุ่มมาสรุปสังเคราะห์ออกมาเป็นความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ (สมัยนั้น) หรืออกสน. (สมัยนี้) ผลสรุปของการอภิปรายถกแถลงไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไหนก็จะได้ออกมาเป็นทิศทางเดียวกันเพราะเป็นกิจกรรมที่เป็นความจริงในชีวิต

กิจกรรมที่ 1 ✍

ครูและนักเรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 1 ที่เป็นกรณีตัวอย่างเรื่อง "หลายชีวิต" ให้ผู้เรียนทุกคน ครูอธิบายให้ผู้เรียนทราบว่าครูจะอ่านกรณีตัวอย่างให้ฟัง 2 เทียบซ้ำๆ ใครที่พออ่านได้บ้างก็อ่านตามไปด้วย ใครที่อ่านยังไม่คล่องก็ฟังครูอ่านและคิดตามไปด้วย เมื่อครูอ่านจบแล้วก็จะพูดคุยกับผู้เรียนในเชิงทบทวนถึงเนื้อหาในกรณีตัวอย่างเรื่อง "หลายชีวิต" เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนทุกคนเข้าใจเนื้อหาของกรณีตัวอย่างตรงกัน จากนั้นครูจึงอ่านประเด็น ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด (คำถามที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป) ที่กำกับมากับกรณีตัวอย่างให้ผู้เรียนฟัง

ใบงานที่ 1 กรณีตัวอย่าง เรื่อง "หลายชีวิต"

หลายชีวิต

พระมหาสมชาย เป็นพระนักเทศน์ มีประสบการณ์การเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีที่มีชื่อเสียงเป็นที่แพร่หลายในหลายที่หลายภาคของไทย วัดหลายแห่งต้องจองท่านไปเทศน์ในงานของวัดนั้นๆ เพราะญาติโยมขอร้อง และพระนักเทศน์ทั้งหลายก็นิยมเทศน์ร่วมกับท่าน มหาสมชายตั้งใจไว้ว่าอยากเดินทางไปเทศน์ที่วัดไทยในอเมริกาสักครั้งในชีวิต เพราะไม่เคยไปต่างประเทศเลย

เจ้เกี้ยว เป็นนักธุรกิจชั้นนำ มีกิจการหลายอย่างในความดูแล เช่น กิจการเสื้อผ้าสำเร็จรูป กิจการจำหน่ายสินค้าโอท็อป กิจการส่งออกสินค้าอาหารกระป๋อง กิจการจำหน่ายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต แต่เจ้เกี้ยวไม่มีลูกสืบสกุลเลย ตั้งความหวังไว้ว่าจะมีลูกสักคน แต่ก็ไม่เคยสมหวังเลย

ลุงแป้น เป็นเกษตรกรราว 60 ปีแล้ว แต่ยังแข็งแรง มีฐานะดี ชอบทำงานทุกอย่าง ไม่อยู่นิ่ง ทำงานส่วนตัว งานสังคม งานช่วยเหลือคนอื่น และงานบำรู้งศาสนา ลุงแป้นแอบมีความหวังเล็กๆ อยากได้ปริญญาเกียรตินิยม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสักแห่งเพื่อเก็บไว้เป็นความภูมิใจของตนเอง และวงศ์ตระกูล

เด็กหญิงนวลเพ็ญ เป็นเด็กหญิงจนๆ ต่างจังหวัดห่างไกล ไม่เคยเห็น ไม่เคยเข้าเมือง ไม่เคยออกจากหมู่บ้านไปไกลๆ เลย ค.ณ.นวลเพ็ญคิดว่าถ้ามีโอกาสไปเที่ยวกรุงเทพฯสักครั้งคงจะดีใจและมีความสุขมากที่สุด

ทิดแหง บวชเป็นเณรตั้งแต่เล็ก เมื่ออายุครบบวชก็บวชพระเพ็งสีกออกมาช่วยพ่อทำนา ทิดแหงตั้งความหวังไว้ว่าเขาอยากแต่งงานกับหญิงสาวสวย ร่ำรวยสักคน จะได้มีชีวิตที่สุขสบาย ไม่ต้องทำงานหนักเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ประเด็น กรณีตัวอย่างเรื่อง "หลายชีวิต" บอกอะไรบ้างเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์

ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 2-3 กลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเลือกประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่มเพื่อเป็นผู้นำอภิปรายและผู้จดบันทึกผลการอภิปรายของกลุ่มและนำผลการอภิปรายของกลุ่มเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ จากนั้นให้ผู้เรียนทุกกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยนเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูติดตามสังเกต เหตุผลของกลุ่มหากข้อมูลยังไม่เพียงพอ ครูอาจชี้แนะให้อภิปรายเพิ่มเติม ในส่วนของข้อมูลที่ยังขาดอยู่ได้ เลขานุการกลุ่มบันทึกผลการพิจารณาหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนด ให้เป็นคำตอบสั้นๆ ได้ใจความเท่านั้น และนำคำตอบนั้นไปรายงานในที่ประชุมกลุ่มใหญ่

ในการประชุมกลุ่มใหญ่ ผู้แทนกลุ่มย่อยนำเสนอรายงาน ครูบันทึกข้อคิดเห็นของกลุ่มย่อยไว้ที่กระดานขลุ่ย ซึ่งเตรียมจัดไว้ก่อนแล้ว เมื่อทุกกลุ่มรายงานแล้ว ครูนำอภิปรายในกลุ่มใหญ่ถึงคำตอบของกลุ่ม ซึ่งจะหลอมรวมบูรณาการคำตอบของกลุ่มย่อยออกมาเป็นคำตอบประเด็นอภิปรายของกรณีตัวอย่าง "หลายชีวิต" ของกลุ่มใหญ่ จากนั้นครูนำสรุปคำตอบที่ได้เป็นข้อเขียนที่สมบูรณ์ขึ้น และนำคำตอบนั้นบันทึกในกระดานขลุ่ยติดไว้ให้เห็นชัดเจน

ตัวอย่าง

ข้อสรุปของกรณีตัวอย่างเรื่อง "หลายชีวิต" น่าจะเป็นสิ่งที่ปรากฏเป็นตัวอย่างในกรอบด้านขวามือ

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
"หลายชีวิต"

คนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีความต้องการที่คล้ายกันคือ ต้องการประสบความสำเร็จ ซึ่งถ้าบรรลุตามต้องการของตน คนนั้นก็มีความสุข

กรณีตัวอย่างเรื่อง "หลายชีวิต" เริ่มเปิดตัวออกจากกล่องคำเป็นเรื่องแรก ผู้เรียนจะต้องติดตามต่อไปด้วยการทำกิจกรรมที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ถึงที่ 5 ตามลำดับ จึงจะพบคำตอบว่า "ความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่/กศน. คืออะไรแน่ และจะเป็นปฐมบทของ "การคิดเป็น" อย่างไร พักสักครู่ก่อนนะ

กิจกรรมที่ 2 ✍

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 2 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง "แป๊ะสง" ครูดำเนินกิจกรรมเช่นเดียวกับการดำเนินงานในกิจกรรมที่ 1

ใบงานที่ 2 กรณีตัวอย่างเรื่อง แป๊ะสง

แป๊ะสง

ท่านขุนพิชิตพลพ่าย เป็นคนหอบคิมี่ชื่อเสียงมากในด้านความเมตตา กรุณา ท่านเป็นคนดีที่พร้อมไปด้วยทรัพย์สมบัติ ข้าทาสบริวาร เกียรติยศ ชื่อเสียง และสุขภาพสบายใจ

ตาแป๊ะสง เป็นชายจีนชราตัวคนเดียว ขายเต้าฮวย อาศัยอยู่ที่ห้องแถวเล็กๆ หลังบ้านขุนพิชิต แป๊ะสงขายเต้าฮวยเสร็จกลับบ้านตอนเย็นตกค่ำหลังจากอาบน้ำทำกินข้าวเสร็จก็นั่งสวดมนต์ทุกวัน

วันหนึ่งท่านขุนคิดว่า แป๊ะสงมีความสุขดีแต่ถ้าได้มีเงินมากขึ้นคงมีความสุขอย่างสมบูรณ์มากขึ้น ท่านขุนจึงเอาเงินหนึ่งแสนบาทไปให้แป๊ะสง จากนั้นมาเป็นเวลาอาทิตย์หนึ่งเต็มๆ ท่านขุนไม่ได้ยินเสียงชอจากบ้านแป๊ะสงอีกเลย ท่านขุนรู้สึกเหมือนขาดอะไรไปอย่างหนึ่ง เย็นวันที่แปดแป๊ะสงก็มาพบท่านขุน พร้อมกับนำเงินที่ยังเหลืออีกหลายหมื่นมาคืน แป๊ะสงบอกท่านขุนว่า

"ผมเอาเงินมาคืนท่านครับ ผมเหนื่อยเหลือเกิน มีเงินมากก็ต้องทำงานมากขึ้นต้องคอยระวังรักษาเงินทอง เต้าฮวยก็ไม่ได้ขาย ต้องไปลงทุนทางอื่นเพื่อให้รวยมากขึ้นอีกลงทุนแล้วก็กลัวขาดทุน เหนื่อยเหลือเกิน ผมไม่อยากได้เงินแสนแล้วครับ"

คืนนั้นท่านขุนก็หายใจโล่งอก เมื่อได้ยินเสียงชอจากบ้านแป๊ะสง แทรกเข้ามากับสายลม

ประเด็น ในเรื่องของคุณสุขของคนในเรื่องนี้ ท่านได้แนวคิดอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง
ชื่อสรุปของกรณีตัวอย่าง
เรื่อง "แป๊ะฮง" ที่ควรจะเป็นดังที่
ปรากฏเป็นตัวอย่างในกรอบด้าน
ขวามือ

ตัวอย่าง
ชื่อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
"แป๊ะฮง"

เมื่อคนมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนต่างก็
ต้องการความสุข ดังนั้น ความสุขของแต่ละคนก็อาจ
ไม่เหมือนกันต่างกันไปตามสภาวะของแต่ละบุคคลที่
แตกต่างกันด้วย

กิจกรรมที่ 3 ✍

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 3 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง "รัชฎวดี" ครูดำเนินกิจกรรมเช่นเดียวกับการดำเนินงานในกิจกรรมที่ 2

ใบงานที่ 3 กรณีตัวอย่างเรื่อง "รัชฎวดี"

รัชฎวดี

รัชฎวดีได้รับการบรรจุเป็นครูในโรงเรียนมัธยมที่ต่างจังหวัด พอเป็นครูได้ 1 ปี ก็มีอันเป็นต้องย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โรงเรียนที่รัชฎวดีย้ายเข้ามาทำการสอนเป็นโรงเรียนมัธยมเช่นเดียวกัน แต่มีการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 3-4 และ 5 ในตอนเย็นอีกด้วย มาเมื่อเทอมที่แล้ว รัชฎวดีได้รับการชักชวนจากอาจารย์ใหญ่ให้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ รัชฎวดีเห็นว่าตัวเองไม่มีภาระอะไรก็เลยตกลงโดยไม่ต้องคิดถึงเรื่องอื่น ซ้ำยังมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

แต่รัชฎวดีจะคิดผิดหรือเปล่าไม่ทราบ เริ่มต้นจากเสียงกระแฉะกระแหงจากครูเก่าบางคนว่ามาอยู่ยังไม่ทันไรก็ได้สอนภาคค่ำ ส่วนครูเก่าที่สอนภาคค่ำ ก็เลือกสอนเฉพาะชั่วโมงต้นๆ โดยอ้างว่า เขามีภารกิจที่บ้าน รัชฎวดียังสาว ยังโสด ไม่มีภาระอะไรต้องสอนชั่วโมงท้ายๆ ทำให้รัชฎวดีต้องกลับบ้านดึกทุกวัน ถึงบ้านก็เหนื่อย อาบน้ำแล้วหลับเป็นตายทุกวัน

การสอนของครูภาคค่ำ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยคำนึงถึงผู้เรียน เขาจะรีบสอนให้หมดไปชั่วโมงหนึ่งๆ เท่านั้น เทคนิคการสอนที่ได้รับการอบรมมาเขาไม่นำพา ทำงานแบบขอไปที เช้ายามเย็นขาม รัชฎวดีเห็นแล้วก็คิดว่า คงจะอยู่ร่วมสังฆกรรมไม่ได้ จึงพยายามทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ และเวลา ทำทุกๆ วิถีทางเพื่อหวังจะให้ครูเหล่านั้นได้เอาเยี่ยงอย่างของตนบ้างแต่ก็ไม่ได้ผลทุกอย่างเหมือนเดิม รัชฎวดีแทบหมดกำลังใจไม่มีความสุขเลย คิดจะย้ายหนีไปอยู่ที่อื่น มาลুকคิดว่าที่ไหนๆ คงเหมือนๆ กัน คนเราจะให้เหมือนกันหมดทุกคนไปไม่ได้

ประเด็น ถ้าท่านเป็นรัชฎวดี ทำอย่างไรจึงจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

ข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง
เรื่อง "ธัญญวดี" ควรจะเป็นดังที่
ปรากฏเป็นตัวอย่างในกรอบด้าน
ขวามือ

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
"ธัญญวดี"

การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขนั้น
ต้องรู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม
หรือปรับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเองหรือปรับ
ทั้งสองทางให้เข้าหากัน ได้อย่างผสมกลมกลืนก็จะได้เกิด
ความสุขได้

กิจกรรมที่ 4 ✍

ครูและผู้เรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 4 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง "วุ่น"
ครูดำเนินกิจกรรมที่ 4 เช่นเดียวกับการดำเนินงานในกิจกรรมที่ 3

ใบงานที่ 4 กรณีตัวอย่างเรื่อง "วุ่น"

"วุ่น"

หมู่บ้านคอนทรายมูลที่เคยสงบเงียบมาแต่กาลก่อน กลับคึกคักด้วยผู้คนที่อพยพเข้าไปอยู่เพิ่มกันมากขึ้นๆ ทุกวัน ทั้งนี้เป็นเพราะการค้นพบพลอยในหมู่บ้าน มีการต่อไฟฟ้าทำให้สว่างไสว ถนนลาดยางอย่างศิรธรวิ้งคูดวกไขว่ไปหมด สิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็เกิดขึ้น เช่น เมื่อวานเจ้าลูกลูกผู้ใหญ่อ้าง ถูกรถจากกรุงเทพฯ ทับตายขณะวิ่งไล่ยิงนก เมื่อเดือนก่อน น.ส.เหรียญเงิน เทพีสกรานต์ปีนี้ ถูกไฟฟ้าดูดขณะรีดผ้าอยู่ ช่องผู้หญิงเกิดขึ้นเป็นดอกเห็ด เพื่อต้อนรับแขกที่มาทำธุรกิจ ที่ร้ายก็คือเป็นที่เที่ยวของผู้ชายในหมู่บ้านนี้ไปด้วย ทำให้ัวเมียตีกันแทบไม่เว้นแต่ละวัน

ครูสิ่งไหนี่งดูเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ได้แต่นั่งปลงอนิจจัง "เออ ไอ้พวกนี้เคยสอนจ้จ้จ้จ้มา ตั้งแต่หัวเท่ากำปั้น เดียวนี้คุ้มันขัดหูขัดตากันไปหมด จะสอนมันอย่างเดิมคงจะไปไม่รอดแล้ว เราจะทำอย่างไรดี"

ประเด็น

1. ทำไมจึงเกิดปัญหาต่างๆ เหล่านี้ขึ้นในหมู่บ้านคอนทรายมูล
2. ในฐานะนักการศึกษาท่านจะแก้ปัญหอย่างไร
3. ท่านคิดว่า การศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมเช่นนี้ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

ข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง เรื่อง "วุ่น" ที่ควรจะเป็นดังที่ปรากฏ เป็นตัวอย่างในกรอบด้านขวามือ

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง "วุ่น"

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีวิ่งเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วและรุนแรงตลอดเวลา จนคนในชุมชนตั้งรับไม่ทัน ปรับตัวไม่ได้จึงเกิดปัญหาที่หลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา อาชีพ ความมั่นคง และความปลอดภัยของคนในชุมชน การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันจะใช้วิธีสอน โดยการบอกการอธิบายของครูให้ผู้เรียนจำได้เท่านั้นคงไม่เพียงพอแต่ต้องให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหาที่ต้องได้ข้อมูลที่หลากหลายมาประกอบการคิดแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความเชื่อ ความจำเป็นของตนเอง และความต้องการของชุมชนด้วย

กิจกรรมที่ 5 ✍

ครูและผู้นับเรียนนั่งสบายๆ อยู่กันเป็นกลุ่ม ครูแจกใบงานที่ 5 ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เรื่อง "ตู้ใหม่" ครูเปิดเทปที่อัดเสียง กรณีตัวอย่างเรื่อง "ตู้ใหม่" ให้ผู้นับเรียนฟังพร้อมๆ กัน ถ้าไม่มีเทป ครูต้องอ่านให้ฟังแบบละครวิทยุ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ตื่นตื้นตามเนื้อหาในกรณีตัวอย่าง เมื่อครูอ่านจบแล้วก็จะพูดคุยกับผู้นับเรียนในเชิงทบทวนถึงเนื้อหาและเหตุการณ์ในกรณีตัวอย่างเรื่อง "ตู้ใหม่" เพื่อให้แน่ใจว่าผู้นับเรียนทุกคนเข้าใจถึงเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องของกรณีตัวอย่างตรงกัน ไม่ตกหล่น จากนั้นครูจึงเสนอประเด็นกำกับกรณีตัวอย่างให้ผู้นับเรียนนำไปอภิปรายถกแถลง เพื่อหาคำตอบในกลุ่มย่อย

ใบงานที่ 5 กรณีตัวอย่างเรื่อง "ตู้ใหม่"

"ตู้ใหม่"

ผมตกใจสะดุ้งตื่นขึ้นเมื่อเกิดเสียงเอะอะ พอลืมตาขึ้นมา เห็นทุกคนยืนกันเกือบหมด "ทุกคนนั่งลงอยู่นิ่งๆ อย่าเคลื่อนไหวไม่งั้นยิ่งตายหมด" เสียงทวาดลั่นออกมาจากปากของเจ้าชายหน้าเหลี่ยม คอสีนที่ขึ้นอยู่หน้ารถ กำลังใช้ปืนจ่ออยู่ที่คอของคนขับ

ผู้รู้ทันที่ว่ารถทัวร์ที่ผมโดยสารคันนี้ถูกเล่นงานโดยเจ้าพวกวายร้ายแน่ หันไปดูด้านหลัง เห็นไอ้วายร้ายอีกคนหนึ่งถือปืนจ่ออยู่ ผมใช้มืออันสั้นเทาล้วงลงไปใ้ในกระเป๋าทางเกง คลำ .38 เहांไฟของผผมซึ่งซ้อออกมาจากร้านเมื่อบายนีเเอง นึกในใจว่า "โซ่เพียงซ้อเอามายังไม่ทันยิงเลย เพียงใส่ลูกเต็มเท่านั้นเองก็จะถูกคนอื่นเอาไปเสียแล้ว"

เสียงเจ้าตาพองหน้ารถตะโกนบ่อกคนขับรถ "หยุดรถเดี๋ยวนี้ มึงอยากตายโหงหรือไง" ผมนึกในใจว่า เดี่ยวพอรถหยุดมันคงต้องให้เราลงจากรถแล้วกวาดกันเกลี้ยงตัว แต่ผมต้องแปลกใจแทนรถจะหยุดมันกลับยิ่งเร็วขึ้นทุกที ทุกทียิ่งไปกว่านั้นรถกลับสายไปมาเสียด้วย ไอ้พวกมหาโจรเซไปเซมา แต่เจ้าตาพองยังไม่ลดละ แม้จะเซออกไปมันก็กลับวิ่งไปยื่นประชิดคนขับอีก พร้อมตะโกนอยู่ตลอดเวลา หยุดไวหยุด "ไอ้นี้ ฎลงไปได้ละมึง จะเหยียบให้คาสันทีเดียว"

รถคงตะบึงไปต่อ คนขับบ่่าเลือดเสียแล้ว ผมไม่แน่ใจว่าเขาคิดอย่างไร ขณะนั้นผมกวาดสายตาเห็นผู้ชายที่นั่งถัดไปทางม้านั่งทางด้านซ้าย เป็นตำรวจสจ่ากำลังจ้องเขม็งไปที่ไอ้วายร้ายและถัดไปอีกเป็นชายผมสั้นเกรียนอีก 2 คน ใส่กางเกงสีกากี และสีขี้ม้า ผมเข้าใจว่าคงจะเป็นตำรวจหรือทหารแน่ กำลังเอามือล้วงกระเป๋าทางเกงอยู่ทั้งสองคน

บรรยากาศตอนนั้นช่างเครียดจริงๆ ไหนจะกลัวปล้น ฎกยง ไหนจะกลัวรถคว่ำ ทุกคนเกร็งไปหมด ทุกสิ่งทุกอย่างถึงจุดวิกฤตแล้ว

ประเด็น

1. ถ้าคุณอยู่ในเหตุการณ์อย่างผผม คุณจะตัดสินใจอย่างไร
2. ก่อนที่ผผมจะตัดสินใจ คุณคิดถึงอะไรบ้าง

ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 2-3 กลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนเลือกประธานกลุ่มและ เลขานุการกลุ่มเพื่อเป็นผู้นำและผู้จดบันทึกผลการอภิปรายของกลุ่มตามลำดับ และนำผลการอภิปรายที่บันทึกไว้ไปเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ จากนั้นให้ผู้เรียนทุกกลุ่ม อภิปรายถกแถลงเพื่อหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนดให้ ครูติดตามสังเกต การใช้เหตุผล ของแต่ละกลุ่ม หากข้อมูลยังไม่เพียงพอ ครูอาจชี้แนะให้อภิปรายเพิ่มเติมได้ เลขานุการกลุ่ม บันทึกผลการพิจารณาหาคำตอบตามประเด็นที่กำหนด และนำคำตอบนั้นไปรายงานในที่ ประชุมกลุ่มใหญ่

ในการประชุมกลุ่มใหญ่ ครูเตรียมกระดาษปรีฟแบ่งเป็น 3 ช่อง ให้หัวข้อและช่องว่า ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลด้านตนเอง และข้อมูลด้านสังคมสิ่งแวดล้อม นำมาคิดไว้ล่วงหน้า เมื่อแต่ละกลุ่มรายงานถึงเหตุผลของกลุ่มว่าสู้หรือไม่ สู้ เพราะเหตุผลอะไร ข้อมูลที่นำมาเสนอ จะถูกบันทึกลงในช่องที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้นๆ เช่น ถ้ายกเหตุผลว่าสู้หรือไม่สู้เพราะสังเกตจาก ปฏิกริยาหรือพฤติกรรมของผู้คนรอบข้างในรถ ก็น่าจะบันทึกเหตุผลนั้นลงในช่องที่ 3 เรียก ข้อมูลด้านสังคมสิ่งแวดล้อม หากเหตุที่เสนอเป็นเรื่องความมั่นใจหรือความเข้มแข็งทางจิตใจ ของตนเองก็บันทึกเหตุผลลงในช่องที่ 2 ข้อมูลด้านตนเอง หรือถ้าเหตุผลที่เสนอเป็นเรื่องของ ความรู้เรื่องการยิงปืน ชนิดของปืน ก็บันทึกเหตุผลลงในช่องที่ 1 ข้อมูลทางวิชาการ เป็นต้น เมื่อทุกกลุ่มรายงานและข้อมูลถูกบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มแล้ว ครูนำ กระดาษปรีฟที่บันทึกข้อมูลทั้ง 3 ด้านขึ้นมาให้ผู้เรียนพิจารณาแล้วจะถามผู้เรียนว่า พอใจ กับการคิด การตัดสินใจหรือยัง ถ้ายังไม่พอใจให้ทุกคนเพิ่มเติมตามที่ต้องการ จากนั้นครูสรุป ให้ผู้เรียนเข้าใจว่า การคิดการแก้ปัญหาต่างๆ ผู้แก้ปัญหามีการนำข้อมูลมาประกอบการคิด อย่างน้อย 3 ประการ เสมอคือ ข้อมูลวิชาการ ข้อมูลตนเอง และข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม อาจมีคนคิดถึงข้อมูลด้านอื่นๆ อีกก็ได้ แต่จะมีข้อมูลหลักยืนยัน 3 ประการเสมอ การคิดแก้ปัญหานั้นจึงจะรอบคอบและพอใจ ถ้ายังไม่พอใจก็ต้องกลับไปคิดถึงปัญหา และข้อมูลที่นำมาคิดแก้ไข พยายามค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมแต่ละด้านให้มากขึ้น จนพอเพียง ที่จะใช้แก้ปัญหานั้นพอใจก็ถือว่า การคิดการแก้ปัญหานั้น เสร็จสิ้นด้วยดี

ตัวอย่าง แบบฟอร์มในการเตรียมบันทึกข้อมูลจากการคิดการสรุปของผู้เรียน หลังจากอภิปราย
 ถกแถลงกรณีตัวอย่างเรื่อง "สู้อิหม" แล้วครูนำมาบันทึกลงตารางในกระดาษปรัฟข้างล่างนี้
กิจกรรมที่ 6 ✍

1 ข้อมูลทางวิชาการ	2 ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง	3 ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่าง

ข้อสรุปของกรณีตัวอย่าง
 เรื่อง "สู้อิหม" ควรจะเป็นดังที่
 ปรากฏเป็นตัวอย่างในกรอบด้าน
 ขวามือ

ตัวอย่าง

ข้อสรุปผลการอภิปรายจากกรณีตัวอย่างเรื่อง
"สู้อิหม"

ปัญหาในสังคมปัจจุบันซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การเรียนรู้โดยการฟังการจำจาก
 การสอนการอธิบายของครูอย่างเดียวคงไม่พอ
 ที่จะแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ทันต่อเหตุการณ์
 การสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดเอง โดยใช้ข้อมูลที่
 หลากหลายอย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลที่เกี่ยว
 ข้องกับหลักวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูล
 เกี่ยวกับสภาพของสังคมสิ่งแวดล้อม มาประกอบ
 ในการคิด การตัดสินใจอย่างพอเพียงก็จะทำให้
 การคิด การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา นั้นมีความมั่นใจ
 และถูกต้องมากขึ้น

ครูและผู้เรียนสนทนากันอย่างกันเอง ครูแจกใบงานที่ 6 ที่เป็นกรณีตัวอย่างเรื่อง "เหตุเกิดที่โนนหมากมุ่น" และดำเนินการเช่นเดียวกับกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จะเป็นการฝึกการคิดการตัดสินใจแก้ปัญหาที่ได้เรียนไปในกิจกรรมที่ 5 แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสบการณ์ และเข้าถึงกระบวนการคิด การแก้ปัญหาที่ต้องใช้ข้อมูลอย่างน้อย 3 ประการมาประกอบให้การคิดการแก้ปัญหานั้นรอบคอบ ครบถ้วน และช่วยให้การแก้ปัญหานั้นประสบความสำเร็จมากขึ้น

หมายเหตุ ครูและผู้เรียนอาจเสนอกรณีตัวอย่างอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน มาฝึกทักษะการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้นตามโอกาสและเวลาที่มี

เมื่อผู้เรียนได้ร่วมทำกิจกรรม ความเชื่อพื้นฐานทาง กศ/กสน ครบทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ครูนำกระดาษปรู๊ฟที่สรุปกรณีตัวอย่างทั้ง 5 แผ่นติดผนังไว้ เชิญทุกคนเข้าร่วมประชุมกลุ่มใหญ่แล้วให้ผู้เรียนบางคนอาสาสมัครสรุปความเชื่อพื้นฐานทาง กศ/กสน ให้เพื่อนฟัง จากนั้นครูสรุปสุดท้ายด้วยบทสรุปตัวอย่างดังนี้

สรุปความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ คนทุกคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ความต้องการก็ไม่เหมือนกันแต่ทุกคนก็มีจุดมุ่งหมายปลายทางของคนที่ก้าวไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งถ้าบรรลุถึงสิ่งนั้นได้เขาก็จะมีความสุข ดังนั้น ความสุขเหล่านี้จึงเป็นเรื่องต่างจิตต่างใจที่กำหนดตามสภาวะของตน อย่างไรก็ตามการจะมีความสุขอยู่ได้ในสังคม จำเป็นต้องปรับตัวเอง และสังคมให้ผสมกลมกลืนกันจนเกิดความพอดีแก่เอกัตภาพ และบางครั้งหากเป็นการตัดสินใจที่ได้กระทำดีที่สุดตามกำลังของตัวเองแล้ว ก็จะมี ความพอใจกับการตัดสินใจนั้น อีกประการหนึ่งในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การที่จะปรับตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความพอดินั้น จำเป็นต้องรู้จักการคิดแก้ปัญหา การเรียนการสอนที่จะให้คนรู้จักแก้ปัญหาได้นั้น การสอนโดยการบอกอย่างเดียวคงไม่ได้ประโยชน์มากนัก การสอนให้รู้จักคิดจึงเป็นวิธีที่ควรนำมาใช้ กระบวนการคิดแก้ปัญหานี้ก็คือ การคิดซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของการคิด 3 ประการ คือข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเอง และข้อมูลเกี่ยวกับสังคม และสิ่งแวดล้อม

บทสรุป

เราได้เรียนรู้ถึงความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษานอกโรงเรียน โดยการทำกิจกรรมร่วมกันทั้ง 5 กิจกรรมแล้ว ดังบทสรุปที่เสนอไว้แล้วนี้ ความเชื่อพื้นฐานที่สรุปไว้ก็คือ ความเชื่อพื้นฐานที่เป็นความจริงในชีวิตของคน ที่ กศน. นำมาเป็นหลักให้คนทำงาน กศน. ตลอดจนผู้เรียนได้ตระหนักและเข้าใจแล้วนำไปใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อการคิดการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับคนอื่น การบริหารจัดการในฐานะเป็นนายเป็นผู้นำหรือผู้ตาม ในฐานะผู้สอน ผู้เรียน ในฐานะเป็นสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในชุมชนและสังคม เพื่อให้รู้จักตัวเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักสถานะสิ่งแวดล้อม การคิดการตัดสินใจต่างๆ จะได้มีสติ รอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วน ไม่ผิดพลาด จนเกินไป เราถือว่าความเชื่อพื้นฐานทาง กศ./กศน. ดังกล่าวนี้ คือพื้นฐานเบื้องต้นของการนำไปสู่ การคิดเป็น หรือเรียกตามภาษานักวิชาการว่า ปฐมบทของปรัชญาคิดเป็น

เรื่องที่ 2

ปรัชญาคิดเป็น

สาระสำคัญ

ศึกษาความหมายและความเป็นมาของการคิดเป็น ที่ใช้เน้นทั้งกระบวนการพัฒนาทักษะของคนในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงและเป็นแนวคิดสำคัญในการชี้ทิศทางของการดำเนินงาน โครงการการศึกษาผู้ใหญ่ / การศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ จนเชื่อมโยงมาเป็นปรัชญาการศึกษาออกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบในปัจจุบัน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

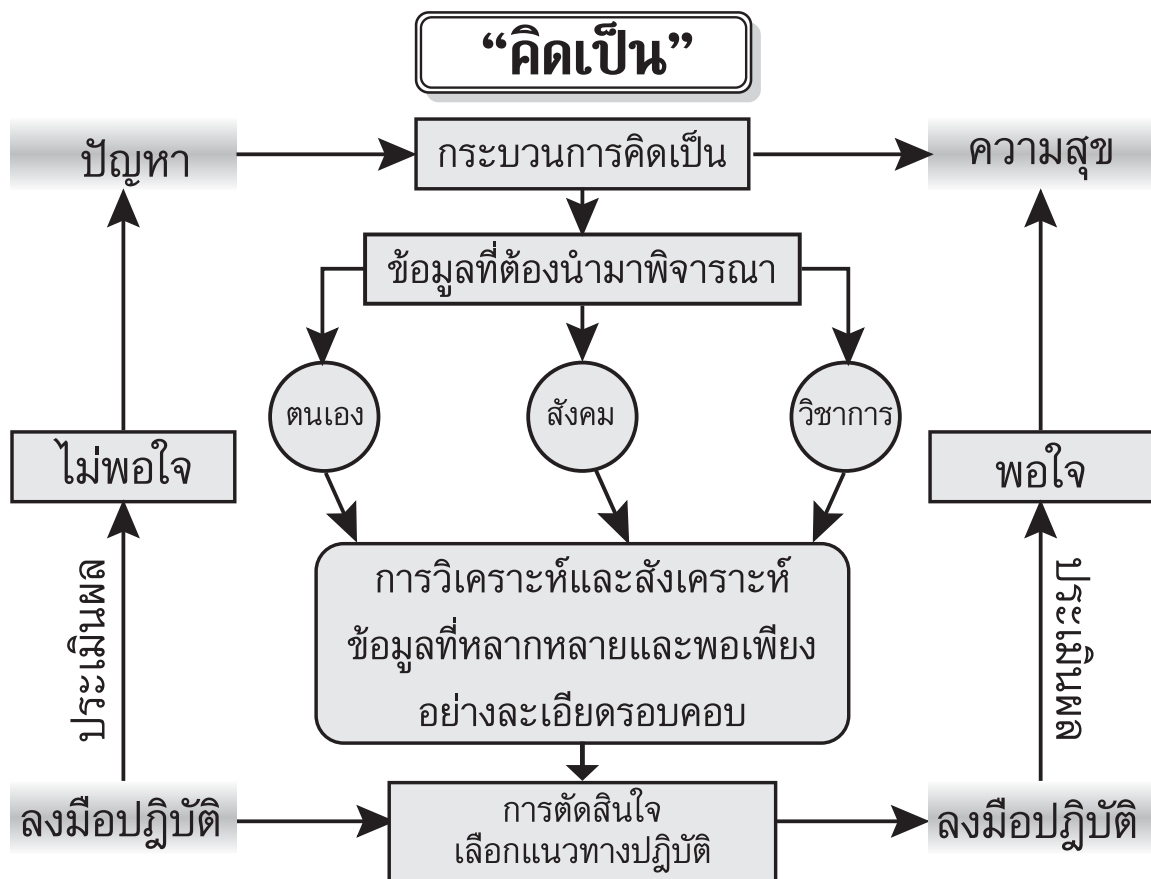
เข้าใจความหมาย ความสำคัญของปรัชญาคิดเป็น ในฐานะเป็นแนวคิดสำคัญในการชี้ทิศทางของการดำเนินงาน โครงการการศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษานอกระบบ

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ความหมาย
2. ความสำคัญ
3. ความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อพื้นฐานในฐานะความเป็นจริงของมนุษย์กับปรัชญาคิดเป็น ในฐานะเป็นกระดูกล้ำหลังของการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน / การศึกษานอกระบบ

ปรัชญาคิดเป็น

"คิดเป็น" เป็นคำไทยสั้นๆ ง่ายๆ ที่ ดร. โกวิท วรพิพัฒน์ ใช้เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และซับซ้อน ได้อย่างปกติสุข "คิดเป็น" มาจากความเชื่อพื้นฐานเบื้องต้นที่ว่าคนมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดา แต่ทุกคนมีความต้องการสูงสุดเหมือนกันคือความสุขในชีวิต คนจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับตัวและสังคมสิ่งแวดล้อมให้เข้าหากันอย่างผสมกลมกลืนจนเกิดความพอดี นำไปสู่ความพอใจและมีความสุข อย่างไรก็ตามสังคมสิ่งแวดล้อมไม่ได้หยุดนิ่ง แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงอยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดปัญหา เกิดความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจขึ้นได้เสมอ กระบวนการปรับตนเองกับสังคมสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนจึงต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและทันการ คนที่จะทำได้ เช่นนี้ต้องรู้จักคิด รู้จักใช้สติปัญญา รู้จักตัวเองและธรรมชาติสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี สามารถแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายและพอเพียง อย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อเลือกแนวทางการตัดสินใจที่ดีที่สุด หรือสภาพการณ์ที่เผชิญอยู่อย่างรอบคอบ จนมีความพอใจแล้วก็พร้อมจะรับผิดชอบการตัดสินใจนั้นอย่างสมเหตุสมผล เกิดความพอดีความสมดุลในชีวิตอย่างสันติสุข เรียกได้ว่า "คนคิดเป็น" กระบวนการ "คิดเป็น" อาจสรุปได้ดังนี้

ท่านอาจารย์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ เคยกล่าวไว้ว่า "คิดเป็น" เป็นคำเฉพาะที่หมายรวมทุกอย่างไว้ในตัวแล้ว เป็นคำที่บูรณาการเอาการคิด การกระทำ การแก้ปัญหา ความเหมาะสม ความพอดี ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี คุณธรรมจริยธรรม มารวมไว้ในคำว่า "คิดเป็น" หหมดแล้ว นั่นคือ ต้องคิดเป็น คิดชอบ ทำเป็น ทำชอบ แก้ปัญหาได้อย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ ไม่ใช่เพียงแค่คิดอย่างเดียว เพราะเรื่องดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ต้องนำมาประกอบการคิดอย่างพอเพียงอยู่แล้ว

"คิดเป็น" นอกจากจะเป็นการพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ให้คนสามารถดำรงชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาแล้ว "คิดเป็น" ยังเป็นแนวคิดสำคัญที่แสดงออกถึงความเชื่อพื้นฐานที่เป็นความจริงของมนุษย์ที่ กศน. นำมาเป็นหลักในการดำเนินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียนต่อมา เช่น โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 โครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตภูเขา (ศศช) โครงการชุมชนการเรียนรู้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทนต์มณี ภาวดี จังหวัดเชียงใหม่ และโครงการประกาศนียบัตรอาชีพ (ป.อ.) โครงการกลุ่มสนใจ โครงการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อการพัฒนาแผนตำบล หรือโครงการพัฒนาอาชีพตามแนวทางวิจัยเชิงคุณภาพ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนแต่มี "คิดเป็น" เป็นกระดูกสันหลังทั้งสิ้น

"คิดเป็น" ที่เป็นแกนนำสำคัญบูรณาการอยู่ในโครงการต่างๆ ทางการศึกษาออกโรงเรียนนั้น จะสะท้อนให้เห็นอยู่ในหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้ การนิเทศ และการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ในด้านหลักสูตร จะปรากฏที่เนื้อหาและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาและความต้องการของบุคคลและชุมชนเป้าหมายก่อน เป็นการยอมรับในความแตกต่างของบุคคล และเปิดทางให้นำปัญหาและความต้องการของบุคคลและชุมชนมาเป็นสาระในการเรียนรู้เพื่อหาคำตอบให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนด้วย ในด้านสื่อและกระบวนการเรียนรู้นั้น "คิดเป็น" ได้แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายและความหลากหลายของสื่อที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เสนอข้อมูลทั้งด้านบวกและด้านลบทั้งในส่วนของวิชาการ สังคมสิ่งแวดล้อม และมีประเด็นให้ผู้เรียนได้นำข้อมูลของตนเองทั้งความรู้ ความสามารถ สติปัญญา ความเชื่อ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งคุณธรรมของชุมชน มาช่วยกันวิเคราะห์หาคำตอบปัญหาผลแก้ไขปัญหาร่วมกัน หาคำตอบให้กับตนเองและชุมชน กระบวนการเรียนรู้ตามทิศทางของ "คิดเป็น" นี้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้สอนเป็นผู้จัดโอกาส จัดกระบวนการ จัดระบบข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งการกระตุ้นให้กระบวนการคิด การวิเคราะห์ได้ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลาย ลึกซึ้งและพอเพียง นอกจากนั้น "คิดเป็น" ยังครอบคลุมไปถึงการหล่อหลอมจิตวิญญาณของคนทำงาน กศน. ที่ปลูกฝังกันมาจากที่สู่น้องนับสิบๆ ปี เป็นต้นว่า การเคารพคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำตัวเป็นสามัญเรียบง่าย ไม่มีมุม ไม่มีเหลี่ยม ไม่มีอวดตา ให้เกียรติผู้อื่นด้วยความจริงใจ มองในดีมีเสีย ในเสียมีดี ในขามมีดำ ในดำมีขาว ไม่มีอะไรที่ขาวไปทั้งหมด และไม่มีอะไรที่ดำไปทั้งหมด ทั้งนี้ต้องมองในส่วนตัวของผู้อื่นไว้เสมอ

จากการที่ "คิดเป็น" เป็นทั้งความเชื่อที่เป็นความจริงของชีวิตมนุษย์ เป็นทั้งหลักการ แนวคิด และทิศทางในการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของ กศน. รวมถึงเป็นเป้าหมายหลักของจิตวิญญาณ

ความเป็นคน กศน. ให้สืบทอดกันมานับชั่วอายุคน และจะยังเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนดอนาคตของงาน กศน. ที่พร้อมจะก้าวไปสู่ทิศทางของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในอนาคต "คิดเป็น" จึงเป็นที่ยอมรับและกำหนดให้เป็น "ปรัชญาคิดเป็น" หรือ ปรัชญาการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับความเรียบง่ายของ กศน. และมีความกลมกลืนกับวิถีตะวันออกของเราเป็นอย่างยิ่ง

เรื่องที่ 3

กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหา อย่างคนคิดเป็น

สาระสำคัญ

กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างคนคิดเป็นจะเริ่มต้นด้วยการรู้จักทุกซ์หรือปัญหาที่แท้จริง จากนั้นจึงเป็นการศึกษาสาเหตุของปัญหาด้านการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงเพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาที่มีความเป็นไปได้ แล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีที่ดีที่สุดมาใช้แก้ปัญหา ถ้าพอใจก็มีความสุขได้ ถ้ายังไม่พอใจก็ต้องกลับไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่เพียงพอและทันเหตุการณ์จนกว่าจะพอใจกับการตัดสินใจของตนเอง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

สามารถอธิบายถึงขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างคนคิดเป็นได้

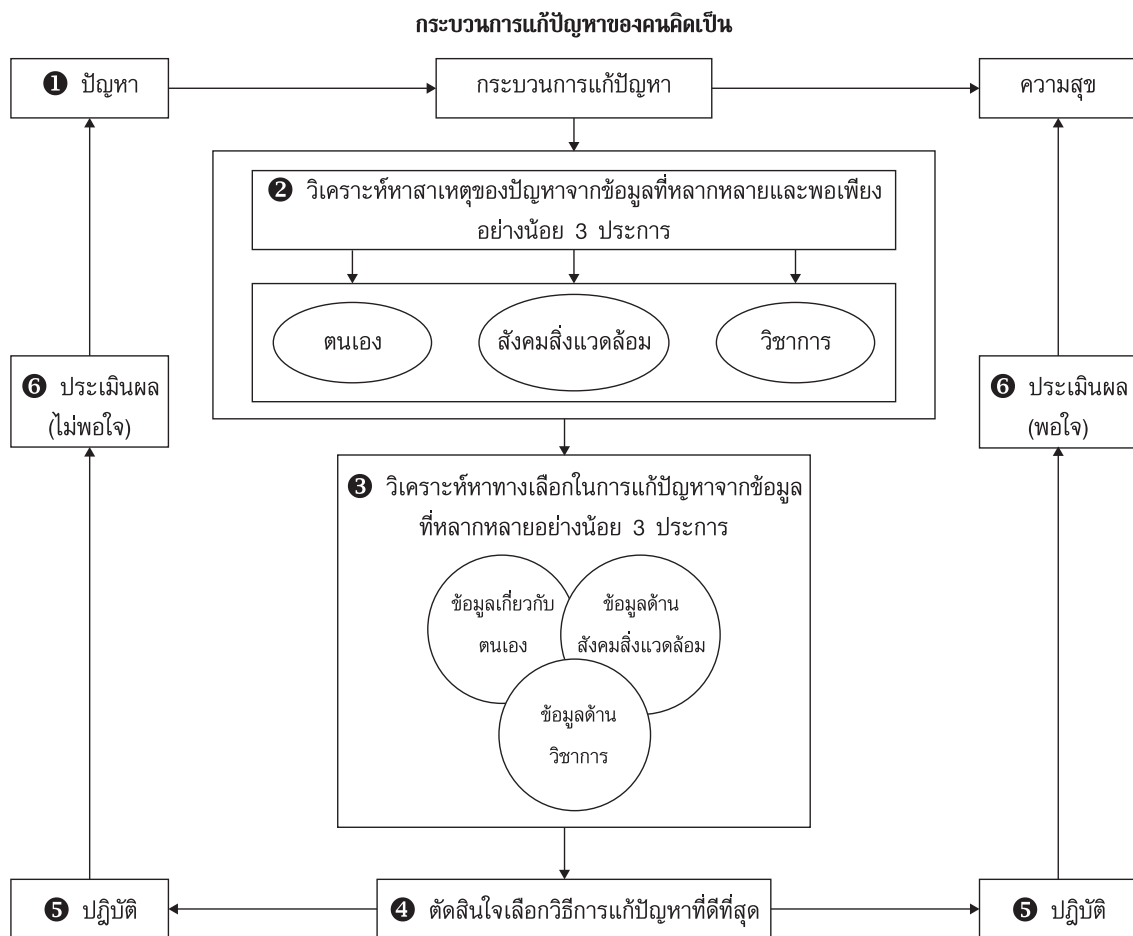
ขอบข่ายเนื้อหา

กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างคนคิดเป็นที่ประกอบด้วย

1. การรู้จักและทำความเข้าใจกับทุกซ์หรือปัญหา
2. ศึกษาสาเหตุของปัญหาด้านการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่หลากหลายและพอเพียงอย่างน้อย 3 ประการคือ ข้อมูลการวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อม
3. กำหนดทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา
4. เลือกแนวทางที่ดีที่สุดนำไปสู่การอนุมัติ
5. ประเมินผล

กระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น

คนคิดเป็นเชื่อว่าทุกข์หรือปัญหาเป็นความจริงตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ก็สามารถแก้ไขได้ ถ้ารู้จักแสวงหาข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ข้อมูลการวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมทางสังคมในวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรมประเพณี วิถีคุณธรรมจริยธรรม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ซึ่งครอบคลุมถึงการพึ่งพาตนเองและความพอเพียง พอประมาณมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประกอบการคิดและการตัดสินใจแก้ปัญหา คนคิดเป็น จะเผชิญกับทุกข์หรือปัญหาอย่างรู้เท่าทัน มีสติไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา และตัดสินใจแก้ปัญหตามวิธีการที่เลือกแล้วว่าดีที่สุดในที่สุด ก็จะมี ความพอใจและเต็มใจรับผิดชอบกับผลการตัดสินใจเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม สังคมในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทุกข์ก็เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป หรือเปลี่ยนโฉมหน้าไปตามกาลสมัย กระบวนทัศน์ในการดับทุกข์ก็ต้องพัฒนารูปแบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย กระบวนการดับทุกข์หรือแก้ปัญหาก็จะหมุนเวียนมาจนกว่าจะพอใจอีกเป็นเช่นนี้อยู่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ขั้นตอนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น

1. คนคิดเป็นเชื่อว่า ทุกข์หรือปัญหาใดๆ ย่อมมีอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์ เมื่อใดที่ตนเองและสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมไม่สามารถปรับเข้าหากันจนเกิดความพอดี ก็จะเกิดความทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ทุกข์หรือปัญหาอาจเป็นของบุคคลหรือชุมชนและสังคม เมื่อเกิดทุกข์หรือปัญหา ก็จะมีกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความสุขที่พึงปรารถนา

2. ขั้นหาสาเหตุของปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็นจะเริ่มที่การรู้จักปัญหา รู้จักสาเหตุของปัญหาเหล่านั้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ประการว่าปัญหาหรือทุกข์นั้นเกิดจากการไม่ผสมกลมกลืนระหว่างตนเองกับภาวะแวดล้อมหรือข้อมูลทางวิชาการตรงไหน อย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุสำคัญบ้าง เช่น

- สาเหตุสำคัญมาจากตนเอง จากพื้นฐานของชีวิตตนเองและครอบครัว ความไม่สมดุลของงานอาชีพที่พึงปรารถนา ความขัดข้องที่เกิดจากโรคภัยของตนเอง ความโลภ โกรธ หลง ในใจของตนเอง ความคับข้องใจในการรักษาคุณธรรม จริยธรรมของตนเอง ฯลฯ

- สาเหตุสำคัญมาจากสังคม ชุมชนและสภาวะแวดล้อม ความไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรมไม่พึงปรารถนาของเพื่อนบ้าน การขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ชุมชนมีการทะเลาะเบาะแว้งขาดความสามัคคี ฯลฯ

- สาเหตุสำคัญมาจากการขาดแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ความเคลื่อนไหวที่เป็นปัจจุบันของวิชาการและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ขาดภูมิปัญญาที่จะช่วยเติมข้อมูลทางปัญญาในการบริหารจัดการ ฯลฯ

3. ขั้นวิเคราะห์เสนอทางเลือกของปัญหา เมื่อรู้สาเหตุของปัญหาจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนการกำหนดทางเลือกต่างๆ ที่น่าจะเป็นในการแก้ทุกข์ หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การกำหนดทางเลือกต่างๆ ที่จะใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหานี้ เป็นการกระทำโดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายและพอเพียงทั้งในด้านวิชาการ ด้านสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญในการตัดสินใจด้วย

4. ขั้นการเลือกวิธีแก้ปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นการตัดสินใจ เลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดตามข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในกลุ่มทางเลือกที่ได้เลือกไว้

5. การนำทางเลือกการแก้ปัญหาไปปฏิบัติ เมื่อได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วก็มาถึงขั้นนำทางเลือกนั้น ไปปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหา

6. การประเมินผลการแก้ปัญหา เมื่อมีการปฏิบัติการแก้ปัญหาแล้วก็ต้องมีการประเมินผลการดำเนินงาน ถ้าผลที่เกิดขึ้นเป็นที่พอใจก็จะนำไปสู่ความสุข แก้ปัญหาได้สำเร็จ แต่ถ้าปฏิบัติการแก้ปัญหาแล้วยังไม่พอใจ ยังไม่บรรลุตามที่คิดไว้ ก็จะนำไปสู่การพิจารณาปัญหากันใหม่ เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหา การศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมอีกจนกว่าจะพอใจและพบกับความสุขกับการแก้ปัญหานั้น จึงจะถือว่าจบกระบวนการแก้ปัญหาของคนคิดเป็น

เรื่องที่ 4

ฝึกทักษะการคิดเป็น

สาระสำคัญ

คิดเป็น เป็นเรื่องของการสร้างสมประสบการณ์ที่จะทำความเข้าใจกับความจริงของชีวิต คนที่มีทักษะสูงก็จะสามารถมองเห็นทางเลือกและช่องทางในการแก้ปัญหาได้รวดเร็วและคล่องแคล่วมากขึ้น ฉะนั้นการให้ฝึกปฏิบัติบ่อยครั้ง และในกลวิธีที่หลากหลายก็จะช่วยให้การแก้ปัญหาไม่ผิดพลาดมากนัก

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

มีความเข้าใจกระบวนการและขั้นตอนการแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็นมากขึ้น มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหานั้นเกิดความพอใจและมีความสุขมากขึ้น

ขอบข่ายเนื้อหา

กรณีตัวอย่างที่หลากหลาย ทั้งเพื่อฝึกการคิดเป็น ฝึกกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล และฝึกกระบวนการคิดการตัดสินใจแบบคนคิดเป็น

ฝึกทักษะการคิดเป็น

"คิดเป็น" นอกจากจะเป็นการทำความเข้าใจกับหลักการและแนวคิดแล้ว กระบวนการเรียนรู้จะเน้นหนักไปที่การฝึกปฏิบัติ การสร้างสมทักษะและประสบการณ์ทั้งการฝึกปฏิบัติ จากกรณีตัวอย่าง และจากการปฏิบัติจริงในวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งการได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์จากการถกแถลงกับเพื่อนในกลุ่มด้วย ในตอนสุดท้ายนี้เป็นการเสนอกิจกรรมตัวอย่างให้ครูและผู้เรียนได้ร่วมกันปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนทักษะ "คิดเป็น" ให้เข้มแข็ง เฉียบคม ฉับไว จนเกิดสภาพคล่องเป็นธรรมชาติ และใช้เวลาในการคิดที่รวดเร็วด้วย

กิจกรรมที่ 1 ✍️ กรณีตัวอย่างเรื่อง "เด็กหญิงตัดดอกไม้สีขาว"

เด็กหญิงตัดดอกไม้สีขาว

จากคอลัมน์ "ภาพชีวิต" ของ น.ส.พ. ไทยรัฐ
ฉบับที่ 30 พ.ย. 23 โดย "แรม"

เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้สีขาวไว้ที่ริมหูยื่นอยู่ที่ปลายถนน เสื้อสีชมพูแขนสั้น
และกระโปรงเหนือเข่าบานปลิวไสว

ใบหน้าเธอเปล่งปลั่ง ขนตาดำยาวอ่อน ดวงตาวาวราวกับดาว ปากแดงระเรื่อด้วยธรรมชาติ
เด็กชายเล็กๆ เดินเตาะเตาะมา

"นี่เธอจำ บอกฉันหน่อย ชีวิตนั่นคืออะไร" เด็กหญิงปราศรัยเป็นคำแรก

เด็กชายหัวเราะแล้วตอบว่า "ชีวิตนั่นหรือก็คือโอนมาจากแม่ ตู๊กตากับวังซ่อนหา"

เขาพูดจบแล้วก็เดินจากไป

หญิงสาวก้าวเข้ามา แก้มแดงแจ๋ด้วยสีแตรัม เสื้อยืดครัดและคอกว้าง กางเกงสั้นจู๋
โชว์เนื้อขาวของโคนขา

"นี่พี่จำ ชีวิตคืออะไร" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้สีขาวตั้งคำถาม

"ชีวิตนั่นคือดอกไม้และความรัก" สาวสวยหัวร่อ "โลกสุขใสเหลือเกินถ้าได้กลิ่นหอมและดู
สีงามของมวลบุปผา วันและคืนช่างอภิรมย์เหลือเกินถ้าหากมีความรัก ไซ้แล้วความรักจากคนรัก
ของฉันแม้ว่าบางคนบอกว่าความรักเหมือนโรคร้ายแต่ฉันก็อยากเป็นโรคร้ายเพื่อต้องการความรัก"

หล่อนพูดจบแล้วก็เดินจากไป

นักศึกษาหนุ่มเดินก้าวเข้ามาอย่างอาจหาญ หอบหนังสือมาปึกใหญ่

"นี่คุณคะ ชีวิตคืออะไร?" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้สีขาวเอ่ยวาจา

"ชีวิตของผมนะหรือก็คือปริญญา" นักศึกษาหนุ่มกล่าวอย่างเคร่งขรึม "ถ้าผมได้ปริญญา
เมื่อไรเมื่อนั้นผมก็เป็นเจ้าคนนายคน ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะหลังไหลมาหาผมเอง"

เขาพูดจบแล้วก็เดินจากไป

เสมียนวัยกลางคนโผล่เข้ามาด้วยใบหน้าที่เศร้าหมอง หอบหัวถุงกระดาษใบย่อม

"นี่คุณอา ชีวิตคืออะไร?" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้สีขาวปูลจลา

"ชีวิตนั่นหรือก็คือลูกและเมีย" เสมียนพูดด้วยเสียงเศร้า "อาทำงานหนักแต่เงินน้อย
ก็ไม่ใช้เพื่อใครก็เพื่อชีวิตเล็กๆ สองสามคนและแม่บ้าน"

เขาพูดจบแล้วก็เดินจากไป

พ่อค้าอ้วนพุงพลุ้ย สวมสร้อยทองคำหนัก 10 บาท เหมือนกับเอาโซ่มาคล้องคอ เดิน
อู้อ้าย เข้ามาหา

"นี่เฮียจ๊ะ ชีวิตนั่นคืออะไร?" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้สีขาวทักทายเป็นประโยคแรก

พ่อค้าหัวเราะจนตัวคลอน "ฮ่า ฮ่า ชีวิตนะหรือก็คือความร่ำรวย ต้องแสวงหาเงินทองให้มาก

เท่าที่จะมากได้ไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรม โกงราคาให้สูงและกักตุนสินค้าเพื่อกำไรให้สูง
ในภายหลัง"

เขาพุดจบแล้วก็เดินจากไป

พระภิกษุ

"ขอนมัสการ ชีวิตนั่นคืออะไร?" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้ขาวโน้มกายประนมมือ

"ชีวิตนั่นคือความทุกข์" ท่านตอบด้วยน้ำเสียงหนักแน่นและเต็มไปด้วยความเมตตา

"ทุกชีวิตที่เกิดมามีความทุกข์ทั้งนั้น เมื่อต่างคนต่างก็มีความทุกข์อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย"

ท่านเทศนาจบแล้วก็เดินจากไปอย่างช้าๆ

ชายตาบอดงุ่มง่ามเข้ามา โดยมีไม้เท้านำทาง

"นี่คุณพี่ ชีวิตนั่นคืออะไร?" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้ขาวช่วยจับไม้เท้าให้ตรงทาง

"ชีวิตของพี่นั่นหรือ" ชายตาบอดตอบด้วยเสียงเศร้าสร้อย "ก็คือความมืดมน
มีไม้เท้าอันนี้แหละเหมือนกับโคมไฟอันสว่างไสว หรือว่าชีวิตจะมีแต่สีดำแต่พี่ก็อยากอยู่ใน
อ้อมกอดของมันต่อไปทุกๆ ที่อยู่อย่างขมขื่น"

เขากล่าวจบแล้วก็เดินจากไป

กรรมกรหญิงเฝียดเข้ามาด้วยสายตาอันแข็งกร้าว ใบหน้าบึกบึนแต่ก็ไม่สามารถซ่อน
ความสวยงามของใบหน้าเอาไว้ได้

"นี่คุณ ชีวิตนั่นคืออะไร?" เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้ขาวตั้งปัญหา

"ชีวิตก็คือการต่อสู้" หล่อนตอบด้วยน้ำเสียง "การต่อสู้ทำให้ชีวิตเรายืดยาว
ถ้าเราไม่ต่อสู้เราก็ตาย นอกจากเราต่อสู้ให้ตนเอง เราก็ต้องต่อสู้ให้คนอื่นมีชีวิตอยู่ด้วย"

หล่อนพุดจบแล้วก็เดินจากไป

เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้ขาวรำพึงกับตัวเอง

"เออ ชีวิตช่างมีต่างๆ นานา มีทั้งรื่นรมย์และเศร้าซึม มีทั้งการกอบโกยและเสียสละมีทั้ง
เพื่อส่วนรวมและส่วนตัว เราจะรู้ได้อย่างไรว่าชีวิตอันแท้จริงที่จะทำให้โลกเราอยู่กันอย่าง
สงบสุขและสันตินั้นคืออะไร"

เด็กหญิงน้อยตัดดอกไม้ขาวยังยืนอยู่ที่ปลายถนนเพื่อรอคำตอบจากคุณ

----- แรม -----

ประเด็น

ท่านคิดว่าความต้องการสูงสุดในชีวิตของคนทุกคนคืออะไร

"เหตุการณ์ที่บ้านโนนหมากมุ่น"

ผมสิบตรีมัน มีเขียนประจำอยู่ ร.พัน 11 ขณะนี้ปฏิบัติภารกิจที่อรัญประเทศ คิมนั้นผมกับเพื่อนอยู่หมวดลาดตระเวน เราจะต้องแบ่งกันออกลาดตระเวนเป็นหมู่ๆ ในขณะที่เราอออยู่ในบังเกอร์ บางคนก็นั่ง บางคนก็เอนนอน... คุยกันอย่างกระซิบกระซาบ เสียงปืนดังอยู่เป็นจังหวะไม่ไกลนั้ก เราจะต้องออกลาดตระเวนตรวจดูว่า พวกข้าศึกที่ชายแดนจะรุกกล้าเข้ามาหรือไม่ เราไม่เคยนึกออกคร้บว่า ทหารญวนกับเขมรเสรีที่กำลังต่อสู้กันนั้น จะรุกกล้าเข้ามาในเขตของเราแม้เขากำลังรบติดพันกันอยู่

พอได้เวลาหมู่ของเราต้องออกไปลาดตระเวน เดือนก็มีด คันนาที่เราเหยียบย่ำมานั้น เราเห็นเป็นเส้นดำๆ ยืดยาว... ข้างหน้าคือหมู่บ้านโนนหมากมุ่น

เราเดินอย่างแน่ใจว่าจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะเราไม่ได้อยู่ที่เส้นกันเขตแดน ทันใดนั้นเองเสียงปืนดังขึ้น จากข้างซ้าย จากข้างขวา ดูเหมือนจะมาทั้งสามด้าน อะไรกันนี้ เกิดอะไรขึ้นที่บ้านโนนหมากมุ่น... เราจะทำอย่างไร ผมคิดว่าเสียงปืนมาจากปืนหลายกระบอก จำนวนมากกว่าปืนเราหลายเท่านี้ ผมกระโดดลงในปลักควายข้างทาง ลูกน้องของผมก็กระโดดตาม ทุกคนคิดถึงตัวเองก่อน หลบกระสุนเอาตัวรอด มือผมกุมปืนไว้ ผมจะทำอย่างไร สั่งสู้ร้อ อาจตายหมด ถอยร้อ ไม่ได้ ไม่ได้ เราอาจจะถอยไม่รอด มันมืดจนไม่รู้ว้าเราตกอยู่ในสถานการณ์อย่างไร เพื่อนผมละ ผมเป็นหัวหน้าหมู่ต้องรับผิดชอบลูกน้องของผมด้วย เราทุกคนมีปืนคนละกระบอก มีกระสุนจำกัด จะสู้ หรือจะถอย ค่ายทหารอยู่ไม่ห่างไกลนั้ก ช่วยผมคิดทีเถอะคร้บ ผมต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ลาดตระเวน ผมต้องรับผิดชอบชีวิตลูกน้องผมทุกคน ผมจะทำอย่างไร โปรดช่วยผมตัดสินใจว้า ผมจะสั่งสู้ หรือสั่งถอย

ประเด็น

1. ส.ต.มัน มีเขียน จะต้องตัดสินใจอย่างไร เพราะอะไร
2. ในการที่ท่านช่วย ส.ต.มัน มีเขียน ตัดสินใจนั้น ท่านต้องใช้ข้อมูลอะไรบ้าง

วิธีดำเนินการ

1. วิทยากรเล่าเหตุการณ์บ้านโนนหมากมุ่น
2. แบ่งกลุ่มสมาชิกออกเป็น 5-6 กลุ่ม เพื่อร่วมกันคิดตามประเด็นในเหตุการณ์ที่เกิดที่บ้านโนนหมากมุ่น ประมาณ 10 นาที

กิจกรรมที่ 3 ✍️ กรณีตัวอย่างเรื่อง "ชาวบ้านบางระจัน"

ในราวปี พ.ศ. 2310 พม่าเข้าศึกได้ยกทัพมาโจมตีกรุงศรีอยุธยาที่อยู่ในสภาพอ่อนแอขาดความสมานฉันท์สามัคคี แต่มีชาวบ้านบางระจันกลุ่มหนึ่งมีผู้นำสำคัญ เช่น ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายแท่น นายดอก นายทองเหม็น และนายจันทนาค เขียว ผู้มีฝีมือทางการรบ โดยมีพระอาจารย์ธรรมโชติ พระสงฆ์ผู้แก่กล้าทางคาถาอาคมเป็นศูนย์รวม ขวัญกำลังใจได้รวมกำลังกันเข้าโจมตีพม่าเข้าศึกจนได้รับชัยชนะถึง 7 ครั้ง ทั้ๆ ที่มีกำลังน้อยกว่ามากต่อมาก จนพม่าไม่กล้าออกจากค่ายมารบด้วย แต่ใช้วิธียิงปืนใหญ่มาทำลายค่ายของชาวบ้านบางระจันจนเสียหาย ผู้คนล้มตายไปมาก ชาวบ้านบางระจันส่งคนไปขอปืนใหญ่จากกรุงศรีอยุธยาที่ไม่ได้รับการอนุญาตเพราะกลัวพม่าจะแย่งชิงระหว่างทาง ชาวบ้านบางระจันจึงรวบรวมโลหะที่มีอยู่หล่อปืนใหญ่เอง แต่ความที่ขาดวิชาการความรู้ การหล่อปืนใหญ่จึงไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดชาวบ้านบางระจันซึ่งถนัดในการรบแบบใช้กำลัง ฝีมือก็ไม่สามารถเอาชนะพม่าเข้าศึกได้ ต้องถูกโจมตีแตกพ่ายไป

ประเด็น

1. ถ้าท่านเป็นคนไทยในสมัยนั้น ท่านคิดจะไปช่วยชาวบ้านบางระจันต่อสู้กับข้าศึกหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. หากท่านจะใช้กระบวนการ "คิดเป็น" ในการตัดสินใจครั้งนี้ ท่านจะใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างไรบ้าง
 - 1) ข้อมูลตนเอง (ตัวท่านและชาวบ้านบางระจัน)
 - 2) ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม
 - 3) ข้อมูลทางวิชาการ

กิจกรรมที่ 4 ✍️ กรณีตัวอย่าง เรื่อง ข่าวน่าสนใจ

ให้ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสนทนาลงถึงข่าวสารที่ได้รับการกล่าวขวัญและวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อในปัจจุบัน แล้วเลือกข่าวที่น่าสนใจมา 1 ข่าว ที่บุคคลในข่าวได้ตัดสินใจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งไปตามที่ปรากฏในข่าวนั้น สมมติว่าผู้เรียนเป็นบุคคลในข่าวนั้น ผู้เรียนจะตัดสินใจ เหมือนบุคคลในข่าวหรือไม่ เพราะอะไร ให้แสดงวิธีการแยกแยะข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ประกอบการคิดการตัดสินใจให้ชัดเจนด้วย

สาระของข่าว

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การตัดสินใจของท่าน

.....
.....
.....

เพราะข้อมูลที่ศึกษา มีดังนี้

ข้อมูลทางวิชาการ

.....
.....
.....

ข้อมูลทางสังคมสิ่งแวดล้อม

.....
.....
.....

ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง

.....
.....
.....

กิจกรรมที่ 5 ✍️ กรณีตัวอย่างเรื่อง "เรื่องของตัวเอง"

ให้ผู้เรียนทุกคนคิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเคยเกิดขึ้นกับตนเองมา 1 เรื่อง และแสดงวิธีการแก้ปัญหาที่ตนคิดเป็น โดยการแสวงหาข้อมูลทั้ง 3 ด้าน อย่างพอเพียง มาประกอบการพิจารณาในการแก้ปัญหาให้ชัดเจน และบันทึกกระบวนการดังกล่าวไว้ด้วย

1. ลักษณะของปัญหาที่นำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาแบบคนคิดเป็น คืออะไร
2. กระบวนการแสวงหาข้อมูลทั้ง 3 ประการ อย่างหลากหลายและพอเพียงเพื่อหาสาเหตุของปัญหาเป็นอย่างไร ให้เสนอรายละเอียดของข้อมูลตามสมควร
3. กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาทำอย่างไร มีทางเลือกกี่ทาง
4. ท่านตัดสินใจเลือกทางเลือกข้อไหน เพราะเหตุใด
5. ท่านจะนำทางเลือกไปปฏิบัติอย่างไร
6. ท่านพอใจและมีความสุขกับการแก้ปัญหานั้นหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรมท้ายเล่ม ✍️

1. ให้ครูและผู้เรียนทั้งกลุ่มช่วยกันเขียนบันทึกหรือบันทึกลงแผ่นซีดีรอมสรุปกระบวนการเรียนรู้วิชา "คิดเป็น" ของกลุ่มผู้เรียนกลุ่มนี้ และให้แสดงความคิดเห็นสั้นๆ ต่อผลที่ได้จากการศึกษารายวิชานี้
2. ให้ผู้เรียนแต่ละคนอธิบายสั้นๆ ถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นจากการเรียนรายวิชาคิดเป็น
3. ครูและผู้เรียนจัดทำ เพิ่มสะสมงานของผู้เรียนแต่ละคนในรายวิชาคิดเป็น เพื่อเป็นการประเมินผลการเรียนรายบุคคล

บรรณานุกรม

- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. “คิดเป็นคือคิดพอเพียง”. วารสาร กศน., มีนาคม 2550, หน้า 9-11.
- ชุมพล หนูสง และคณะ 2544. **ปรัชญาคิดเป็น** (หนังสือรวบรวมคำบรรยายและบทสัมภาษณ์ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ในโอกาสต่าง ๆ) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. “คิดเป็น : เพื่อนเรียนรู้สู่ออนาคต”. วารสาร กศน. มีนาคม 2550, หน้า 12-16.
- “_____”, 2546. **ได้ร่มไทร** (หนังสือเกษียณอายุราชการ ทองอยู่ แก้วไทรชะ). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สนอง โลหิตวิเศษ, 2544. **ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- หน่วยศึกษานิเทศก์, 2552. **คัมภีร์ กศน.** เอกสารหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- อุ้นตา นพคุณ, 2528. **แนวคิดทางการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน เรื่อง คิดเป็น**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.

บทที่ 5

การวิจัยอย่างง่าย

สาระสำคัญ

1. การวิจัยเป็นการหาคำตอบที่อยากรู้ อย่างมีระบบ เพื่อให้ได้รับคำตอบที่เชื่อถือได้
2. การวิจัยทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ และผู้วิจัยได้ฝึกการศึกษาค้นคว้า อย่างเป็นระบบ
3. การวิจัยทำได้โดยมีขั้นตอนการวิจัยอย่างง่าย ๆ 3 ขั้นตอน
4. การเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย เป็นการเขียนให้ผู้อื่นเข้าใจเหตุผลที่ทำวิจัย วิธีการ/
ขั้นตอนการทำวิจัยและผลการวิจัย

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เมื่อจบหัวข้อนี้ ผู้เรียน

1. อธิบายความหมายและประโยชน์ของการวิจัยได้
2. ระบุขั้นตอนของการทำวิจัยได้
3. อธิบายวิธีเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย ได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 วิจัยคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร
- เรื่องที่ 2 ทำวิจัยอย่างไร
- เรื่องที่ 3 เขียนรายงานการวิจัยอย่างไร

เรื่องที่ 1

วิจัยคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร

ความหมายของการวิจัย

ผู้เรียนระดับประถมศึกษา 2 คน ที่ต้องเรียนหัวข้อ การวิจัยอย่างง่ายในเทอมนี้ กำลังพูดคุยอย่างวิตกกังวลที่ต้องเรียนวิจัย ดังนี้

สมชาย "ทำอะไรในเทอมนี้ ต้องเรียนวิจัยด้วย มันคืออะไรก็ไม่รู้ แต่คงยากมากๆ แน่เลย"

สมหญิง "ใช่ๆ พี่เราที่อยู่มหาวิทยาลัย บอกว่าปวดหัวมากเลย ทำวิจัยนี้ต้องไปค้นหนังสือมากมาย ต้องรู้เรื่องสถิติ บอกว่ากว่าจะทำวิจัยเสร็จใช้เวลาเป็นปีๆ เลยละ"

สมชาย "แต่วิจัยของเราแค่ระดับประถม และหัวข้อคือวิจัยอย่างง่าย คงไม่ยากเหมือนวิจัยในมหาวิทยาลัยหรอก แต่ที่เราสงสัยคือ วิจัยคืออะไร แล้วทำไมพวกเราต้องเรียนวิจัยด้วย มีประโยชน์อะไร"

ผู้เรียนหลายคน คงมีปัญหาคือสงสัยเหมือนสมชายและสมหญิง เราลองมาหาคำตอบกันเถอะว่า วิจัยคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร

การวิจัยเป็นการหาคำตอบที่สงสัยที่อยากรู้อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่คาดเดา หรือสรุปเอาเอง คำตอบนั้นจึงจะเชื่อถือได้

ตัวอย่างเช่น สงสัยว่า ผู้เรียนระดับประถมศึกษาใน สรช. แห่งนี้ ใช้เวลาว่างทำอะไรจะไปสังเกตหรือสอบถามผู้เรียนเพียง 2-3 คน แล้วมาสรุปว่า เวลาว่างผู้เรียนในสรช.นี้ ชอบเล่นดนตรีก็คงไม่ได้ แต่ต้องไปสังเกตหรือทำแบบสอบถามไปให้ผู้เรียนที่มีจำนวนมากพอจะเป็นตัวแทนของผู้เรียนทั้งหมดตอบแล้วนำมาสรุปว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างทำอะไร เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น ถ้าผู้เรียนสงสัยว่าผักบุ้งที่ชอบกินนั้น จะขึ้นได้เจริญงอกงามในดินชนิดใด ระหว่างดินทราย กับดินเหนียว ผู้เรียนสามารถพิสูจน์ข้อสงสัย โดยทดลองปลูกผักบุ้งในดินทั้ง 2 ชนิดนั้น โดยต้องควบคุมสภาพแวดล้อมทุกอย่างให้เหมือนกัน เช่น จำนวนเมล็ดพันธุ์ผักบุ้งที่ปลูก การรดน้ำ การใส่ปุ๋ย เมื่อครบเวลาที่จะนำผักบุ้งมาทำอาหาร ผู้เรียนก็จะสามารถสรุปได้ว่าผักบุ้งสามารถขึ้นได้ดีในดินชนิดไหนมากกว่ากัน การทดลองเช่นนี้เราเรียกว่า เป็นการวิจัย เรื่อง "การเปรียบเทียบความเจริญเติบโตของผักบุ้งที่ปลูกในดินทรายกับดินเหนียว" ซึ่งเป็นการศึกษาหาความจริงที่อยากรู้ โดยวิธีการทดลองปฏิบัติจริง และที่สำคัญที่ผู้เรียนต้องทำให้การตอบคำถามนี้น่าเชื่อถือคือ การจดบันทึกทุกขั้นตอนของการปลูกผักบุ้งในดินทั้ง 2 ชนิด ตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษาให้น้ำ ใส่ปุ๋ย และบันทึกผลเมื่อผักบุ้งเริ่มงอกจนเก็บมาทำอาหารได้ เปรียบเทียบการเจริญเติบโตของผักบุ้งในดินทั้ง 2 ชนิด เกี่ยวกับจำนวนต้นที่งอก ความสูงของต้น ความสมบูรณ์แข็งแรง เป็นต้น

จากตัวอย่างทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว จะเห็นว่าที่เรียกว่าการวิจัยนั้นประกอบด้วยสิ่งสำคัญคือ

" คำถาม ปัญหา หรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น อยากรู้ว่าเพื่อนๆ ใน สรช. ใช้เวลาว่างทำอะไร หรือสงสัยว่าผักบุ้งจะขึ้นได้ดีในดินทรายหรือดินเหนียว

" กระบวนการหาคำตอบที่เป็นระบบ ไม่ใช่การคาดเดา เช่น ไปสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ หรือทดลองปฏิบัติจริง โดยไปศึกษาวิธีปลูกผักบุ้ง การดูแลรักษา แล้วมาปลูกจริง สังเกต บันทึกผลที่เกิดขึ้นทุกขั้นตอน

" รายงานผลการดำเนินงาน หรือเรียกว่ารายงานการวิจัย เป็นการเขียนให้ผู้อื่นทราบว่าทำไมจึงสนใจทำวิจัยเรื่องนั้นๆ มีวิธีการและขั้นตอนการทำวิจัยอย่างไร และผลสรุปที่ได้จากการวิจัยเป็นอย่างไร

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนเขียนสรุปความหมายของการวิจัยตามความเข้าใจของตนเองและนำเสนอในการพบกลุ่ม

ประโยชน์ของการวิจัย

ประโยชน์ของการวิจัย สำหรับผู้ทำวิจัยเอง มีหลายประการดังนี้

1. มีความสนใจ กระตือรือร้น สงสัย อยากรู้ อยากเห็น ในสิ่งรอบตัว
2. ฝึกการเป็นคนมีเหตุผล เมื่อมีปัญหา ข้อสงสัย ต้องหาคำตอบที่ถูกต้อง ไม่ใช่การคาดเดา หรือสรุปเองเอง
3. ฝึกการศึกษาค้นคว้า จากแหล่งความรู้ต่างๆ
4. ฝึกการเป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต อดทน
5. ฝึกการจัดบันทึก เขียนเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ
6. ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ประโยชน์ของการวิจัย สำหรับผู้อื่น/หน่วยงาน/สังคม

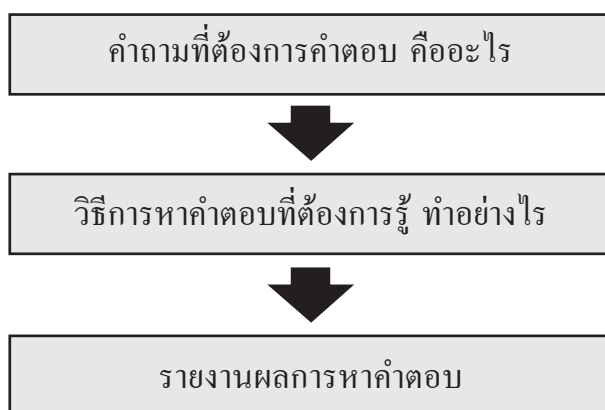
1. ความรู้ใหม่ ที่นำไปใช้ในการพัฒนางานด้านต่างๆ
2. นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้า และยกตัวอย่างว่า มีนวัตกรรม หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ อะไรบ้าง ที่เกิดขึ้นจากผลของการวิจัย

ขั้นตอนของการทำวิจัย

โดยทั่วไป การวิจัยอย่างง่าย มีขั้นตอนที่เขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

ขั้นตอนแรก คำถามที่ต้องการคำตอบ คืออะไร เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะการวิจัยจะเริ่มต้นจากความสนใจ ความต้องการหาคำตอบในเรื่องใด เรื่องหนึ่งของผู้วิจัยเอง

ขั้นตอนที่สอง วิธีการหาคำตอบที่ต้องการรู้ ทำอย่างไร ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยต้องแสดงว่าจะมีแนวทาง/วิธีการหาคำตอบ อย่างไรบ้าง โดยต้องเขียนรายละเอียดให้ผู้อ่านมองเห็นภาพรวมของการดำเนินการวิจัยทั้งหมด

ขั้นตอนที่สาม รายงานผลการหาคำตอบ เป็นขั้นตอนสุดท้าย เมื่อได้รับคำตอบจากการวิจัยแล้ว นำมาเขียนเป็นรายงานให้ผู้อื่นทราบว่า ทำไมจึงสนใจทำวิจัยเรื่องนั้นๆ มีวิธีการทำวิจัยอย่างไร และผลที่ได้จากการทำวิจัยเป็นอย่างไร

คำถามที่ต้องการคำตอบ คืออะไร

เป็นขั้นตอนแรกของการวิจัย ที่ผู้วิจัยต้องตอบให้ได้ว่า อยากรู้อะไร มีปัญหาข้อสงสัยอะไร คำถามที่ต้องการคำตอบคืออะไร เรียกว่า เป็นคำถามการวิจัย

ตัวอย่างคำถามการวิจัย เช่น อาหารประเภทใดที่วัยรุ่นชอบกิน วัยรุ่นใช้เวลาว่างทำอะไร ลักษณะครูในดวงใจวัยรุ่น ผักชีขึ้นได้ดีในดินชนิดใด ฯลฯ เป็นต้น

ที่มาของคำถามการวิจัย ได้มาจากปัญหา ข้อข้องใจ ความสนใจของผู้วิจัยเอง หรือได้มาจากการพูดคุยกับผู้อื่นแล้วเกิดประเด็นคำถาม หรือได้มาจากการศึกษาค้นคว้าอ่านหนังสือ แล้วเกิดความสนใจที่จะหาคำตอบ เป็นต้น

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนเขียนคำถามการวิจัยตามความสนใจของตนเอง คนละ 3 คำถาม

วิธีการหาคำตอบที่ต้องการรู้ ทำอย่างไร

เมื่อผู้วิจัยมีคำถามการวิจัยแล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยต้องเขียนแสดงให้เห็นว่าจะมีแนวทาง/วิธีการหาคำตอบ ในเรื่องที่น่าสนใจหรืออยากรู้อย่างไร โดยเขียนรายละเอียด ให้ครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. จะทำวิจัยเรื่องอะไร (ชื่อเรื่องที่วิจัย)
2. ทำไมจึงทำเรื่องนี้ (เหตุผลที่สนใจทำวิจัยเรื่องนี้คืออะไร)
3. อยากรู้อะไรบ้างจากการวิจัย (คำตอบที่ต้องการรู้คืออะไร)
4. มีวิธีการขั้นตอนการวิจัยอย่างไร (อธิบายรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย ระยะเวลา แผนการดำเนินงาน)
5. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยคืออะไร

กิจกรรม ✍

1. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน
2. ในกลุ่มให้แต่ละคนนำเสนอคำถามการวิจัยที่ตนเองสนใจที่เคยเขียนไว้ในกิจกรรมครั้งที่แล้ว
3. กลุ่มพิจารณาเลือกคำถามการวิจัยที่น่าสนใจที่สุดมา 1 คำถาม
4. ระดมสมองในกลุ่มว่าจากคำถามการวิจัยที่เลือกมา จะทำวิจัยเรื่องอะไร ทำไม จึงทำเรื่องนี้ อยากรู้คำตอบอะไร จะเกิดประโยชน์อย่างไร และมีแนวทาง/วิธีการทำวิจัยอย่างไรบ้าง
5. ส่งตัวแทนไปนำเสนอรายละเอียดในข้อ 4 ในการพบกลุ่มใหญ่

รายงานผลการหาคำตอบ

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัย เมื่อทำวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว เรียกว่า เป็นรายงานการวิจัย เขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงเหตุผลที่ทำวิจัย สิ่งที่ยากรู้ในการทำวิจัย วิธีการ/ขั้นตอนของการทำวิจัย และผลการวิจัย

เรื่องที่ 3

เขียนรายงานการวิจัยอย่างไร

การเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย

การเขียนรายงานการวิจัยอย่างง่าย ๆ ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่องที่วิจัย
2. ชื่อผู้วิจัย
3. เหตุผลที่ทำวิจัย (ทำไมจึงทำวิจัยเรื่องนี้)
4. อยากรทราบอะไรจากการวิจัย (วัตถุประสงค์การวิจัย)
5. วิธีการดำเนินการวิจัย (ขั้นตอน/วิธีการ/ระยะเวลาการวิจัย)
6. ผลการวิจัย (ข้อค้นพบจากการวิจัย)

กิจกรรม ✍

ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มไปศึกษาค้นคว้ารายงานการวิจัยในเอกสารหรือเว็บไซต์ และเขียนสรุปรายงานการวิจัยที่สนใจ ให้ครอบคลุมทั้ง 6 หัวข้อ ข้างต้น เป็นรายงานกลุ่มส่งครูประจำกลุ่ม

บรรณานุกรม

- กุลขนิษฐ ราชชนบุณขวัฑน์. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องกระบวนการวิจัย. ในการประชุมสัมมนางานวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพ กศน. ปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 29-30 มิถุนายน 2552)
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: บริษัทยูเออนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย จำกัด, 2547
- พนิต เข้มทอง. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง มโนทัศน์การวิจัยในชั้นเรียน. ในการประชุมสัมมนางานวิจัยโครงการวิจัยพัฒนาคุณภาพ กศน. ปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 29-30 มิถุนายน 2552)
- พิสนุ ฟองศรี. วิจัยชั้นเรียน หลักการและเทคนิคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : คำนสุทธาการพิมพ์, 2551.
- ไมตรี บุญทศ. คู่มือการทำวิจัยในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2549.
- ศิริรัตน์ วีระชาตินานุกุล. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถิติและการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย กรุงเทพ, 2545
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วิจัยแผ่นดินเดียว : เส้นทางสู่คุณภาพการอาชีวศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา, 2547.
- สมเจตน์ ไวยาการณ. หลักและการวิจัย. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544

สื่อประกอบการเรียนรู้เพิ่มเติม

นอกจากหนังสืออ้างอิง ตามบรรณานุกรมที่ระบุข้างต้นแล้ว นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้จาก

1. บทเรียนวิจัยออนไลน์ (<http://www.elearning.nrct.net/>). ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
2. เข้าไปค้นข้อมูล โดยพิมพ์หัวข้อเรื่องวิจัยที่ต้องการศึกษา ใน <http://www.google.co.th/>
3. วารสาร เอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ต่างๆ

ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ จัดทำสื่อหนังสือเรียนสาระทักษะการเรียนรู้

ครั้งที่ 1 การประชุมปฏิบัติการพัฒนาสื่อแบบเรียน
ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระหว่างวันที่ 10 - 13 กุมภาพันธ์ 2552
ณ บ้านทะเลสีคราม รีสอร์ท จังหวัดสมุทรสาคร

1. นางสาวสุรีพร	เจริญนิช	ข้าราชการบำนาญ
2. นายกัญจน์โชติ	สหพัฒนสมบัติ	ผู้อำนวยการ กศน. อ.บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. นางอัคราภรณ์	ไคว์ชชาภรณ์	หน่วยศึกษานิเทศก์
4. นายกิตติเกษม	ใจชื่น	หน่วยศึกษานิเทศก์
5. นางรุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ครั้งที่ 2 การประชุมปฏิบัติการพัฒนาสื่อแบบเรียน
ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระหว่างวันที่ 29 มิถุนายน - 3 กรกฎาคม 2552
ณ โรงแรมแกรนด์ เดอวิลด์ กรุงเทพมหานคร

1. นางศิริพรรณ	สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ
2. นางณัฐพร	เชื่อมหาวัน	สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
3. นางวารุณี	เผือกจันทิก	สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
4. นางพิชญาภา	ปิติวรา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ครั้งที่ 3 การประชุมปฏิบัติการพัฒนาสื่อแบบเรียน
ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระหว่างวันที่ 7 - 10 กันยายน 2552
ณ โรงแรมอุทงอินน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ดร.ทองอยู่	แก้วไทรสะอาด	ที่ปรึกษาสำนักงาน กศน.
2. นายกัญจน์โชติ	สหพัฒนสมบัติ	ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน. อ.บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. นางอัคราภรณ์	ไคว์ชชาภรณ์	หน่วยศึกษานิเทศก์
4. นางพิชญาภา	ปิติวรา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางรุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ครั้งที่ 4 การประชุมปฏิบัติการบรรณาธิการสื่อแบบเรียน
ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ระหว่างวันที่ 12 - 15 มกราคม 2552
ณ โรงแรมอุทองอินน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. ดร.ทองอยู่	แก้วไทรสะอาด	ที่ปรึกษาสำนักงาน กศน.
2. นางศิริพรรณ	สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ
3. นายกัญจน์โชติ	สหพัฒนสมบัติ	ผู้อำนวยการ กศน. อ.บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
4. นางอชราภรณ์	ไถ่จักษภรณ์	หน่วยศึกษานิเทศก์
5. นายธวัชชัย	ใจชาญสุขกิจ	รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักงาน กศน. จังหวัดสมุทรสงคราม
6. นางอัจฉรา	ใจชาญสุขกิจ	สำนักงาน กศน. จังหวัดสมุทรสงคราม
7. นายวิทยา	แก้วเวียงเดช	สำนักงาน กศน. จังหวัดชัยนาท
8. นางณัฐพร	เชื่อมหาวัน	สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
9. นางพิชญภา	ปิติวรา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
10. นางรุ่งอรุณ	ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายอภิชาติ	จิระวุฒิ	เลขานุการ กศน.
2. นายวิมล	จำนงบุตร	รองเลขานุการ กศน.
3. นายประเสริฐ	บุญเรือง	รองเลขานุการ กศน.
4. ดร. ทองอยู่	แก้วไพเราะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. ดร. ชัยยศ	อิมสุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนาหลักสูตร
6. นางพรทิพย์	กล่ารบ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ยกร่าง / เรียบเรียง

1. บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง	ดร. รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้	ดร. รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
3. บทที่ 3 การจัดการความรู้	ดร. รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
4. บทที่ 4 คิดเป็น	ดร. ทองอยู่ แก้วไพเราะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย	นางศิริพรรณ สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ

บรรณาธิการ

1. บทที่ 1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง	ดร. รุ่งอรุณ ไสยโสภณ	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. บทที่ 2 การใช้แหล่งเรียนรู้	นายวิชชัย ใจชาญสุขกิจ	รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักงาน กศน. จังหวัดสมุทรสงคราม
3. บทที่ 3 การจัดการความรู้	นางอัจฉรา ใจชาญสุขกิจ
นางณัฐพร เชื้อมहाँวัน	สำนักงาน กศน. จังหวัดสมุทรสงคราม
สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
4. บทที่ 4 คิดเป็น	ดร. ทองอยู่ แก้วไพเราะ	ที่ปรึกษาสำนักงาน กศน.

5. บทที่ 5 การวิจัยอย่างง่าย

นางศิริพรรณ	สายหงษ์	ข้าราชการบำนาญ	
6. นางพิชญาภา	ปีติวรา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	เลขานุการ

คณะทำงาน

1. นายวิวัฒน์ไชย	จันทน์สุคนธ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	
2. นายสุรพงษ์	มันมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	
3. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	
4. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	
5. นางพิชญาภา	ปีติวรา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	เลขานุการ
6. นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน	ผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางสาวปิยวดี	กะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
3. นางสาวกรวรรณ	กวีวงษ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
4. นางสาวชาลีนี	ธรรมธิยา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
5. นางสาวอรศรา	บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน